

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР**

**Організація самостійної роботи студентів
у контексті підвищення якості освіти**

**ТЕЗИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
КАФЕДР УНІВЕРСИТЕТУ**

(28–29 листопада 2018 року)

Харків 2018

Редакційна колегія

Шумик Д. В. (відп. редактор), Індик Н. В.,
Калабухін Ю. Є., Колісник К. Е., Мкртичян Д. І., Прогонний О. М.,
Скорик О. О., Устенко О. В., Захарченко В. В., Павлов В. І.

СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Л. М. Близнюк

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Міжнародною організацією зі стандартизації ІСО прийнято таке визначення якості: «Якість – сукупність характеристик об'єкта, що стосуються його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби».

Досягнення характеристик якості залежить від управління, що забезпечує їхні величини, комплекс і сполучення.

Якість розглядається не тільки як результат діяльності, а і як можливості його досягнення у вигляді внутрішнього потенціалу та зовнішніх умов, а також як процес формування характеристик.

Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість. Найбільш точним у концептуальному розумінні є таке визначення якості освіти. Якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Тут можна виділити три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти.

Якість потенціалу виражається в таких характеристиках, як якість мети освіти, освітнього стандарту, освітньої програми, матеріально-технічної бази освітнього процесу, викладацького складу, студентів, інформаційно-методичної бази.

Якість процесу формування професіоналізму – це якість технології освіти, контролю освітнього процесу, мотивації викладацького складу на творчість і ефективність педагогічної роботи, ставлення студентів до освіти, інтенсивність освітнього процесу, управління освітою, методи презентації навчальних досягнень.

Якість результату освіти – усвідомлення професіоналізму, розпізнавання та реалізація індивідуальних здібностей та особливостей, працевлаштування, кар'єра та зарплата, оволодіння методологією самоосвіти, знання, практичні навички.

Кожна з цих характеристик вимагає окремого аналізу та вивчення можливості її вимірювання й оцінювання, урахування у практиці організації навчального процесу.

Якість освіти в узагальненому визначенні та своєму підсумковому представленні – це комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, що відображують здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності. Усе це є характеристиками, на формування яких необхідно свідомо впливати, а отже, якими необхідно управляти. Освіта має потребу в системі управління якістю, що повинен мати кожний навчальний заклад. Така система неможлива без сучасної, комплексної системи оцінювання як якості освіти в цілому, так і всіх її складових окремо.

Існує міжнародний досвід управління якістю, що представлений системою тотального (загального) управління якістю TQM. Використання цієї системи можливе, але тільки з урахуванням особливостей освітніх процесів та умов сучасного національного педагогічного менеджменту.

К. А. Єремєєва

ВЧИМОСЯ ПАМ'ЯТАТИ: СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ КАРТОК З ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ ЗІ СТУДЕНТАМИ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Політика пам'яті завжди була одним з найважливіших аспектів державотворення та формування ціннісної бази громадян. Тим більше це стосується виховної функції історичної науки, за допомогою якої формується світогляд молоді. Політика пам'яті завжди стикається з конфліктами пам'яті, контроверсійністю певних подій та особистостей. Втім деякі історичні явища протягом ХХ ст. вже знайшли свою однозначну оцінку, як, наприклад, Голокост і його засудження світовою спільнотою. З метою збереження пам'яті про Голокост в Україні був створений німецько-український проект «Вчимося пам'ятати». Учасники цього проекту розробили дидактичні матеріали для педагогічної роботи з молоддю. До них належать також дидактичні картки, присвячені історії Голокосту. Проект знаходиться на стадії розроблення, тож важливим є досвід апробації цих матеріалів і розроблення зауважень щодо їх використання з різною аудиторією. У цих тезах ми пропонуємо розглянути специфіку використання дидактичних карток під час занять зі студентами технічних спеціальностей.

Ідея створення дидактичних карток є актуальною та цікавою для педагогів-практиків, адже сприяє наочності, допомагає зробити роботу зі студентами варіативною, використовувати різні педагогічні прийоми (індивідуальна робота, робота в групах, дискусії, презентації тощо). Втім апробація дидактичних карток показала, що в роботі з ними виникають

певні труднощі, які потребують у подальшому вдосконалення даної методики.

Для студентів, які не спеціалізуються з гуманітарних дисциплін (у тому числі з історії), потрібні вступна лекція або інструктаж. Це дасть можливість проводити дидактичні вправи з картками більш предметно.

Слід зазначити, що сама тема Голокосту обмежує варіативність вправ з картками, адже основною метою заняття з дидактичними матеріалами, присвячених Голокосту, є формування єдино правильної точки зору та певних емоцій (співчуття, жалю, відрази від терору). За своєю суттю це є доречним, втім більшість вправ з картками не розраховані на завдання, спрямовані на опрацювання різних точок зору, ведення дискусії.

З досвіду застосування дидактичних карток стає очевидним, що не всі вправи легко даються студентам. Наприклад, найбільш складними виявились вправи, спрямовані на оприлюднення певних емоцій. Студентам виявилось складно оприлюднити свої почуття. Більшість з них зазначили, що вони розуміють, що від них очікують (звісно, не вимагають) певних емоцій, тому студенти виступали неохоче, розповідаючи про свої враження від інформації про масові вбивства євреїв. Як на мене, подібні вправи більше пасують для школярів більш молодшого віку.

На нашу думку, найбільш продуктивними є вправи, які розкривають особистісний рівень історії Голокосту. «Привласнення історії» за допомогою розповідей про місця масових страт у місцині, де мешкає студент, розповіді про знайомих, які пережили Голокост чи були його свідками, сприяють більшому співчуттю жертвам цієї трагедії.

Отже, дидактичні картки, присвячені історії Голокосту, і вправи з ними є доволі цікавим методом реалізації політики пам'яті серед молоді, у тому числі студентської, втім вони вимагають вдосконалення. На жаль, тематика Голокосту обмежує варіативність вправ, які можуть бути реалізовані за допомогою карток.

І. А. Сніжко

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИВЧЕННЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасна система освіти ґрунтується на використанні різноманітних форм навчання – до освітнього процесу залучені комп'ютерні, ситуаційні, розвиваючі та інші технології. Але процес оволодіння знаннями неможливий без активної самостійної роботи студентів. Тому дуже важливим є створення методичного забезпечення дисциплін, що вивчаються, планами семінарських занять, методичними рекомендаціями до організації самостійної роботи студентів і конспектами лекцій. У 2018 р. підготовлено

черговий конспект лекції, що доповнює методичне забезпечення українознавчих дисциплін, – «Українська культура 1917-1939 років».

У конспекті лекції висвітлюється процес розвитку української культури в період 1917-1939 років. Розглядаються питання розвитку освіти, науки, літератури, архітектури і мистецтва. Особливу увагу приділено впливу тоталітарного режиму на культурний процес.

Буремний початок ХХ століття, позначений війнами, крахом імперій і революціями, призвів до суттєвих змін в усіх сферах суспільного життя українців, визначивши і напрямок розвитку культурного процесу. У період між двома світовими війнами українці були найбільшою європейською нацією з невирішеним національним питанням, а українські землі входили до складу чотирьох держав. Та саме в ці часи в культурному процесі яскраво проявились дві головні тенденції: потяг до збереження історичної пам'яті, мови, культурних надбань і прагнення долучитись до світової модерної культури.

В історії української культури 1917-39 роки – яскравий і водночас трагічний період, коли було закладено фундамент і визначено напрями всього подальшого її розвитку. Але це і жахливі часи нечуваних утисків тоталітарної радянської системи. У період тимчасового відновлення української державності 1917–1920 років на тлі гострого військового і політичного протистояння було створено принципово нові умови для розвитку української національної культури. Другий етап – від остаточної перемоги радянської влади до початку Другої світової війни – період великих суспільних потрясінь, зміни естетичних позицій. З одного боку, на тлі процесів українізації культура переживала період значного піднесення, з іншого – посилився вплив партійної політики та ідеології на діяльність митців і мистецьких об'єднань, який на початку 1930-х років перетворився на тотальні репресії не тільки проти діячів культури, а й загалом проти населення радянської України. Національне відродження перетворилося в «Розстріляне Відродження».

Однак, не зважаючи на утиски та переслідування інтелігенції партійним керівництвом, вітчизняним митцям вдалося збагатити українську культуру цілою низкою шедеврів, які стали надбанням світової культурної скарбниці.

Н. М. Нос

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ І ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Самостійна робота студентів останнім часом набуває особливого значення в навчальному процесі закладу вищої освіти. Згідно з навчальними планами значна частина часу відводиться саме на самостійну

роботу студентів, яка є завершальним етапом вирішення навчально-пізнавальних завдань, які розглядалися на лекціях, семінарах, практичних і лабораторних заняттях. Адже знання можна вважати надбанням студента тільки за умови, що він приклав для їх здобуття свої розумові і практичні зусилля.

Самостійну роботу студентів у процесі вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» можна класифікувати за різними критеріями:

- 1) за характером керівництва;
- 2) за рівнем обов'язковості;
- 3) за рівнем прояву творчості.

З огляду на навчальну дисципліну та її складники першочерговою в цій ланці буде саме творча самостійна робота студентів. Це і складання опорних конспектів та анотацій, вирішення творчих завдань, і виконання тренувальних вправ. Слід зазначити, що результат самостійної роботи студентів залежить від кваліфікації викладача та його мотивації. Важливо навчити студентів користуватися додатковими джерелами: енциклопедіями, словниками, базами даних, що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, узагальнення, порівняння, аналізу та класифікації. Щоб самостійна робота давала гарні результати, її необхідно планувати і організовувати в поєднанні з іншими формами навчання. Вирішальним у цьому процесі є ретельний відбір викладачами і кафедрою змісту та обсягу навчального матеріалу для самостійного опрацювання студентами, а також забезпечення студентів методичними рекомендаціями, роздатковим матеріалом, навчальними посібниками.

Отже, самостійна робота займає одне з важливих місць у навчальній діяльності студентів. До її переваг можна віднести покращення академічної успішності, зростання мотивації та впевненості студентів у власних здібностях і потенціалі, зміцнення соціальних навичок.

Т. М. Сажина

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕЖАХ НАВЧАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Самостійна робота іноземних студентів є органічною складовою та невід'ємною частиною навчального процесу з російської мови. Таку роботу слід вважати важливою умовою підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів, оскільки перетворює пасивного виконавця в цілком активну особистість, що вміє отримувати знання самостійно, формує відповідальне ставлення до навчання, розвиває творчі здібності, вільно орієнтується в просторі здобутих знань.

Слід зазначити, що досить значна кількість іноземних студентів, які приїждять сьогодні в Україну з метою отримання освіти, недостатньо підготовлена до самостійної навчальної діяльності. Студенти не володіють основними прийомами самостійної роботи, вважають не обов'язковим виконання домашніх завдань, мають досить слабкі навички користування довідковими посібниками, а натомість активно використовують довідки та словники за потребою, що мають у своїх електронних пристроях (телефонах, комп'ютерах тощо). Проте не враховувати плин часу та пов'язану з цим переоцінку цінностей неможливо. Таким чином, освіта нашого часу повинна якомога більше уваги приділяти самостійній роботі.

Однією з пріоритетних умов ефективності самостійної роботи є наявність методичної бази – спеціальних навчальних матеріалів, текстів і завдань, що повинні забезпечувати їх самостійне виконання студентами під керівництвом або без керівництва викладача. Організація роботи з текстом розвиває комунікативну компетенцію студентів, є передумовою оволодіння лексикою та спеціальною лексикою. Післятекстові завдання повинні бути орієнтовані на закріплення нової лексики та її активізацію. Наприклад: *знайти в тексті закінчення фраз; знайти в тексті інформацію, де йдеться про...; використовуючи текст, відновіть речення; вставити відсутні слова і словосполучення; скласти словосполучення, речення, використовуючи подані слова, тощо*. Крім того, використання різних видів мовної діяльності забезпечить вивчення семантики лексем і лексичних зв'язків, функцій словникових одиниць у реченні, засвоєння граматичних конструкцій. Це дасть студентам можливість будувати і моделювати свої монологічні висловлювання та сприймати на слух лекції зі спеціальності.

Зараз завдяки комп'ютерній техніці методична база для самостійної роботи студентів значною мірою розширилась. Сучасні комп'ютерні програми будь-якого типу: від тренувальних робіт з граматики до моделюючих комп'ютерних програм, орієнтованих на формування комунікативних вмінь та навиків, – дозволяють вирішувати певне методичне завдання – наявність навиків самостійної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей контингенту студентів.

Таким чином, навчальний процес повинен мати значну кількість навчальних матеріалів для організації та проведення самостійної роботи студентів у межах навчальної дисципліни «російська мова як іноземна» і вивести навчання російській мові на якісно новий рівень, при якому самостійна робота стає реальним діючим компонентом навчального процесу, враховуючи те, що наявність таких навчальних комплексів для самостійної роботи мобілізує здатність студентів працювати самостійно з метою отримання навиків у різних видах мовної діяльності, а в подальшому дає можливість молодому спеціалісту не тільки знайти різноманітні підходи у вирішенні низки певних професійних питань, але й проявити свої особистісні якості та інтелектуальний рівень у процесі роботи і в повсякденному житті.

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ «ГУГЛ-КЛАС» ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ХОДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ»

У 2017/2018 навчальному році до навчальної програми для студентів спеціальності «Філологія», спеціалізації «Технічний переклад» був введений новий спецкурс «Історія науки і техніки». Певною проблемою при викладанні спецкурсу є недостатня кількість навчальної та методичної літератури з дисципліни. Крім того, особливістю спецкурсу є необхідність використання технічних засобів навчання при його викладанні.

Вирішити ці та інші труднощі при викладанні спецкурсу «Історія науки і техніки» допомагає використання сервісу «Гугл-клас». Сервіс «Гугл-клас» має ряд переваг порівняно з традиційними методами навчання. Першою перевагою є доступність і легкість реєстрації викладачів і студентів у «Гугл-класі». Робота з сервісом не вимагає від викладачів і студентів високого рівня комп'ютерних знань і навичок. По-друге, сервіс дає можливість для викладача створювати різні «Гугл-класи» для різних дисциплін, груп, потоків і запрошувати до участі в них відповідних студентів. Таким чином, можна створювати окремі «Гугл-класи» не тільки для різних дисциплін, а й для різних студентських груп. По-третє, сервіс дає можливість розміщувати в «Гугл-класі» як текстові матеріали, так і презентації, відео- та аудіоматеріали. Зокрема в ході роботи над курсом було створено 12 презентацій по ключових темах курсу, що дало можливість як збільшити наочність викладання в ході читання лекцій, так і дати можливість студентами використовувати ці презентації під час підготовки до модульного тестування та заліку. По-четверте, сервіс «Гугл-клас» має можливість давати студентам індивідуальні завдання різного рівня складності. Зокрема в нашому випадку індивідуальними завданнями була підготовка презентацій на одну з заданих тем. Крім того, студентські презентації також виставлялись у «Гугл-класі» і були доступними для вивчення іншими студентами групи. Це дало змогу, з одного боку, розширити наочний матеріал для підготовки до модульного тестування та заліку, з іншого боку, дозволило студентам обмінюватись досвідом при підготовці індивідуальних завдань, зважати на помилки своїх товаришів тощо. По-п'яте, сервіс «Гугл-клас» може використовуватись для зворотного зв'язку між викладачем і студентами, дозволяє студентам задавати питання лектору, з'ясувати ті моменти, які виявились недостатньо зрозумілими під час навчання. По-шосте, «Гугл-клас» може використовуватись при організації дистанційного навчання як для групи в цілому в разі змін у графіку навчального процесу, так і для окремих студентів у разі пропуску ними занять через хворобу чи з інших причин. Крім того, сервіс «Гугл-клас» може використовуватись для створення

контрольних завдань для студентів як текстових, так і з використанням зображень, аудіо- чи відеофайлів тощо.

Таким чином, використання сервісу «Гугл-клас» при вивченні дисципліни «Історія науки і техніки» робить навчальний процес більш наочним і зрозумілим для студентів, сприяє успішній організації самостійної роботи студентів, активізує зворотний зв'язок між викладачем і студентами, дозволяє використовувати елементи дистанційного навчання, удосконалює здійснення контролю знань студентів.

М. І. Ситковська

МІСЦЕ ТА РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН З КРАЇН БЛИЗЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

На сучасному етапі для отримання вищої освіти майбутньому фахівцю потрібно оволодіти навичками навчально-пізнавальної діяльності з метою подальшого поглиблення своїх знань і формування професійної компетенції. Складовою цих зусиль є самостійна робота як особлива форма навчального процесу, спрямована на створення пізнавальної автономії студента під час засвоєння ним сукупності знань, вмінь і навичок, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності.

Мета самостійної роботи під час мовної підготовки на певному етапі:

1) формування творчої індивідуальності, здатної до саморозвитку та самовдосконалення;

2) оволодіння методами та прийомами, які дають можливість без сторонньої допомоги орієнтуватися в наростаючому інформаційному потоці та самостійно проводити дослідницьку діяльність;

3) вміння самостійно підвищувати і вдосконалювати свою лінгвістичну компетенцію, оскільки від її рівня зрештою залежить успішна реалізація двох попередніх пунктів.

Самостійна робота студентів-іноземців може бути організована як безпосередньо під час аудиторних занять, так і поза аудиторією: вдома, у бібліотеці, гуртожитку.

Під час аудиторної роботи з граматики студентам доцільно запропонувати виконати тренувальні вправи підстановчого та моделюючого характеру, які закінчуються написанням тренувальної модульної самостійної роботи з наступною самоперевіркою та самоконтролем.

Вдосконалення комунікативних навичок студентів може проводитись за допомогою вправ пошуково-відбіркового характеру, коли студенти самостійно моделюють ситуацію спілкування та обирають із запропонованих мовних зразків необхідні для даної ситуації комунікативні

блоки та розташовують їх у необхідній послідовності. Контрольним моментом для цієї діяльності може бути групове обговорення, аналіз відповідності обраних моделей речовій ситуації та досягнення учасниками спілкування обраного комунікативного завдання.

Також необхідно зупинитися на роботі з текстами професійної спрямованості з подальшим їхнім змістовним аналізом, розподілом на змістовні частини, встановленням причинно-наслідкових зв'язків, основної, ілюструючої та дублюючої інформації. Дуже добре зарекомендували себе усні та письмові завдання, які виконуються за такою схемою: вихідний мовний зразок → інструкція (підказка) → пауза для виконання → ключ → пауза для самокорекції.

До аудиторної самостійної роботи також можна віднести контрольні роботи. Під час створення таких робіт до них треба включати завдання, аналогічні тим, що були виконані студентами на заняттях.

Серед позааудиторних видів робіт треба виділити читання художніх текстів з подальшим виконанням завдань творчого характеру: написання власного варіанта закінчення даної історії, створення розповіді на задану тему або розповіді за картинкою, створення мультимедійної презентації і т. ін.

До організації самостійної роботи треба підходити творчо, гнучко та диференційовано відповідно до рівня мовної підготовки слухачів. Тільки тоді ми можемо розраховувати на успішний кінцевий результат.

О. В. Корольова

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ВИКЛАДАЧЕМ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Загальновідомо, що обов'язковим компонентом і одним з головних критеріїв успіху самостійної роботи є контроль знань студентів. Наша система організації викладачем самостійної роботи включає три основні методи.

Метод усного контролю (опитування) - цей метод є одним з найбільш ефективних для іноземних студентів. Він розвиває в іноземних учнів навички розмовного та наукового стилю мовлення, логічного мислення і відтворення засвоєних знань. Метод зручно застосовувати при поясненні нового матеріалу у формі діалогу зі студентами, спираючись на раніше засвоєний матеріал. Таким чином відбувається контроль знань та ініціюється активність студента при вивченні нового матеріалу.

Метод письмового контролю, мета якого є розвиток логічного і альтернативного мислення, вміння відтворювати в письмовому вигляді основні поняття, пояснені викладачем усно.

Шляхи досягнення цього методу:

- диктанти, де студент письмово відтворює усне мовлення;
- контрольні роботи, де здійснюється комплексна перевірка теоретичних знань і практичних навичок з теми;
- контрольні роботи тестового типу, коли з запропонованих відповідей необхідно вибрати правильні;
- контрольні роботи «на вибір», коли з запропонованої кількості завдань необхідно виконати їхню певну кількість, причому завдання вибирає сам студент (з шести завдань потрібно зробити три на певну оцінку за вибором студента). Такий тип контрольної роботи дозволяє викладачеві здійснювати надалі диференційований підхід до студентів;
- письмове опитування, пов'язане з матеріалом попередніх занять, яке є необхідним для розуміння нової теми. Причому один зі студентів пише на дошці, що сприяє ретельній підготовці студентів вдома, перед заняттям і забезпечує наочний матеріал для заняття.

Метод паралельного контролю, суть якого в тому, що група ділиться навпіл, одна підгрупа виконує письмове завдання, а інша працює з викладачем усно. При цьому в першій підгрупі паралельно з навичкою самостійної роботи виробляється звичка зосередження і концентрації уваги.

Реалізація цілей і завдань самостійної роботи іноземних студентів, а також своєчасний контроль знань сприяє успішній адаптації іноземців до нашої системи освіти. Самостійна робота розвиває навички самоосвіти, тренує самодисципліну, привчає до самоорганізації.

А. О. Каграманян, О. В. Кравченко

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Сучасні студенти (бакалаври, магістри, аспіранти) – молоді люди, які виростили в умовах відкритого багатомовного суспільства, активні, мобільні, амбітні, цілеспрямовані. Зростанню студентської мобільності сприяє отримання Україною безвізового режиму з країнами Європейського Союзу. Завдання університетської освіти полягає в тому, щоб допомогти молоді розкрити свій потенціал, навчити вчитися, бути самостійними, наполегливими, відкритими, відповідальними за себе та за країну. Програми академічної мобільності, особливо міжнародної, дозволяють пройти навчання (семестр або навчальний рік у партнерському університеті), удосконалити практичні навички володіння іноземними мовами та встановити міжкультурні діалоги, ознайомитися з досвідом закордонних освітніх систем, врешті-решт підвищити конкурентоспроможність випускника на внутрішньому та міжнародному ринку праці.

Що собою являє студентська академічна мобільність? За Законом «Про вищу освіту», *академічна мобільність студентів* – це можливість навчатися, стажуватися або проводити наукову роботу в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) в Україні чи поза її межами без відрахування з основного місця навчання.

Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, затверджене Постановою Кабінету Міністрів (12.08.2015 р., № 579) закріплює принцип перезарахування отриманих кредитів на основі Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), зокрема шляхом порівняння змісту навчальних програм, а не назв курсів; збереження місця навчання та стипендії для студентів, які беруть участь у програмах академічної мобільності.

Основними видами академічної мобільності є:

- ступенева мобільність — навчання в закладі вищої освіти (науковій установі), відмінному від постійного місця проживання/навчання учасника освітнього процесу, з метою здобуття ступеня вищої освіти, що підтверджується документом (документами) про вищу освіту або про здобуття ступеня вищої освіти від двох або більше закладів вищої освіти (наукових установ) (у межах спільних чи узгоджених програм або договорів чи з власної ініціативи);

- кредитна мобільність — навчання в закладі вищої освіти (науковій установі), відмінному від постійного місця навчання українського чи іноземного учасника освітнього процесу, з метою здобуття кредитів ЄКТС або відповідних компетентностей / результатів навчання (без здобуття кредитів ЄКТС), що будуть визнані в закладі вищої освіти (науковій установі) постійного місця навчання українського чи іноземного учасника освітнього процесу. При цьому загальний період навчання для учасників програм кредитної мобільності в закладі вищої освіти (науковій установі), що направляє за програмою мобільності, залишається незмінним.

Формами академічної мобільності для учасників освітнього процесу, що здобувають освітні ступені молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії в українських закладах вищої освіти (наукових установах), є навчання, мовне стажування, навчально-наукове стажування, практика, літні та інші школи.

Академічна мобільність реалізується на основі міжінституційних угод між закладами вищої освіти за програмами «Два дипломи» / «Подвійний диплом», у рамках програми Європейського Союзу Еразмус+, угод між університетами та підприємствами.

Зазвичай відбір студентів для участі в програмах академічної мобільності здійснюється на конкурсній основі, за нижченаведеними критеріями, але не обмежуючись ними: з урахуванням рейтингу їхньої успішності (відсутність академічних заборгованостей впродовж останнього навчального року, високий бал успішності, що підтверджується візою декана чи координатора академічної мобільності відповідного

факультету / інституту на рекомендаційному листі), участі в науковій роботі (наявність наукових публікацій (тези конференцій, наукові статті тощо)), перемоги в освітніх, наукових конкурсах та олімпіадах (дипломи переможців I–III ступенів), рекомендаційних листів, наданого мотиваційного листа та рівня володіння іноземною мовою (не нижче рівня B1 або B2). Університети мають право на встановлення додаткових критеріїв відбору учасників для участі в програмах академічної мобільності.

До участі у програмах академічної мобільності допускаються студенти, які навчаються за освітнім рівнем магістра, а також студенти денної форми навчання, які успішно завершили 1-й рік навчання за освітнім рівнем молодшого бакалавра чи бакалавра.

УкрДУЗТ за останні три роки набув практичного досвіду реалізації програм академічної мобільності студентів у рамках програми Еразмус+: на семестрове навчання до польського університету виїжджали студенти механіко-енергетичного факультету. Для магістрів відкриті програми «Два дипломи» зі спеціальності «Залізничний транспорт» з Познанською політехнікою та «Транспортні технології», «Менеджмент» з Вищою школою управління охороною праці у Катовіце.

Отже, академічна мобільність студента — це можливість упродовж періоду навчання в університеті провчитись один або більше семестрів у закордонному навчальному чи науковому закладі, де готують фахівців за цією ж спеціальністю, із зарахуванням дисциплін (кредитів) і періодів навчання.

О. П. Мосьян

ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ПОСІБНИКІВ ІЗ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Іноземні студенти з далекого зарубіжжя, які планують отримати освіту в наших закладах вищої освіти, спочатку протягом року вивчають мову навчання на спеціальних підготовчих відділеннях за розробленими Міністерством науки і освіти України програмами. До навчальних планів для підготовчих відділень входить актуалізація та коригування знань із спеціальних предметів (відповідно до майбутньої спеціальності студента): фізики, хімії, математики, біології, креслення й т. ін. Однією з умов зарахування на підготовче відділення є наявність повної середньої освіти, але порівняння знань і вмінь українських й іноземних студентів ставлять перед викладачами цих предметів ще одне завдання – вивчення того, що наші випускники знають зі шкільної програми (додаткового навчального часу на це, зрозуміло, не надається).

Викладачі спецпредметів, що проводять заняття з зазначеним контингентом, виконують іншу важливу функцію: їхнє мовлення є зразком професійного спілкування науковим стилем мовлення. Для викладачів він є стилем рідної мови, тому самі користувачі переважно не замислюються про відмінності цієї підсистеми від загальнолітературної мови й професійного жаргону тощо. Не буде перебільшенням сказати, що робота в іноземній аудиторії надихає небайдужого фахівця на творчий пошук.

Усвідомлення специфіки проблеми стало причиною залучення лінгвістів до творчих колективів зі створення підручників із спецпредметів. Більше 50 років тому таку роботу розпочали викладачі Харківського гірничого інституту (зараз ХНУРЕ), але згодом ефективні напрацювання тих часів були практично втрачені. Спробою їх відродження можна вважати роботу зі створення в нашому університеті підручника з математики для іноземних студентів підготовчих факультетів (автори О. І. Удодова, В. А. Лук'янова, Ю. О. Акімова, О. А. Осмаєв, О. П. Мосьпан).

У посібнику враховано рівень і динаміку мовної підготовки студентів (лексичний запас, знання граматичних і синтаксичних структур) – і подано основні мовні моделі, що обслуговують певну тему, із завданнями на їх відпрацювання на матеріалі розв'язання математичних задач. Такий вид діяльності забезпечує засвоєння іноземними студентами частотних морфологічних форм базових математичних термінів, кількісних і порядкових числівників і т. ін. набагато раніше, ніж це передбачено програмою мовної підготовки. Реалізоване в підручнику координування програм мовної та предметної підготовки визначило відбір специфічних для наукового дискурсу синтаксичних структур.

Результати апробації першої частини дадуть змогу зробити висновки щодо коригування розробленої концепції та будуть враховані під час створення другої частини.

О. В. Теслюк

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОУДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТА

Якісна освіта є запорукою майбутнього країни, важливою складовою її національної ідентичності та державного добробуту. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI ст.» визначила стратегію розвитку освіти в Україні, пріоритетні напрями та шляхи створення системи безперервного навчання.

Реформування сучасного українського суспільства супроводжується загостренням соціальних проблем. У сучасних умовах ринку праці та особливостей працевлаштування зростають вимоги до професійної

компетентності випускників, що обумовлює якісно нові форми та методи вищої освіти, спрямовані на створення цілісної системи безперервної освіти, розширення сфери самостійної діяльності студентів, які формують навички самоорганізації та самоосвіти.

Відповідно до Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Розширення функцій і зростання ролі самостійної роботи студента не тільки веде до збільшення її обсягу, а й обумовлює зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність як особисту рису характеру.

Цілеспрямована сукупність дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу передбачає самостійність – можливість здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного управління.

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, позааудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити від 15 до 55 % навчального програмного матеріалу) і дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента.

Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залученню студентів до творчої активності.

Самостійна робота в університеті передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, повторення та закріплення, його застосування на практиці. Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань.

З одного боку, самостійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого боку, це особлива форма навчально-наукової діяльності.

У сучасних умовах інформатизації суспільства та оновлюваної педагогічної системи проблема самостійності виходить на якісно новий рівень. Аналіз досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів дозволяє визначити основні напрями активного застосування інформаційних технологій у навчальному середовищі: розширення можливостей підвищення якості освіти, відкриття

нових можливостей розвитку мислення студентів, підбір індивідуальних способів отримання знань шляхом самостійної роботи за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій як фактора зближення сфери освіти з реальним світом, поєднуючи традиційні та сучасні методи навчання, що сприяє створенню єдиного освітнього інформаційного середовища.

К. В. Зроднікова

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У реаліях сучасного світу пріоритетну роль у навчанні відіграє впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методів. Для конкурентоспроможності на сучасному світовому ринку потрібно не тільки знати іноземні мови, а й вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності. Для сьогоденного студента ці технології повинні стати невід'ємною частиною в процесі навчання, тому їх використання в навчальному процесі є актуальним завданням сучасної освіти.

Інформаційна технологія - сукупність методів і технічних засобів збору, організації, зберігання, обробки, передачі та подання інформації. Саме комп'ютеризація та застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вдосконалюють систему освіти. Все це дозволяє надавати інформації таку форму, завдяки якій вона швидше і краще сприймається або робиться більш придатною для використання в тих чи інших конкретних освітніх цілях. Практика доводить, що використання сучасних технологій (мультимедійних програм, мережі Інтернет) у навчанні іноземній мові значно впливає на підвищення інтересу, мотивації і засвоєння нового навчального матеріалу студентами не тільки на заняттях, але і в самостійній роботі, розвиток самостійності і творчих здібностей студентів.

Можливість роботи в комп'ютерних мережах відкриває перед викладачами іноземних мов і студентами нові перспективи для творчого розвитку особистості, накопичення досвіду, самостійного отримання знань. Крім того, різноманітність навчальної інформації та форм її подання дає викладачеві можливість пошуку найбільш дієвих шляхів її використання в процесі навчання, також створює сприятливі умови для вивчення, тренування і вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок володіння іноземною мовою. Електронні конференції дозволяють проводити їх у будь-який час і в будь-якому місці. Мережа Інтернет створює унікальну можливість для студентів користуватися автентичними текстами, слухати і

спілкуватися з носіями мови, тобто вона створює природне мовне середовище.

У наш час сучасні технології повинні міцно увійти в процес навчання. Дуже важливо системне впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у різні види навчальної діяльності, а також підвищення компетенції викладачів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій; матеріально-технічне оснащення закладів вищої освіти засобами інформаційно-комунікаційної технології; наявність адміністративно-управлінського ресурсу, що сприяє створенню, функціонуванню та розвитку інформаційного середовища у закладах вищої освіти.

Л. І. Золотаревська

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ВИЩІЙ ШКОЛІ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні реалії життя, особливо стрімкий розвиток науки і техніки, швидке накопичення й безперервне оновлення інформації, висувають нові вимоги до підготовки висококваліфікованих фахівців. У цьому процесі важливу роль відіграє безперервна освіта, оскільки сучасний інформаційний простір потребує від фахівців постійного оновлення набутих знань, умінь оперативно реагувати на нагальні потреби суспільства, приймати нестандартні рішення, діяти творчо й самостійно. Це у свою чергу вимагає від освітньої галузі формування творчої, гармонійно розвиненої, професійно підготовленої особистості. Зокрема важливими завданнями вищої школи разом із професійною підготовкою є творчий розвиток студентів, формування їхніх професійних якостей, низки компетенцій та умінь, які сприяють активізації пізнавальної діяльності.

Пізнавальна діяльність є базою для самоосвіти, яка забезпечує безперервне професійне удосконалення особистості, спонукає її до творчого пошуку. Ключовим елементом у процесі самовдосконалення фахівця є самостійна робота, умінь самостійно здобувати необхідні знання. З огляду на це заклади вищої освіти повинні організувати студентську самостійну роботу таким чином, щоб навчити їх засобів самостійних дій для здобуття й розуміння нової інформації, сприяти поглибленню знань, сформувати умінь й навички навчальної, наукової, пізнавальної діяльності.

Проблема організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення іноземної мови посідає важливе місце в системі підготовки майбутніх спеціалістів з огляду оптимізації навчального процесу, прогнозування результатів діяльності як кожного студента, так і всієї групи, раціонального перерозподілу їхніх зусиль на різних етапах навчання та

досягнення максимального дидактичного ефекту. Правильно організована самостійна робота сприятиме підвищенню активності засвоєння іноземної мови, оволодінню різними видами мовленнєвої діяльності.

Необхідність пошуку нових підходів щодо організації самостійної роботи студентів у сучасних умовах, де інформаційні технології є невід'ємною частиною, пов'язана з вирішенням таких протиріч:

- між динамічним розвитком інформаційних технологій, засобів дидактичного супроводження та збереженням традиційних моделей навчання;
- між потребами в опануванні способів моделювання навчання з застосуванням інформаційних технологій і відсутністю реалізації процесів системних технологій.

Поняття інформаційні технології – це система сукупності методів засвоєння знань і способів діяльності на основі взаємодії викладача, студента і засобів інформаційно-комунікативних технологій, спрямованих на досягнення результату навчального процесу.

Електронний навчальний матеріал повинен наставляти і контролювати самостійну роботу студента, підказувати шляхи просування у вивченні матеріалу. Слід зазначити, що саме електронний підручник, посібник здатен розвивати творчу активність студентів, творче мислення з урахуванням індивідуальних можливостей, активізувати творчу самостійну роботу. Використання інформаційних технологій передбачає застосування різноманітних комп'ютерних програм і курсів навчального призначення.

Таким чином, використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів дозволяє не тільки інтенсифікувати їхню роботу, а й закладає основи їхньої подальшої постійної самоосвіти, отже педагогічне інформаційно-освітнє середовище, яке створюється за допомогою інтеграції сукупності програмно-апаратних і традиційних форм навчання, і визначає самостійну роботу студента як більш незалежну і творчу.

О. В. Плотнікова

ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасне вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти неможливо без самостійної роботи студентів зі спеціалізованою професійно орієнтованою літературою, оскільки саме така діяльність сприяє формуванню у студентів необхідних комунікативних навичок. Позааудиторна самостійна робота студентів при вивченні іноземної мови проводиться за завданням викладача і при його методичному керівництві, але без безпосередньої участі викладача.

Самостійна робота студента сприяє досягненню такого рівня, коли він може без сторонньої допомоги і підказки ставити мету своєї діяльності, знаходити необхідні для її реалізації знання і способи діяльності; планувати свої дії, співвідносити отриманий результат з поставленою метою. Іншими словами, йдеться про формування самостійності як якості особистості.

Найбільш затребуваним видом іншомовної діяльності в процесі професійно-орієнтованого навчання студентів є читання оригінальної літератури, спрямоване на сприйняття інформації та формування професійно-орієнтованої комунікативної компетенції молодого фахівця, яка вимагає розуміння закономірностей мовної системи як загальноживаної лексики, так і спеціальної термінології. Завдання навчання читанню як самостійному виду мовленнєвої діяльності полягає в розвитку здатності отримувати інформацію зі спеціальності з тексту, яка дозволить розширювати кругозір, формувати гнучкість мислення, набувати навичок науково-інформаційного пошуку, а також навичок спілкування на професійні теми. Потім йде складання письмових анотацій і рефератів іноземною мовою з професійно-орієнтованої тематики, підготовка доповідей іноземною мовою, участь у науково-технічних конференціях.

На початкових етапах робота з науковою літературою заснована на перекладацькій діяльності, а при підготовці до усного виступу в процесі навчання включається вдосконалення навичок ділового спілкування, формування професійної комунікативної компетентності. Протягом семестру виявляються кращі доповіді для науково-технічної конференції, обговорюються їхня актуальність, наукова значущість.

Вивчення студентами іноземної мови наукових статей, що містять фундаментальні знання в галузі освоєваної ними професії і представляють науковий інтерес, як правило, спонукає до самостійних досліджень у певній науковій галузі, що у свою чергу стає для них стимулом для подальшого навчання в аспірантурі і формування молодих вчених.

В. Ф. Антонова

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В умовах сучасного навчального процесу вивчення англійської мови найбільшої популярності набувають інтерактивні методи, спрямовані на підхід до студента як до особистості, на розвиток не тільки творчого потенціалу студента, але й на вміння мислити та швидко реагувати, вдосконалюючи комунікаційні навички.

Слово «інтерактив» (з англ. *inter* – взаємний, *act* – діяти) означає взаємодіяти. «Інтерактивне навчання» можна визначити як взаємодію

викладача і студента в процесі спілкування та навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає в себе організацію та розвиток діалогічного мовлення, взаєморозуміння, вирішення проблем.

Використання інтерактивних методів навчання спонукає не лише студента, але й викладача до постійної творчості, сприяє розвитку педагогічних здібностей, орієнтує на розвиток унікальних якостей студентів, особливостей їхнього мислення.

Сучасне навчання іноземній мові студентів передбачає їхнє спілкування на міжкультурному рівні в найбільш типових ситуаціях на основі комунікативного мінімуму, який повинен складатися з певного обсягу країнознавчих і лінгвокраїнознавчих знань.

Джерелом відбору лексичного матеріалу мають бути автентичні матеріали: зразки літератури, англійського фольклору, словники, відеозаписи фільмів на різні теми. До речі, добір лексичного матеріалу має бути обмежений рамками тематики.

Певний інтерактивний метод, а саме “Interview”, “Round Table”, “Project”, формує у студентів відповідні навички. У результаті взаємодії спілкування відбувається взаємонавчання обох сторін.

Таким чином, використання інтерактивних форм і методів у викладанні англійської мови сприяють збільшенню кількості розмовної практики на занятті, допомагають засвоїти матеріал і використати його в подальшій роботі.

В. М. Березний

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Самостійна робота студента (СРС) є основним видом засвоєння навчального матеріалу, крім навчальних занять. Згідно з нормативними актами час, відведений для СРС, визначається навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального навчального часу студентів, виділеного для вивчення конкретної дисципліни. Ці цифри показують, наскільки важливий цей вид навчальної діяльності для формування навичок і умінь майбутніх фахівців. Хотілося б зазначити, що в даний момент ми живемо в епоху стрімкого розвитку науки і техніки, громадянського суспільства. У даних умовах ані практичні заняття, ані лекції не зможуть повною мірою відповідати вимогам сучасності, які постійно змінюються. Тому СРС набуває особливої актуальності для придбання актуальних професійних знань і навичок. Даний вид роботи готує студентів до самостійного вирішення професійних завдань.

Хотілося б зазначити, що існує своя специфіка у вивченні іноземних мов, і підготовка інженерів у технічних закладах вищої освіти повинна відображувати і враховувати цю специфіку. Сучасні підручники і словники не встигають за тими процесами, які відбуваються в мовах. Це особливо проглядається в професійній лексиці, характерній для тієї чи іншої дисципліни, багатозначного перекладу термінів, різної картини сприйняття світу. На відміну від практичного заняття або лекції, де вся група знаходиться в більш-менш одних рамках, одному темпі і одному стилі викладання, працюючи самостійно, студенти можуть повніше реалізувати свою індивідуальність, врахувати свій психологічний темперамент, власний біоритм, швидкість оволодіння новим матеріалом і вибір навчальних посібників.

Як же може бути реалізована СРС? На допомогу викладачам приходять сучасні інформаційні технології, наприклад Moodle або GoogleClassroom. Застосовуючи дані системи, викладач може добитися від студентів високого рівня засвоєння матеріалу та подальшого його застосування на практиці. Сучасні технології дозволяють студентам більш гнучко використовувати свій вільний час, підлаштовувати під себе навчальне середовище. Але невиправданий перекис у бік збільшення СРС призводить до зниження якості навчання, оскільки ніщо не може замінити особистість і роль викладача в передачі знань і навичок. При цьому психологи зазначають, що взаємодія в групі мобілізує студентів, дозволяє більш ефективно використовувати свій навчальний час. У той же час самостійна робота вимагає від студентів високого рівня самодисципліни, знання основ тайм-менеджменту і високого рівня мотивації.

Таким чином, грамотне поєднання навчальних занять і СРС, розроблення відповідних дистанційних курсів, використання інформаційних технологій дозволяє значно підвищити якість освітнього процесу в цілому і вивести заклади вищої освіти на новий якісний рівень.

В. М. Михайленко

ЗАЛЕЖНІСТЬ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВІД ФАХУ ФАКУЛЬТЕТУ

Проблема залежності методики навчання іноземної мови від особливостей мови, що вивчається на немовному факультеті основної спеціальності, належить до найменш розроблених. Пояснюється це тим, що такої проблеми не існує. Зараз з'явилась ідея про те, що не має сенсу вивчати іноземну мову в повному обсязі, тобто треба звужити обсяг вивчення тільки до якоїсь частини. Ця ідея розробляється відносно цілей і завдань навчання іноземної мови студентів немовних закладів, які повинні

вивчати спеціалізовану «мікрмову». Таку мікрмову треба вважати лексично та граматично обмеженою мовою, яка присутня в текстах з якогось вузького фаху.

Як показують лексичні дослідження, наукові та технічні дисципліни можуть значно відрізнятися одна від одної щодо загальноживаної та термінологічної лексики, термінів, оригінальних до тих термінів, які прийшли з інших країн. Виявлення лінгвістичних особливостей текстів з різних наукових дисциплін розширює можливості підвищення ефективності процесу навчання іноземної мови.

Але мовна різноманітність літератури з тієї або іншої галузі – це не єдиний фактор, який має значення для методики. Існують фактори нелінгвістичного характеру, які можуть впливати на зміст, організацію та вибір навчальних заходів. Сюди можна віднести структуру даної дисципліни, послідовність предметів, що вивчаються, умови навчання, специфічні інтереси студентів або особливі цілі навчання. Крім того, і лінгвістичний фактор не обмежується однією лише лексикою і термінами, а включає в себе також граматику, стилістику, фразеологію і т. д. Можуть мати значення і такі фактори, як характер тих видань з даної спеціальності, які є в наявності, наявність і особливості ілюстрованого матеріалу. Тому під галузевою специфікою у викладанні іноземної мови на немовному факультеті треба розуміти сукупність усіх методично релевантних факторів, зумовлених особливостями майбутньої спеціальності студента і особливостями процесу оволодіння нею.

Для вирішення цього завдання необхідно виявити критерії, за якими можна окреслити галузеву специфіку відносно методики навчання іноземної мови на певному факультеті. Дуже важливо охарактеризувати структуру даної спеціальності, тобто співвідношення дисциплін, які до неї входять, і їхній зв'язок з практикою та побутом. Для вирішення спірних методичних питань важливу роль відіграє такий критерій, як кількість базових для даної спеціальності наукових дисциплін. Відомо, що всі науки користуються показниками та методами інших наук, що впливає з діалектичного характеру будь-якого дослідження. Виключенням можна вважати математику, яка є найвищою мірою абстракції, і вона сама є базою для інших наукових досліджень у багатьох галузях знань.

Різні спеціальності можуть значно відрізнятися одна від одної за ступенем використання показників і методів суміжних і базових наук, а також за ступенем їхнього взаємозв'язку, точніше за ступенем взаємозв'язку та взаємоізоляваності. Наукові дослідження у сфері методики викладання мови пов'язані з завданнями та умовами викладання та методами таких наук, як педагогіка, загальна психологія, психологія викладання, психолінгвістика та психологія мовлення, загальна, часткова та математична лінгвістика. Поглиблення та посилення наукового елемента потребує введення в мовне спілкування, перш за все в читання даних і методів, які є базовими науками, і це значно вплине на вибір літератури за фахом для читання.

Необхідно підкреслити, що в методичних роботах є лише окремі зауваження щодо залежності методики викладання іноземних мов у немовних закладах від особливостей факультету. Зазначені вище критерії не можуть вважатися повними, а їх визначення – кінцевими. Але можна вважати, що і в такому вигляді вони можуть бути корисними при вирішенні спірних питань методики.

С. І. Нешко

ПЕРЕКЛАД – ЯК ВИД АВТОРСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТУ

Ще за часів виникнення писемності з'явилася потреба у тлумаченні текстів, малюнків та інших видів інформативного матеріалу. Доречним був розподіл перекладацької діяльності на дослівний переклад і вільний переклад. Художній текст потрібно розглядати з урахуванням емотивно-експресивного настрою автора, тоді як технічний текст потребує точності формулювань і розуміння тематики. Наведемо лише декілька прикладів точної/неточної передачі і значення слова. Наприклад, слово «вершина» має декілька певною мірою рівноцінних варіантів перекладу: *top*, *summit*, *crest*, *peak*. Вибір слова навімання виключений. Потрібен детальний аналіз тексту, що вимагає додаткової ерудиції перекладача. «Тор» – первинне тлумачення – «верхня частина, верхній кінець, вищий ступінь». Досить схожим буде значення «*peak*» – «пік, гостра вершина; гора; вища точка; вершина», але додаткові значення розкриють детальніше діапазон вживання даної семантичної одиниці. Так, автор може мати на увазі злету і падіння чи емоційність висловлювання – «на піку слави». Доволі складним для первинного тлумачення буде слово «*crest*». Безпомилковим у технічному тлумаченні буде «пік навантаження», але вже в літературному мовленні слово набуває поетичності, а зі стилістичною позначкою «фіз» – це буде гребінь (вершина) хвилі.

Іноді два синоніми зі спільної сфери вживання можуть мати незначні, але контекстно суттєві розбіжності. Простежується на прикладі «*арех*» і «*vertex*». Так, щоб позначити вершину трикутника, доречно вжити «*арех*», тоді як при порівнянні вершин «*vertex*» – «найвищою позицією». Проте в більшості випадків два терміни взаємозамінні.

Науковці жваво досліджують вершини графа і, обираючи термін для перекладу, треба зрозуміти думку науковця, бо сам по собі «граф» вже є вершиною «*vertex*», та у словосполученні «*graph node*» швидше за все йтиметься про «вершину графа», а не про вузол, адже первинне значення «*node*» – саме «вузол». Тож, як бачимо, синонімічний ряд для вибору перекладу слова «вершина» – досить великий. Як правильно обрати серед *арех*, *corner*, *node*, *peak*, *pinnacle*, *summit*, *top*, *vertex*? Алгоритм складний, але при системному підході дозволить виділити необхідний термін серед

інших. По-перше, дослідити переклад у словнику та простежити за стилістичними позначками. По-друге, ознайомитись із вживанням даних лексичних одиниць у мові оригіналу. По-третє, зважаючи на всі додаткові значення, які супроводжують семантику слова, обрати кінцевий варіант.

З вищесказаного можна зробити висновок, що перекладацька майстерність – це поєднання знання, копіткої праці над дослідженням мови та, безперечно, ерудиція перекладача.

І. Б. Радченко

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МОВНИЙ ПОРТФЕЛЬ ДЛЯ ІНЖЕНЕРІВ

Зміна політичного курсу багатьох європейських держав обумовила інтенсифікацію інтеграційних процесів, а разом з нею й зростання інтересу до іноземних мов. На сучасному етапі Європа стає якимось багатонаціональним і багатомовним цілим, де для нормальної адаптації до умов життя дійсно важливим стає знання різних мов, у зв'язку з чим зростає природна мотивація до їх вивчення. Багато держав активно включаються в загальну діяльність, вводять вивчення різних мов, розробляють і здійснюють програми з підтримки місцевих мов, інтеграції іммігрантів у нове культурно-мовне середовище й збереження культури етносу.

У європейських державах проводиться робота за такими напрямками: досліджується рівень володіння іноземною мовою, поширення програми «загальноєвропейський мовний портфель», відповідно до якої задаються рівні володіння мовою, які дозволяють порівняти компетентність усіх громадян у сфері різних мов.

«Загальноєвропейський мовний портфель» – уніфікована вимога до оцінювання рівня мовного розвитку. Це особливо важливо в тому випадку, коли людина пропонує свої здібності на міжнародному ринку праці і її рівень володіння різними мовами повинен бути оцінений за єдиною схемою. Початок цієї програми було покладено в листопаді 1991 року у Швейцарії на міжурядовому симпозиумі, де розглядалися питання розроблення загальноєвропейських компетенцій володіння мовою.

Загальноєвропейські концепції володіння іноземною мовою містять основні положення сучасного підходу до вивчення нерідких мов на різних освітніх рівнях і в різних умовах. Будучи практичною реалізацією загальноєвропейських концепцій, мовний портфель покликаний в умовах сучасної інтеграції європейських держав:

- по-перше, впроваджувати у практику перспективну освітню ідеологію у сфері іноземних мов;
- по-друге, розвивати й підтримувати мотивацію кожної людини до вивчення мов протягом життя;

- по-третє, забезпечити студента надійним і загальнодоступним інструментом для визначення своїх досягнень в оволодінні іноземними мовами, подальшого удосконалення своїх знань;

- по-четверте, дати викладачу можливість оцінювати рівень досягнень кожного студента в оволодінні іноземними мовами й внести за необхідності корективи у свою викладацьку діяльність;

- по-п'яте, забезпечити людині соціальну мобільність у рамках єдиної Європи.

Мовний портфель – це комплект документів самостійних робіт студента, які складаються з трьох частин: паспорта, мовної біографії його користувача і досьє. Зібраними документами студенти можуть подати систематизовано результати своїх досягнень і досвіду у вивченні іноземних мов, у тому числі й зразками особистої самостійної роботи. Такі документи свідчать про досягнутий рівень оволодіння мовою студентом.

Європейський мовний портфель був рекомендований Радою Європи для використання у вивченні іноземних мов.

Таким чином, мовний портфель, окрім педагогічної функції, виконує і соціальну. Мовний портфель є інструментом самооцінки й особистої пізнавальної, творчої праці людини, рефлексії її особистої діяльності.

О. А. Дзюба

КОМУНІКАТИВНА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наш світ не стоїть на місці, а постійно змінюється. Зміни стосуються всіх сфер нашого життя і викладання іноземної мови не є винятком. Багато років тому у вищих школах викладання було націлено на вивчення граматики та лексики. Студенти повинні були добре вміти перекладати тексти з іноземної мови, користуючись словником, а також знати технічні терміни відповідно до своєї майбутньої спеціальності. З часом вимоги до знання іноземної мови змінилися і сьогодні мовою треба вміти вільно, невимушено і, головне, сміливо спілкуватися, тому саме методика комунікативного викладання набула важливого значення в закладах вищої освіти.

Подібна система викладання вимагає від викладача володіння мовою не книжного типу, а живою та невимушеною. Викладач повинен знати всі відтінки слів і виразів, які можуть зустрітися в спілкуванні, і навчити студента розрізняти і правильно їх використовувати. Дана методика передбачає починати вивчення мови з запам'ятовування слів і виразів, і тільки потім під отримані знання підводять граматичну базу. Велику увагу приділяють роботам у групах. Студентам задається тема для обговорення, і студенти, уявляючи себе в реальній робочій ситуації, висловлюють свою

думку, намагаючись застосувати знання з лексики та граматики, які отримали за період навчання. Якщо викладач помічає, що студентам важко розпочати дискусію, він задає запитання, які дозволять розкрити тему та перебороти страх у спілкуванні.

Для того щоб зробити заняття цікавими, викладачу доводиться застосовувати різноманітні види навчальної діяльності.

С. М. Донець

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ

Комунікативна компетенція є складним, системним утворенням. Сучасна структура комунікативної компетенції складається з семи компонентів (видів компетенції):

1) дискурсивна компетенція – здатність поєднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні та семантичні засоби;

2) соціолінгвістична компетенція – здатність розуміти і продукувати словосполучення та речення з такою формою і значенням, які відповідають певному соціолінгвістичному контексту ілокутивного акту комунікації;

3) стратегічна компетенція – здатність ефективно брати участь у спілкуванні, обираючи для цього правильну стратегію дискурсу;

4) лінгвістична компетенція – здатність розуміти і продукувати вивчені висловлювання, а також потенційна здатність розуміти нові, невивчені висловлювання;

5) ілокутивна компетенція – здатність належним способом формувати ілокутивний (мовний) акт (попросити щось, запросити, поінформувати когось тощо) відповідно до ситуації спілкування;

6) психологічна компетенція – уміння відчувати особистість партнера, його настрій, характер;

7) соціокультурна компетенція – здатність розуміти й використовувати різні складові національної культури (традиції, ритуали, звичаї, соціальні стереотипи) у конкретних ситуаціях з урахуванням норм міжкультурного спілкування.

Визначним складником комунікативної компетенції є мовна компетенція. У широкому розумінні мовна компетенція – це знання теоретичної інформації про мову (її систему і структуру) й мовного матеріалу (одиниць мови, правил їх сполучення), які забезпечують розвиток мовленнєвої діяльності та здатності до вербального спілкування.

Професійна мовленнєва комунікація відбувається у сфері професійної взаємодії комунікантів і може реалізуватися в усній або письмовій формах, за офіційних чи неофіційних обставин. Професійна комунікативна

компетенція передбачає наявність професійних знань, загальної гуманітарної культури людини, вміння орієнтуватися в навколишньому світі, навички спілкування і є похідною комунікативної компетенції. Комунікативна компетенція визначається комунікативними інтенціями (комунікативними намірами адресата), комунікативними стратегіями, знанням особистості співрозмовника, умінням долати психологічні фільтри, аналізувати невербальні характеристики (позу, жести, міміку тощо), навичками починати і закінчувати комунікацію в необхідний момент, контролювати посткомунікативні ефекти.

О. М. Харламова

ОРГАНІЗАЦІЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

На сьогодні очевидно безумовне розуміння на більшості рівнях сучасного суспільства необхідності формування конкурентоспроможної особистості – у ХХІ сторіччі саме «людський капітал», рівень конкурентоспроможності фахівців буде все більш важливим і визначальним для розвитку фірм і організацій.

Однак можна констатувати, що конкурентоспроможний фахівець – випускник закладу вищої освіти – це явище скоріше унікальне, ніж масове. Ефективність формування конкурентоспроможності студентів залежить від багатьох факторів: самоактуалізації, самонавчання, комунікабельності, інтернаціональності, здатності приймати відповідальні рішення, ціннісно-орієнтованої адекватності, готовності до професійного самовизначення психологічного й педагогічного порядку. Це підкреслює структурну, змістовну й процесуальну багатогранність і складність даного утворення.

При всій різноманітності підходів до вивчення конкурентоспроможної особистості в психолого-педагогічних дослідженнях більшість поєднує розуміння цілісності її складових (свідомість, почуття, поведінка) і того, що дана здатність є інтегрованим або системним новотвором у структурі особистості. Це означає, що конкурентоспроможність – не надбудова для ситуативної дії, а визначальне системи цінностей особистості, характер змісту її стратегічних і тактичних дій.

Таким чином, сутність конкурентоспроможної особистості можна розглядати через сутність її структурних компонентів: ціннісно-мотиваційний, орієнтаційно-проектувальний, інформаційно-змістовний, операційно-діяльнісний. Розуміння сутності феномена конкурентоспроможної особистості дозволяє перейти до аналізу проблеми моніторингу, експертизи й управління якістю педагогічного процесу з формування конкурентоспроможної особистості студента в закладі вищої освіти.

У наш час у закладах вищої освіти все активніше відбувається впровадження системи менеджменту якості, найчастіше на основі застосування процесного підходу, який припускає подання діяльності організації у вигляді сукупності взаємозалежних і взаємодіючих видів діяльності (процесів). Атрибутом процесу є його цілеспрямованість. Системний підхід до менеджменту якості спонукає організації аналізувати вимоги споживачів, визначати основні й допоміжні процеси, що сприяють одержанню продукції, прийнятної для споживачів, а також підтримувати ці процеси в керованому стані, визначати критерії й методи, необхідні для забезпечення результативності, вживати заходи, необхідні для досягнення запланованих результатів і постійного поліпшення цих процесів.

Завдання моніторингу у виробничій сфері, звідки проблематика моніторингу якості прийшла в освіту, – твердий контроль над відповідністю продукції, що випускається, певним зразкам. Звідси походять вимоги технологізації й стандартизації процесів і їхніх результатів. Моніторинг якості, побудований на стандартах ISO, подається як система збору, обробки інформації для визначення близькості стану об'єкта моніторингу до запланованого результату. На основі отриманих даних проводиться коректування освітнього процесу з метою наближення до запланованого результату.

Підготовку конкурентоспроможного фахівця необхідно супроводжувати зміною умов педагогічної підготовки в цілому й умов експертизи, контролю й аналізу її результатів зокрема. Так, у кожному закладі вищої освіти необхідна модель конкурентоспроможної особистості випускника на рівні тестових характеристик, що враховують у вимогах і характеристиках випускників потреби регіонального ринку праці й специфіку закладу вищої освіти; зацікавленість роботодавців у процесі розроблення цілей підготовки. Педагогічний процес необхідно забезпечити системою ефективних діагностичних і оцінювальних методик. Має відбутися перехід від існуючої системи оцінювання рівня підготовки фахівця до орієнтації студентів на адекватне оцінювання своїх професійних навичок.

В. М. Петрушов

ЩО ТАКЕ УКРАЇНОЦЕНТРИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА І ЯК ЇЇ ФОРМУВАТИ

Здавалося б, таке питання не повинно виникати вже за визначенням. Але, виявляється, воно дуже актуальне сьогодні. І ставлять його на порядок денний наші сучасні українські реалії. Розглядаючи по суті ці реальності, ми бачимо, що вони сформувалися поступово і багато в чому спираються на нашу складну історію. Маємо на увазі духовну сферу життя

українського народу. Саме тут формується і розвивається те, що ми називаємо нашою національною ідентичністю. У формуванні цієї ідентичності величезну роль відіграє система освіти і зокрема вищої освіти. Якщо подивитися на ту ситуацію, яка склалася на сьогодні в закладах вищої освіти України, то вона викликає розчарування і, як наслідок, песимізм відносно української національної ідеї в її державницькому аспекті. Не секрет, що тут процвітає формалізм і прихований, або навіть відкритий, саботаж. І справа тут полягає в першу чергу у ставленні величезної кількості викладачів до самої навчальної і виховної роботи зі студентами. Як можуть викладачі сприяти ствердженню україноцентричності у світогляді і повсякденному житті студентства, коли вони самі не те що не україноцентричні, а навіть попри все або байдужі до цього ствердження, або стоять на позиції неприйняття української національної ідеї? А яку ідею вони сповідують? Звісно, або космополітичну взагалі, або так звану інтернаціональну, яка виявляється нічим іншим як ідеєю російської зверхності і домінування в усьому російського. І справа не в тому, що вони не хочуть (інакше і не скажеш) проводити заняття державною мовою і в рамках проведення цих занять її всіляко використовувати. Адже студенти рівняються на викладача. У рамках проведення аудиторних занять, само собою, повинна домінувати державна мова і викладач керує цим процесом. На виході ми не будемо мати ніяких мовних проблем. У першу чергу це стосується молодих викладачів. З огляду на висловлені думки, достатньо чітко вимальовується організація самостійної роботи студентів у загальній системі вищої освіти. Мабуть, доцільно, даючи завдання студенту, толерантно підкреслювати початкову необхідність повною мірою використовувати матеріал україномовний, а головне, щоб студент формулював відповіді українською мовою. Так званий мовний анархізм тут зайвий. Оце буде реальна двомовність. Як було в російській імперії – говорить російською і вмить переходить на французьку. А в нас будь-яку застосовувати, але не українську, яку деякі кваліфікують як «телячу». Чому ми акцент робимо саме на мові? Та тому що державотворчою нацією є саме українська нація. Усі інші твердження розмивають це положення, і ми маємо те, що маємо. Для молодого покоління, яке народилося, виросло і навчалося в українських школах (у тому числі і в російських в Україні), ніякої мовної проблеми не існує. А роздувають її політики, іноді спираючись на недолугі заяви і рішення керівних осіб. Президенти, прем'єри, депутати рад різного рівня приходять і відходять, а народ український залишається бути українським і торувати свій шлях у темпоральному поступі загальносвітової спільноти. Скажуть: я українець за родовідом своїм, для мене рідна мова українська, але в житті – російська. Так, хай і буде, але все ж таки україноцентричність містить у собі як суттєвий аспект знання і вільне володіння державною мовою. Це відповідає таким поняттям, як гуманізм, демократизм і т. ін.

РОЛЬ ДУХОВНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ В ОТРИМАННІ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Питання підвищення якості освіти – питання вічне, допоки буде існувати людина. Серед багатьох складових підвищення рівня та якості знань внутрішня самоорганізація суб'єкта, його налаштованість на засвоєння наукової інформації важить чи не найбільше. Навіть серед пересічних громадян, які безпосередньо не займаються пошуком резервів підвищення продуктивності пізнавального процесу, побутує приказка, що «коневі можна давати пити, але заставити його пити неможливо». Власне це й означає, що засвоєння знань найбільшою мірою залежить від суб'єкта, який пізнає. Роль учителя, викладача також є дуже важливою, навіть визначальною, але, щоб наставник не робив, якщо учень чи студент не бажає, чи не навчений до самовідданої, а отже, продуктивної навчальної праці, бажаного результату не буде.

Отож, бажаючи отримати чи надати якісну освіту, слід перш за все подумати про духовний стан, у нашому випадку, студента, про його бажання, готовність і вміння вчитись. Саме тут, у структурі особистості студента лежать резерви підвищення якості освіти. Щоб уникнути непорозумінь, зазначимо, що це не єдиний важіль отримання якісних знань, але ми будемо говорити саме про нього, оскільки навіть висока фаховість викладачів не є гарантією, що їхня праця буде увінчана високим результатом.

Якщо в наявності є всі інші складові якісного навчального процесу, як-то продуманий навчальний план, кадрова його забезпеченість, обладнані аудиторії та лабораторії і т. п., то залишається лише ефективно їх використати з метою отримання якісної освіти. У контексті нашої теми мова повинна йти про таку організацію навчального процесу, яка б стимулювала регулярну роботу студента. Адже, як відомо, тільки систематична праця спроможна забезпечити глибокі та тверді знання.

Чому ми говоримо саме про регулярну та систематичну роботу? Для обґрунтування даної тези можна використати знову ж таки широко розповсюджені прислів'я та крилаті висловлювання. Кажуть, наприклад, що знання збираються крупинками. Або є ще така народна мудрість, як «вода камінь точить». Ці та подібні їм лаконічні твердження закликають до систематичної роботи, у процесі якої поступово, крок за кроком, накопичуються знання, кількість яких переростає в якість.

Таким чином, для отримання якісної освіти необхідна напружена, регулярна, систематична праця. Підкреслимо, не розуміння її необхідності, а саме праця, робота, внутрішня самодисципліна як передумова та готовність так працювати. А це дещо більше, ніж розуміння необхідності освіти. Адже освіта дає знання, розуміння, а виховання і, навіть більше,

самовиховання є формуванням бажання отримане знання реалізувати на практиці, у даному випадку реалізувати свій інтелектуальний потенціал. Отримання глибокого, якісного, університетського знання значною мірою залежить від вихованості, від попередньої напруженої праці над собою в школі, коледжі чи закладі вищої освіти.

Врешті-решт можемо сказати, що підвищення якості освіти в нашому контексті лежить у такому напрямку організації навчального процесу, який би стимулював систематичну підготовку студента до навчальних занять, виховував бажання вчитись, формував інтелектуальну потребу постійного вдосконалення та отримання нових знань.

Отримання якісної освіти, таким чином, можемо пов'язати з формуванням у студента звички, бажання і вміння вчитись. Коли така звичка вироблена, а вона закріплюється багатократним повторенням однієї і тієї самої дії, у нашому випадку регулярними самостійними заняттями в рамках робочих програм і навчального розкладу, тоді особистість стає вільною, а отже, високоорганізованою. Для глибокого, творчого засвоєння знань такому індивіду не потрібен зовнішній примус, «наглядачі» в особі куратора і декана. Така особистість позбавляється внутрішнього рабства і її особиста свобода стає внутрішньою детермінантою інтелектуальної діяльності.

Сказане є чи не найвищою метою навчально-виховного процесу, адже в умовах стрімкого оновлення знань, коли доводиться постійно вчитись, висока духовна самоорганізація і дисципліна є запорукою того, що випускник університету буде спроможний завжди залишатись на передовій наукового пошуку.

З. А. Сивогракова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО І ОСОБИСТІСНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ ДОСВІДОМ НАВЧАННЯ У ТЕХНІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність вивчення особливостей професійного й особистісного самовизначення майбутніх фахівців зумовлена, по-перше, потребою сучасного суспільства у фахівцях нового типу, по-друге, зміною розуміння того, яким він має бути цей сучасний фахівець. Практично загально визнаним вже є розуміння, що найважливішими компетенціями є готовність до змін (соціальних, технологічних, інформаційних), вміння адаптуватися, приймати виклики інноваційних зрушень, продукувати нові ідеї, критично мислити, ефективно взаємодіяти. Професійне й особистісне самовизначення розуміються не тільки як здійснення вибору професії або альтернативних сценаріїв життя, але також і як форма суб'єктності, самоздійснення, життєтворчість особистості у професії.

Емпіричне дослідження мотиваційних, когнітивних, афективних, конативних особливостей особистості студентів (майбутніх фахівців залізничного транспорту) як особистісних психологічних компонентів самовизначення виявило певні тенденції їхньої динаміки під час навчання і набуття молодими людьми професійної освіти у технічному закладі вищої освіти. У дослідженні взяли участь студенти I і IV курсів денної форми навчання факультету управління процесами перевезень Українського державного університету залізничного транспорту.

Проведене пілотне емпіричне дослідження показало, що в особистісних компонентах самовизначення студентів простежуються певні відмінності залежно від досвіду навчання. Так, показники самоактуалізації як загальної характеристики особистісної зрілості і самовизначення студентів з різним досвідом навчання в закладі вищої освіти виявилися доволі схожими і такими, що знаходяться на рівні середніх своїх значень у переважній більшості досліджуваних студентів. Характеристики протікання емоційних процесів (у проведеному дослідженні такими були параметри нейротизму) виявилися також схожими у студентів різних курсів.

А от така особливість когнітивної сфери особистості, як відкритість (яку розуміють як прояв цікавості до нової інформації, гнучкість і готовність до змін), звернула на себе увагу тим, що серед тих студентів I курсу, хто має низькі показники за цим параметром, виявилося в досліджуваній вибірці удвічі більше, ніж у підгрупі студентів IV курсу (22,2 % і 8 % відповідно), а з високими показниками – навпаки (28,9 % - першокурсників і 64 % - студенти IV курсу). І хоча статистично достовірної значущості поміченої відмінності виявлено не було, було зроблено висновок про необхідність перевірки поміченої особливості на більшій вибірці.

Відмінність між підгрупами студентів I і IV курсів була виявлена в показниках їхньої самосвідомості як конативної (поведінкової) особливості особистості, здатності діяти цілеспрямовано і довільно. Вони виявилися вищими у старшокурсників, ніж у першокурсників, що характеризує перших як більш психологічно зрілих, а враховуючи те, що високий рівень вольової регуляції – наполегливість – є однією з професійно важливих якостей особистості, то й такими, що мають більш виражене професійно орієнтоване самовизначення.

Виявлені були також зміни в мотиваційній спрямованості студентів різних курсів: при загальному домінуванні орієнтації на виконання діяльності у студентів як I, так і IV курсу зменшується актуальність потреб у владі, статусі, егоцентричних спрямувань і зростає сила мотивації збереження стосунків, емоційних зв'язків, спільної взаємодії у студентів старших курсів порівняно з першокурсниками.

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА У ВИКЛАДАННІ СОЦІОЛОГІЇ

Використання творів художньої літератури у викладанні соціології допомагає розвивати у студентів творче мислення, створювати власне розуміння навколишніх соціальних процесів, аналізувати їхні причинно-наслідкові зв'язки, а також знаходити нестандартні рішення соціальних проблем. Звернення до літератури – це зручний спосіб ознайомити студентів не тільки з нормативними аспектами культури, а й з її «соціальними аксіомами», тобто з присутніми в культурі уявленнями про те, як суспільство функціонує «насправді».

Під час вивчення соціології в Українському державному університеті залізничного транспорту студенти ознайомлюються з оповіданням Джека Лондона «По той бік прірви» та повістю-казкою Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц». Ці два твори вибрані не випадково: перший допомагає студентам зрозуміти практичну роль соціології, а другий показує їм значення емоцій у суспільному житті.

Головний герой оповідання «По той бік прірви» Фрейді Драмонд – професор соціології Каліфорнійського університету – пише наукові праці про робітників і для цього проникає в їхнє середовище під ім'ям Білла Тотса. Поступово, ставши своїм, він не тільки починає відчувати всі їхні проблеми на собі, а стає активним лідером робітничого руху. Однак це трапляється лише тоді, коли він знаходиться в образі Білла. Повертаючись до свого затишного кабінету, де пише чергову працю про робітничий клас, або в аудиторію, де читає студентам лекції, змінює свою позицію, дистанціюється від потреб і сподівань робітників. Страждаючи від внутрішнього розколу, герой приймає рішення залишитися назавжди у світі вчених, забезпечених і благополучних людей. Але, ставши випадковим свідком страйку, вступає в бійку з поліцейськими та штрейкбрехерами, назавжди повертаючись у бурхливе, яскраве та справжнє життя свого другого «я».

Відповідаючи на питання, поставлене в оповіданні: «Чи можливо одночасно перебувати по обидва боки прірви – бути академічним ученим і боротися за права малозабезпечених, пригноблених і несправедливо оцінених?», студенти краще починають розуміти значення соціології, обговорювати проблеми практичної користі і статусу сучасної соціології в суспільстві.

У повісті-казці «Маленький принц» студенти разом з головним героєм «подорожують» по планетах, зустрічаються з королем, честолюбцем, п'яницею, діловою людиною, ліхтарником і географом. За короткими описами та діалогами, які наведені на сторінках книги, студенти повинні спробувати відповісти на питання: який характер у людини, який у неї настрій у момент зустрічі з Принцом, що її може

турбувати, викликати фрустрацію, які в неї очікування (що вона може), які прагнення (що вона хоче)? Відповіді на ці питання допомагають студентам переконатися не тільки в тому, що суспільство – це не тільки раціональна прагматична реальність, але й в тому, що для його існування величезне значення має емоційна сфера.

Таким чином, завдяки використанню літературних творів під час викладання соціології студенти перестають сприймати лекції з соціології як такі, що не мають до них ніякого відношення, або як теорію, без якої вони могли б обійтися; перестають бути сторонніми спостерігачами та байдужими слухачами. У них з'являється інтерес до наукової та аналітичної роботи, формується звичка зрозуміло та логічно викладати свої думки.

Т. В. Количева

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ І СТУДЕНТОМ

Система вищої освіти з навчання спеціалістів повинна мати широкий набір засобів, які забезпечують розвиток вмінь. Одним з найбільш важливих у цьому є та взаємодія, що складається між викладачем і студентом. Педагогічна взаємодія в системі «викладач-студент» являє собою систему взаємного впливу на основі загальної мети професійної освіти. Така взаємодія між викладачем і студентом впливає на формування системи цінностей майбутнього спеціаліста, які включають в себе такі ключові смислоутворюючі поняття, як людина, істина, освіта, професія, життєвий простір.

Слід зазначити, що процес взаємодії викладачів і студентів часто відбувається, коли зіштовхуються цілі сумісної діяльності. Взаємодія у сфері вищої професійної освіти – це взаємодія викладачів і студентів, що виникає у ході реалізації їхніх особистісних та офіційних інтересів. У процесі розвитку взаємодії створюється структура відносин викладачів і студентів, закріплюється на рівні їхніх особистісних контактів.

Таким чином, структура відносин викладачів і студентів залежить від компетентності особистостей викладача і студента: від професійного рівня викладача та навичок, які формуються у студентів під час педагогічного впливу. Перш за все взаєморозуміння між викладачем і студентом ґрунтується на таких якостях, як активність, контактність, здатність продуктивного вирішення ситуативних питань, тактовність, дисциплінованість. Тобто взаємодія на діловому рівні передбачає мотиваційно-цільовий, когнітивний, оцінний та емоційний компоненти.

Іншими словами, запорукою взаєморозуміння між викладачем і студентом є система внутрішніх ресурсів. Авторитет викладача

складається з двох складових: авторитету ролі та авторитету особистості. У сучасній повсякденності більш вагомим є авторитет особистості, його індивідуальна неповторність, яка має педагогічну, а також психотерапевтичну дію на студента. Авторитет викладача формується при врахуванні таких факторів: предметних знань, комунікативних знань (про спілкування і методи його покращення) і гностичних знань, тобто знань самого себе і вмінь коригувати власну поведінку залежно від ситуації.

Як підсумок можна сказати, що взаєморозуміння між викладачем і студентом на загальнолюдському рівні підвищує рівень працездатності студентів, а також рівень їхньої власної емпатії. Таким чином, завданням викладачів є формування в собі високої педагогічної спостережливості, поваги до особистостей студентів, стимулювання активної інтелектуальної діяльності студентів, гнучкість і нестандартність у прийнятті рішень при вирішенні питань навчального процесу, а також можливість мати задоволення від спілкування зі студентами та отримувати від них зворотний зв'язок.

В. О. Лебедєв

МІСТИЦИЗМ У СУЧАСНІЙ МАСОВІЙ КУЛЬТУРІ

Містицизм як явище релігійно-філософське завжди сусідив з містицизмом художньо-літературним. Містицизм (містику) традиційно визначають як релігійно-ідеалістичний погляд на дійсність, основу якого складає віра в надприродні сили. Головним у ньому є спілкування з Богом через осяяння, екстаз, одкровення. Елементи містицизму були властиві багатьом філософським вченням стародавності, від конфуціанців до платоніків і неоплатників в античності, Беме і Сведенборга в більш пізні часи. Зараз його місце міцно зайнято містицизмом «маскультурним». Якщо спочатку містицизм був заняттям інтелектуальної еліти (за С. Грофу, список учасників античних містерій був схожий на довідник «Хто є хто в античному світі», то, починаючи з ХХ століття, він все більше і більше проникає в масову свідомість. Найбільш активно цей процес протікає після Другої світової війни. Рух «ню ейдж», вчення про «Еру Водолія», численні гуру і школи медитації вже нікого не дивують, сприймаються скоріше як частина повсякденної дійсності. Містичні мотиви найактивніше виявилися в такому напрямку, як романтизм. Так, «Золотий горщик» Е.-Т. Гофмана вже містить у собі багато характерних елементів, про які йдеться далі. Романтизм сильно вплинув на розвиток масової культури, і цей вплив продовжується до цього дня. Іноді запозичення з творчості романтиків видно абсолютно наочно. Популярності останнього сприяє притаманна західній, заснованій на протестантизмі, культурі, тяга до пошуку духовного шляху, який повинен привести до спасіння і душевної

гармонії. Важливе місце в маскультурних інтерпретаціях містицизму займає неусвідомлена тяга до ініціацій, які раніше відігравали важливу роль у становленні здорової психіки.

Спектр містичних навчань, до яких звертаються автори творів маскульту, досить широкий і простягається від піфагорійської містики і вчення друїдів до доктрин масонів і розенкрейцерів. У пошані також вчення Сходу, як Далекого (езотеричний буддизм, даосизм), так і Ближнього (суфізм). Не оминають своєю увагою і екзотичні містичні культури, наприклад гаїтянські або індіанські. Залежно від завдань і таланту автора елементи езотеричних вчень можуть бути як досить глибокими, так і мати виключно антуражне значення. При створенні містичного антуражу особливу популярність мають емблеми та символи, запозичені з інших, «екзотичних», культур. Так, в аніме експлуатують символи західноєвропейського окультизму, наприклад пентаграми («Black Bible»), у західному маскульті відповідно східні ієрогліфи і емблеми (трилери Е. ван Ластбадера). Дана ситуація знаходиться в руслі міжкультурного діалогу «Схід-Захід», коли образи, запозичені з однієї культури, відтворюються в іншій. Втім містицизм антуражний швидше за все покликаний створити для глядача чи читача інтригуючу, незвичайну обстановку, у якій відбуваються пригоди головних героїв.

Зв'язок між маскультутом і масовою свідомістю, вочевидь, подвійний: з одного боку, певні популярні твори популяризують ті чи інші містичні вчення, з іншого – автори звертаються до тих з них, які гарантовано викликають відгук у соціумі.

В. О. Даніл'ян

КОНФЛІКТНІ ФОРМИ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ І СТРАТЕГІЇ ЇХ ВИРІШЕННЯ

На сучасному етапі розвитку і перетворення суспільства перед педагогами закладів вищої освіти стоять відповідальні завдання з організації навчально-методичного процесу. Різні аспекти життя, зміни цілей, мотивів, потреб, цінностей потребують серйозних соціально-психологічних змін у поведінці. Одним з важливих факторів, які впливають на хід навчально-виховного процесу, є структура відносин між викладачем і студентом.

Доброзичлива атмосфера при навчанні позитивно впливає на хід навчального процесу. Конфліктні відносини порушують навчальний процес і знижують його ефективність. Кожний викладач повинен володіти «технікою» роботи з конфліктами, вміти правильно та ефективно їх вирішувати.

Суперечності, детермінуючи внутрішньоособистісний конфлікт, виступають однією з передумов виникнення конфліктних форм поведінки. Обґрунтування об'єктивно-суб'єктивного характеру причин конфліктних форм поведінки є досить продуктивним у процесі визначення способів їхнього попередження, вироблення оптимальної стратегії поведінки в типових конфліктах. До об'єктивних причин можна віднести переважно ті обставини соціальної взаємодії студентів і викладачів, що призвели до зіткнення думок, інтересів, а інколи і установок. Об'єктивні причини призводять до створення передконфліктної обставини – об'єктивного компонента передконфліктної ситуації. Також конфліктність студентів залежить від рівня агресивності студента як особистості, тобто характерологічного показника.

Стратегія побудови продуктивного співробітництва викладача зі студентами повинна будуватись на спостереженні та дослідженні особистісних якостей та особливостей студентів, після чого повинна обиратись правильна стратегія конструктивного вирішення конфліктів, серед яких можуть бути такі, як ухилення, повертання студенту його емоцій, формулювання заздалегідь визначених правил побудови навчального процесу, які будуть обговорюватись зі студентами при їхній згоді.

Таким чином, можна зробити висновок, що конфліктні форми поведінки є результатом багатьох факторів, які позитивно і негативно впливають як на розвиток особистості студента, так і на його навчання та повсякденне життя. Тому своєчасна діагностика та корекція конфліктних форм поведінки студентів є запорукою здорових відносин викладачів і студентів як на рівні навчального процесу, так і на міжособистісному рівні.

Н. В. Алексєнко

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В умовах трансформаційних змін у вищій школі, а також з огляду на те, що більшість законодавчих документів, національних програм щодо вищої освіти наголошує на недопущенні зниження якості освіти, моральному старінні методів і методик навчання, ретельного вивчення та науково-практичного обґрунтування потребують питання досвіду впровадження інноваційних технологій і специфіки їх використання в освітній діяльності закладу вищої освіти.

Сутність впровадження інноваційних процесів у технології і методи вищої освіти стали об'єктом вивчення як зарубіжних, так і українських учених. Аналіз вітчизняної наукової літератури показав, що в центрі уваги переважної більшості публікацій знаходиться аналіз інноваційних технологій і методів навчання. Зокрема А. Алексюк, Р. Гуревич,

А. Павленко і С. Стешенко, М. Кадемія, І. Богданова та ін. досліджують питання впровадження інноваційних технологій у навчальний процес та освіти в цілому. Багато авторів зазначає, що основні інноваційні напрями в навчанні у вищій школі пов'язані з необхідністю вдосконалення традиційного педагогічного процесу, трансформації існуючого традиційного освітнього процесу, тобто радикальних перетворень і комплексних видозмін.

Інноваційні технології в системі вищої освіти пов'язані з активним процесом створення та/або поширення нових методів і засобів для вирішення дидактичних завдань підготовки фахівців у гармонічному поєднанні класичних традиційних методик і застосуванням нестандартних технологій, оригінальних дидактичних ідей і форм забезпечення освітнього процесу.

Отже, інноваційні технології у вищій школі характеризуються цілеспрямованим процесом змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання, способів і стилю діяльності, адаптації освітнього процесу до сучасних вимог часу і соціальних запитів ринку праці. Передусім це полягає в сучасному моделюванні, організації нестандартних лекційних, практичних, семінарських занять; індивідуалізації засобів навчання; використанні кабінетного, групового і додаткового навчання; факультативному, за вибором студентів, поглибленні знань; проблемно-орієнтованому навчанні; науково-експериментальному навчанні при вивченні нового матеріалу; розробленні нової системи контролю оцінювання знань; застосуванні комп'ютерних, мультимедійних технологій і навчально-методичної продукції нового покоління.

Нині відомі такі інноваційні технології навчання, які найчастіше використовуються в організації освітнього процесу у вищій школі: 1) структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання, на основі відбору змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі процесу з урахуванням поетапної діагностики результатів; 2) інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів (у т. ч. електронних); 3) професійно-ділові ігрові технології: ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо; 4) тренінгові технології: психологічні тренінги інтелектуального розвитку, спілкування, вирішення управлінських завдань; 5) інформаційно-комп'ютерні технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо); 6) діалогові технології: сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня.

У цих технологіях особистість, тобто здобувач вищої освіти, – головний суб'єкт, а не засіб досягнення поставленої мети, тому вони

мають стати основою для ефективної дидактично-методичної, психологічної, комунікативної взаємодії студента і викладача в процесі становлення майбутнього фахівця.

*В. С. Микольченко, О. Д. Почужевський,
Ю. Л. Почужевська (Криворізький
національний університет)*

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ В УМОВАХ БАГАТОРІВНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Самостійна робота студентів (СРС) – це обов'язкова складова частина навчального процесу, яка здійснюється в різних формах освітньої діяльності, де можна придбати практичний досвід, додаткові знання та навички. На відміну від аудиторних занять, які досить жорстко регламентовані, СРС дає відносну свободу у виборі способів реалізації цієї діяльності з урахуванням встановлених обмежень. Як зазначено в роботі Б. Г. Новокреїщина, самостійне придбання знань та умінь у будь-якому конкретному випадку формує головні професійні якості, необхідні для адаптації до трудових умов і колективу, кар'єрного росту і високого професіоналізму випускників закладів вищої освіти. У даному сенсі СРС є одним з показників ефективності освіти, а самостійність студентів у цьому випадку виступає як ведуча якість особистості, що формує готовність і здатність до майбутньої професійної діяльності.

Філософсько-педагогічне поняття «діяльність» означає творче перетворення людьми навколишньої дійсності. Первинна форма такої переробки – це праця, у зв'язку з усіма видами матеріальної та духовної діяльності несуть у собі головну рису – творчу трансформацію дійсності, а у підсумку самої людини. При розгляді СРС у межах компетентнісного підходу вона повинна інтерпретуватися як цілеспрямована, ініціативна, активна, відносно вільна діяльність студента, яка здійснюється на основі опосередкованої взаємодії з викладачем за наявності таких умов:

- забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до самостійної роботи шляхом розвитку їхньої внутрішньої, зовнішньої і процесуальної мотивації;
- проектування навчальних курсів як систем професійно орієнтованих завдань, вирішення яких дозволяє здійснити плавний перехід від навчальної діяльності студента до професійної діяльності майбутнього спеціаліста;
- методичне оснащення самоорганізації навчальної діяльності студентів з використанням можливостей інформаційних технологій;
- забезпечення контролю за СРС на основі моніторингу процесу професійного становлення особистості майбутнього спеціаліста.

Самостійна робота неможлива без виховання таких рис особистості, як активність, самостійність, організованість, які в перспективі повинні перерости в самоорганізацію, самоосвіту та саморозвиток. Самостійна діяльність виробляє у студентів психологічну настанову на систематичне поповнення своїх знання і є необхідною умовою самоорганізації власної навчальної, а в подальшому і професійній діяльності. У даному випадку викладачу потрібно надати особистісного сенсу отриманим студентами знань, стимулювати їхній творчий потенціал за рахунок посилення внутрішньої мотивації навчання, розвитку навиків самоорганізації. Отримання зазначених якостей сприяє СРС, грамотна організація якої стає особливо актуальною і значущою в умовах реформування вищої освіти.

Компетенції, що дозволяють конструювати інноваційну реальність, не можуть бути трансльовані способом інформування та подальшого відтворення, а отже, повинні освоюватися способом «проживання». Найважливіша раніше в діяльності педагога функція навчання трансформується в завдання підтримки вчення, а позиція студента змінюється від пасивного об'єкта навчання, отримувача готової навчальної інформації, об'єкта навчання та виховного впливу до суб'єкта пізнавальної, майбутньої професійної та соціокультурної діяльності, активного суб'єкта навчання, який самостійно «добуває» необхідну інформацію і конструює необхідні для цього способи дії.

Таким чином, центр тяжіння в навчанні рухається з викладанням на навчання як на самостійну діяльність студентів в освітньому просторі.

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

І. В. Підпригора, В. Ф. Мінка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ НА ПІДСТАВІ НОВОВВЕДЕНЬ

Компетентний підхід до вищої освіти дозволяє формувати ключові та професійні компетенції. Однією зі складових у навчанні студентів є введення в освітній процес дисциплін за вибором студентів. Якість викладання оцінюється за результатами успішності студентів, обсягом їхніх теоретичних знань і рівнем практичних навичок і вмінь, якість підготовки випускників університету оцінює установа-роботодавець.

Випереджаючий характер професійного навчання потребує формування готовності випускника до роботи в умовах технологій «майбутнього дня», у тому числі за рахунок підвищення його адаптаційних можливостей. Виникає потреба в такому результаті освіти, коли його кінцевим продуктом стає компетенція (компетентність) – актуалізована у визначеній професійній ситуації потенційна дія. З практичної точки зору зміщення пріоритетів у бік формування професійних компетенцій робить необхідним доповнення підходу знання в освіті «компетентним».

Поняття компетентності повинно забезпечуватись за рахунок трьох основних аспектів:

- 1) оволодіння необхідними вміннями й навичками;
- 2) юридична відповідальність;
- 3) достатній досвід для занять професійною діяльністю.

В. М. Орлова

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОСНОВ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Об'єктом впливу в податковому напрямі є відносини, що виникають між державою та платниками податків з приводу обов'язкових нарахувань силами:

- 1) податкових зборів;
- 2) податкових платежів.

Кінцевою метою таких відношень мають бути, з одного боку, грошовий фонд держави, а з іншого – створення умов для розквітнення господарської діяльності як окремого працівника/фізичної особи, так і підприємств будь-якої форми власності.

Таким чином, можна визначити, що податкове адміністрування – це сукупність прийомів і методів з метою забезпечення дохідної частини держави та вплив обов'язкових податкових платежів на життя як окремої людини, так і підприємств.

Податкове адміністрування потрібно направляти на рівень підприємств. На макрорівні управління у сфері оподаткування адміністрування передбачає нарахування суми податків, зборів і платежів у контексті гармонічного, сталого розвитку окремо взятого підприємства.

О. Г. Кірдіна

МОТИВАЦІЯ - ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА ЕТАПІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основною метою самостійної роботи студентів є поліпшення професійної підготовки фахівців, спрямоване на формування системи фундаментальних і професійних знань, умінь і навичок, які вони могли б вільно і самостійно застосовувати в практичній діяльності.

У сучасних умовах зміни, що відбуваються в процесі навчання і підготовки фахівців, припускають розроблення концепції самоосвіти. Нова освітня система розглядає як пріоритет інтереси особистості, адекватні сучасні тенденції суспільного розвитку.

Формування внутрішньої потреби до самонавчання стає і вимогою часу, і умовою реалізації особистісного потенціалу. Самостійна робота студентів є одним з ефективних засобів розвитку та активізації творчої діяльності студентів. Її можна розглядати як головний резерв підвищення якості підготовки фахівців.

Для організації та успішного функціонування самостійної роботи студентів необхідні комплексний підхід до організації самостійної роботи студентів (включаючи всі форми аудиторної і позааудиторної роботи); забезпечення контролю над якістю самостійної роботи, використання різних форм контролю.

Обов'язковою умовою, що забезпечує ефективність самостійної роботи, є мотивація.

О. О. Євсєєва

МЕТОДИЧНО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Впровадження в Україні в освітню систему положень Болонської конвенції поставило багато питань щодо перегляду структурних змін побудови навчального процесу навчальних закладів у розрізі кожної дисципліни та з урахуванням специфіки її викладення.

Структурна побудова дисципліни передбачає її вивчення як в аудиторному, так і самостійному форматах.

Аудиторне вивчення дисципліни може будуватися різними способами, наприклад традиційний розгляд тем дисципліни з наступним самостійним доопрацюванням поставлених на лекції питань; вивчення проблематичних питань з урахуванням попередньої самостійної підготовки в розрізі відповідних тем; комбінація двох попередніх способів тощо.

У свою чергу все більшу значущість набуває самостійна робота студентів, яка повинна бути методично керованою з боку лектора щодо повноти охоплення вихідних знань дисципліни та з урахуванням поставлених вимог щодо методології й специфіки її викладення.

Головною метою самостійного навчання є передача відповідальності за навчальний процес і результат навчання від викладача до студентів, що включає також усвідомлення важливості навчання та мотивації. Важливим елементом у підготовці самостійної роботи для студентів є визначення основних етапів роботи і їх дотримання. Основними етапами самостійної роботи можна визначити планування, самоконтроль, контроль швидкості та ефективності виконання роботи та оцінювання, що викликає задоволення своєю роботою та результатами навчання – отриманими знаннями.

Важливим елементом успішного здійснення самостійної роботи є встановлення позитивного взаємозв'язку між викладачем і студентом, що основною мірою має базуватись на довірі та взаємній відповідальності. Ключова роль викладача полягає в сприянні намаганням студентів стати самостійними, що є важливою умовою навчального процесу. Основними принципами такого незалежного навчання є підтримка студентів, допомога в поступовій передачі відповідальності. Іншим важливим елементом є надання студенту можливості до самоконтролю, від якого залежить налаштування на успішний результат і досягнення встановлених цілей. Викладач заохочує студентів до самоконтролю та прагнення досягати цілей і самовідданості своєму заняттю, допомагає визначити власний стиль і темп навчання.

Таким чином, самостійна робота студентів має ряд переваг і недоліків, які можна охарактеризувати відповідно можливостями та їхньою відсутністю в процесі безпосередньої самостійної роботи студента. Так, наприклад, у студента у визначеному обов'язку самостійної роботи є можливість навчатись у будь-який зручний для нього час, у той же час виникає питання доступності до навчальних матеріалів. Вирішення цього питання також можна повернути в позитивний бік – доступ до матеріалів через запропонований викладачем матеріал у паперовому або електронному виглядах, або з застосуванням комп'ютера та Інтернету.

Під час вивчення навчальної дисципліни виокремлюють певні види самостійної роботи студента: слухання лекцій, участь у семінарських

заняттях, виконання практичних і лабораторних робіт як для денної, так і заочної форм навчання; підготовка рефератів і курсових робіт, написання дипломної роботи; підготовка до модульного контролю, заліків та іспитів; робота з літературою та навчальними матеріалами за дисципліною тощо. Кожен із зазначених видів самостійної роботи потребує від студентів наполегливої та усвідомленої праці.

У будь-якому випадку самостійна робота студента повинна приносити йому задоволення від усвідомлення необхідності отриманих знань для майбутньої спеціальності, за якою студент прагне отримати якісні знання і які йому допоможуть застосовувати свої професійні навички в практичній діяльності кваліфікованого фахівця в майбутньому.

Т. О. Петухова

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА КОРИСНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вища освіта повинна давати студентам можливість отримувати високоякісні знання, сучасні професійні навички та основні компетенції, які їм дозволять адаптуватися до швидкозмінюваних умов ринку праці та досягти успіху після закінчення навчання. Крім того, від якості та корисності вищої освіти залежить не тільки майбутнє випускників, а й добробут суспільства. Але студенти можуть придбати згадані цінності тільки в освітньому середовищі, який цінує та підтримує викладання на вищому рівні. Крім того, заклади вищої освіти повинні надавати гарантію якості, якій довіряє суспільство. Як отримати довіру в суспільства? Наприклад, запровадження зовнішнього аудиту з якості освіти, який буде на основі незалежності, компетентності та неупередженості здійснювати щорічну перевірку з наданням відповідного висновку.

Крім того, у закладі вищої освіти необхідно побудувати внутрішню систему забезпечення якості, яка дозволяє здійснювати поточне оцінювання та вчасно впливати при встановленні відхилень.

Наприклад, одним з елементів внутрішнього оцінювання якості освіти є оцінювання навчальних планів, які, на жаль, досить повільно адаптуються до мінливих потреб економіки, а їхні автори не аналізують майбутні ринки і відповідний попит на фахівців певних професій і компетенцій. У цьому контексті, як свідчать роботодавці, заклади вищої освіти найчастіше приділяють більшу увагу адмініструванню процесу, ніж якості.

Крім того, існує велика потреба в гнучких та інноваційних програмах дисциплін і практичних методах навчання, щоб підвищити якість і актуальність навчання і одночасно збільшити кількість студентів. Одним із способів досягнення цих цілей є використання трансформаційних переваг

та інших нових технологій для збагачення, підвищення ефективності і підтримки індивідуального навчання.

Не слід забувати, що підвищення якості і корисності вищої освіти залежить від компетентності та мотивації викладачів і вчених. Для того щоб гарантувати якісну освіту, необхідно залучення до закладів вищої освіти високоякісних вчених. А для цього кожному закладу України необхідно поліпшити умови праці, у тому числі забезпечення прозорих і справедливих процедур укладення трудових договорів і розподілу навантаження, поліпшення початкового та безперервного професійного розвитку, більш широкого визнання і винагороди високої якості викладання і наукових досліджень, поглиблення міжнародного співробітництва тощо.

Н. В. Чебанова, Т. І. Єфіменко

ОБНОВЛЕННЯ МЕТОДИКИ ПОДАВАННЯ ОРЕНДОВАНИХ АКТИВІВ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ОРЕНДАРЯ

При визнанні в бухгалтерському обліку операційної і фінансової оренди класифікація ґрунтується на визначенні наявності (чи відсутності) ознак фінансової оренди. Достатньо наявності однієї з перерахованих нижче ознак для того, щоб вважати оренду фінансовою: право власності на орендований актив після закінчення терміну оренди переходить до орендаря; орендар має можливість і намір придбати об'єкт оренди за ціною, нижче за справедливу вартість цього активу на дату придбання; термін оренди є великою частиною терміну корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди; на початку терміну оренди нинішня вартість мінімальних орендних платежів дорівнює або перевищує справедливу вартість орендованого активу.

Перші дві ознаки фінансової оренди зазначаються в договорі оренди. Вони передбачають перехід права власності на об'єкт оренди до орендаря в кінці терміну оренди (у другому випадку шляхом викупу). При цьому справедлива вартість об'єкта на дату придбання в кінці терміну оренди має бути визначена на початок терміну оренди і відмічена в договорі. На практиці важко зробити такі розрахунки на початку терміну оренди.

Прийняття нового стандарту МСФЗ IFRS 16 "Договори оренди" аргументували необхідністю прозорості звітної документації за орендними договорами. Зараз, за діючим стандартом, більшість угод мають ознаки операційної оренди. Це дозволяє компаніям не відображувати засоби у своєму балансі. Дійшло до того, що дія стандарту МСФЗ (IAS) 17 "Оренда" дозволила компаніям приховати практично 90 % зобов'язань за орендними угодами.

Новий МСФЗ "Договори оренди" змінює підхід до прав орендарів. Розподіл оренди на два види перестане існувати. Тому в обліку компаній відбиватимуться всі активи за договорами оренди.

Під дію нового МСФЗ не потрапляють:

- короткострокові договори;
- договори оренди недорогих (несуттєвих) активів.

Поки діяв МСФЗ IAS 17 "Оренда", компанії вже мали змогу використати і новий стандарт МСФЗ IFRS 16 "Договори оренди". Дострокове використання закладено в методиці впровадження нових МСФЗ.

Єдина умова – МСФЗ IFRS 16 "Договори оренди" необхідно застосовувати разом із стандартом "Виручка по договорах з клієнтами". Отже, теперішня вартість мінімальних орендних платежів і справедлива вартість об'єкта оренди, – це категорії, що потребують певного методичного забезпечення в умовах сучасного обліку. Наявність даних відносно аналогічних активів із залученням інженерно-технічних фахівців занадто обмежена в умовах відсутності «активного ринку» для значної кількості активів.

Даний стандарт фінансової звітності дозволяє оновити методику подання орендованих активів у балансі, забезпечує необхідну прозорість активів і зобов'язань з оренди, оскільки фінансування оренди більше не перебуватиме в тіні. У свою чергу це також поліпшить порівнянність між компаніями – орендодавцями і орендарями. Крім того, Рада з МСФЗ опублікувала окремий презентаційний аналіз, що демонструє необхідність прийняття нового стандарту.

Ю. Т. Боровик

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Система самостійної роботи студентів (СРС) повинна задовольняти основні принципи дидактики: доступність, систематичність і зв'язок теорії з практикою.

Принцип доступності пов'язаний з необхідністю пошуку викладачем таких способів встановлення контакту з кожним студентом, підбору таких методів і засобів навчання, які б максимально сприяли у більшості студентів приведенню до руху сил і можливостей, що відповідають даній фазі їхнього розумового, морально-соціального та фізичного розвитку.

Принцип систематичності було визначено Я. А. Коменським. За його рекомендаціями, один предмет слід викладати до тих пір, поки його не усвідомлять всі учні. Навчання має відбуватися від більш близького до більш віддаленого.

Основа принципу зв'язку теорії з практикою – це розуміння студентами пізнання дійсності, наслідком якого є теорія із практикою.

Велике значення мають принципи творчої активності і диференційованого підходу до студентів. Самостійна робота повинна мати цілеспрямований характер і спонукати напружено працювати при її виконанні. Спочатку у студентів потрібно сформувані найпростіші навички самостійної роботи. При цьому підбираються такі завдання, виконання яких не допускає дії за шаблоном. В організації самостійної роботи необхідно враховувати, що для опанування знань, вмінь і навичок різним студентам потрібен різний час. Завдання для самостійної роботи мають викликати інтерес студентів. СРС необхідно планомірно і систематично включати до навчального процесу. При виконанні студентами самостійних робіт будь-якого виду керівна роль повинна належати викладачеві.

Реалізація дидактичних принципів має відповідати рівню самостійної діяльності студентів. Дослідження вчених-практиків і психологів дозволяють умовно виділити чотири рівні самостійної діяльності студентів, що відповідатимуть їхнім навчальним можливостям:

- 1) копіювання дій за заданим зразком;
- 2) репродуктивна діяльність з відтворення інформації про різні властивості досліджуваного об'єкта, в основному не виходить за межі рівня пам'яті;
- 3) продуктивна діяльність самостійного застосування набутих знань для вирішення завдань, що виходять за межі відомого зразка;
- 4) самостійна діяльність з перенесення знань для вирішення завдань в абсолютно нових ситуаціях.

Згідно з поданими рівнями самостійної діяльності студентів можна виділити чотири типи самостійних робіт:

- 1) відтворюючі самостійні роботи за зразком;
- 2) реконструктивно-варіативні;
- 3) евристичні;
- 4) творчі.

Відтворюючі самостійні роботи за зразком необхідні для запам'ятовування способів дій у конкретних ситуаціях (ознак понять, фактів і визначень), формування умінь і навичок та їхнього міцного закріплення.

Роботи реконструктивно-варіативного типу дозволяють на основі отриманих раніше знань і даної педагогом загальної ідеї знайти самостійно конкретні способи вирішення завдань стосовно до даних умов завдання.

Евристичні роботи формують уміння і навички пошуку відповіді за межами відомого зразка.

Творчі роботи є вінцем системи самостійної діяльності студентів і сприяють підвищенню якості освіти.

ЩОДО АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Динамічні зміни на ринку праці, поява нових інформаційних технологій, накопичення величезних баз даних вимагають у сучасних фахівців не просто знань, а здатності реагувати на нові професійні ризики, оперувати великими масивами інформації, «йти» в суміжні галузі і т. д. Крім того, сучасний професіонал повинен бути здатний до роботи в тимчасових проектних командах, колективах, до професійного обговорення і вирішення складних проблем і завдань. Все це говорить про необхідність підвищення якості освіти, у т. ч. удосконалення підходів до організації самостійної роботи студентів (СРС).

Мета СРС – навчити студента свідомо та самостійно працювати спочатку з навчальним матеріалом, потім з науковою інформацією, закласти основи самоорганізації і самовиховання для того, щоб прищепити вміння надалі безперервно підвищувати свою кваліфікацію, тобто навчити студента вчитися.

Ключовими проблемами, які сьогодні перешкоджають процесу якісної освіти, у т. ч. активізації СРС, є:

- психологічний розрив, що сформувався у свідомості сучасної молоді між бажанням мати комфортне, престижне місце роботи з високим рівнем заробітної плати та власними можливостями (здібностями, навичками, досвідом роботи) й умовами ринку праці (низьким рівнем оплати праці, дисбалансом між спеціальностями, яких потребує ринок і що отримують студенти, відсутністю перспективи);

- дуже невисока мотивація навчання і праці у сучасної молоді, відсутність бачення перспектив самореалізації у просторі економіки країни, низький рівень базової освіти та вміння учитись, необхідність заробляти на навчання;

- зниження мотивації до якісної праці у викладачів, у т. ч. з причин невідповідності вимог до освітян, відповідно часу та зусиль, що необхідні для якісного виконання цих вимог, та рівня оплати праці; песимістичної перспективи бачення трендів розвитку суспільства, економіки, освіти; якості знань і мотивації навчання студентської молоді.

Найсуттєвіша загроза для якісної освіти, а відповідно й майбутнього економіки та суспільства – це поступова втрата її ціннісного, соціокультурного фундаменту.

Проте успіх, особистісне та кар'єрне зростання майбутнього фахівця визначається саме цією складовою. Так, дослідження відомої аудиторської і консалтингової компанії «Делойт» показують, що високопродуктивні компанії наймають кандидатів за такими параметрами, як трудова етика, цінності, потенціал, досвід і навички. Якщо виключити досвід, який не може

надати система вищої освіти, всі інші складові вона повинна продовжувати формувати (звичайно першими інститутами є родина, система початкової та середньої освіти).

Але якщо розглянути реалії сучасної вищої економічної освіти і поставити питання щодо надання можливостей розвитку потенціалу особистості протягом навчання, закріплення базових цінностей, які складають основу християнської цивілізації, до якої історично належить українське суспільство, розвитку відповідної трудової етики, то, на жаль, картина вимальовується не дуже оптимістична.

Духовно-моральна та соціокультурна складові освіти, які і повинні трансливати базові цінності, формувати відповідну трудову етику, у вітчизняній економічній освіті майже не розвинуті. В ній поступово формується громадянин «глобального суспільства», універсальний споживач з розмитими цінностями і неповноцінним ставленням до праці, адже в ній бачиться тільки матеріальна складова.

Сформулюємо деякі можливі шляхи вирішення зазначених вище проблем підвищення якості освіти на рівні особистості навчального закладу.

На рівні закладу вищої освіти необхідно розвивати всі п'ять складових якісної освіти: духовно-моральну, соціокультурну, інноваційно-інтелектуальну, професійну, прикладну.

Серед тих нових навиків і знань, які повинен отримати сучасний студент, слід виділити такі:

- знання і розуміння глобальних мегатрендів розвитку суспільства у взаємозв'язку духовно-культурних, соціально-економічних, техніко-технологічних складових;

- розвиток глибинного, системного, аналітичного мислення;

- формування умінь співвідносити бажання і можливості;

- формування бачення необхідності гармонійного розвитку особистості (духовно-морального, інтелектуального, професійного, фізичного).

Щодо організації СРС, то до відомих найбільш дієвих прийомів її активізації відносять: переконливі докази необхідності опанування навчального матеріалу для майбутньої навчальної і професійної діяльності в лекціях і навчально-методичному забезпеченні; проблемне викладення матеріалу; застосування операційних формулювань законів і визначень з метою встановлення однозначного зв'язку теорії з практикою; використання методів активного навчання; розроблення комплексних навчальних посібників для самостійної роботи, що поєднують теоретичний матеріал, методичні вказівки і завдання для вирішення; контрольні питання до лекційному потоку після кожної лекції.

Крім того, необхідно запропонувати і відносно нові вирішення. Перше – це формування платформи для СРС з використанням відкритих даних, у т. ч. в мережі інтернет, використання у навчальному процесі актуальних для бізнесу прикладних програм. Друге – це організація

зустрічей успішних випускників зі студентською молоддю з метою доведення впливу освіти та самовдосконалення, самостійного навчання на кар'єрний та особистісний розвиток. Третє – зміна в навчальних планах підготовки фахівців, а саме значне збільшення часу виробничої практики з реальним працевлаштуванням для студентів старших курсів бакалаврату. Для цього четвертий рік навчання можливо перевести на заочну форму з переміщенням частки дисциплін, які викладаються на цьому курсі, пропорційно на три попередніх роки навчання і залишенням на четвертому курсі дисциплін практичної спрямованості. Це дасть реальну можливість отримати місце працевлаштування за фахом на умовах практики, випробувати власні можливості, отримати досвід практичної роботи і виконати кваліфікаційні роботи на більш високому рівні з практичною спрямованістю. І четверте – створення при закладі вищої освіти виробничої бази для стажування майбутніх фахівців.

Зараз актуалізується так звана «проектна» модель організації СРС. Змістом самостійної роботи студента в подібній моделі є створення конкретного проекту, залежно від напрямку підготовки це може бути презентація за результатами дослідження, звіт, аналітична доповідь, есе, огляд наукової літератури, вирішення конкретного прикладного завдання і т. п.

Вирішальна роль у підвищенні якості навчання та організації СРС належить викладачеві, який повинен працювати не зі студентом «взагалі», а з конкретною особистістю, з її сильними та слабкими сторонами, індивідуальними здібностями і схильностями. Завдання викладача – побачити і розвинути кращі якості студента як майбутнього фахівця високої кваліфікації.

У складних умовах важливо підтримувати себе мотивацією праці не тільки заради творчого саморозвитку, забезпечення і майбутнього родини, а й мотивацією відповідальності перед совістю, молоддю, яка навчається, перед Богом.

І. Л. Назаренко

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ

Самостійна робота є важливою складовою успішного навчання студента, особливо студента-заочника, у якого лише 10–20 годин викладання дисципліни припадає на аудиторні заняття, а решта 100-140 годин – на самостійну роботу.

Але більшість нехтує цією складовою, студенти денного навчання – через недостатній самоконтроль і розпорошення сил, невміння ефективно організувати свій час, заочники – здебільшого через зайнятість на роботі та в сім'ї. Втім багато хто зі студентів денної форми навчання вже з II-III курсів також працює.

Пропонуємо для підвищення ефективності самостійної роботи студентів посилити одну з функцій менеджменту – контроль, який необхідно провадити з використанням сучасних засобів зв'язку. Наприклад, створити групи заочників у Viber та зобов'язати їх двічі на місяць звітувати про те, що зроблено із самостійної роботи. Для цього необхідно буде розділити самостійну роботу на відповідні блоки і розробити критерії оцінювання виконання кожного блока (можливо, прості – у форматі «склав» / «не склав»).

Тобто посилення зв'язку з викладачем, відсутність 3-4-місячної перерви у навчанні між сесіями, коли студент з різних причин нехтує виконанням самостійної роботи, сприятиме підвищенню ефективності навчання.

У студентів денної форми навчання таке використання сучасних засобів (соціальних мереж, Viber тощо) буде затребуваним (зважаючи на той факт, що вони вже активно використовують ці соцмережі для спілкування з друзями, для самовираження, пошуку інформації тощо) і корисним для навчання.

Впровадження цієї пропозиції, безсумнівно, вимагатиме від викладачів додаткового часу, але, враховуючи все вищесказане, сприятиме підвищенню успішності студентів.

О. М. Полякова, О. В. Шраменко

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Соціально-економічні перспективи розвитку професійної освіти ґрунтуються на підготовці сучасних конкурентоспроможних фахівців, посиленні зв'язку освіти з практикою і реальними потребами суспільства.

Наблизити навчальну діяльність студентів до майбутньої професійної діяльності дозволяє компетентнісний методологічний підхід. Основна ідея цього підходу полягає у тому, що головним результатом освіти є не окремі знання, вміння і навички, а здатність і готовність випускника до ефективної та продуктивної діяльності в різних соціально значущих ситуаціях. Компетентність студента виражається у здатності і готовності приймати рішення у реалізованій діяльності, освоювати форми і способи вдосконалення майбутньої професійної діяльності.

У рамках компетентнісного підходу підготовки фахівців основою освітнього процесу є самостійна робота студентів, яка розглядається як внутрішньо вмотивована діяльність, що сприяє поступовому переходу від навчання до професійної діяльності. Тобто в процесі самостійної роботи студентів формуються рефлексивні знання, вміння і виробляються якості особистості, необхідні для вирішення професійних завдань.

Реалізація компетентнісного підходу до організації самостійної роботи студентів, на думку багатьох фахівців, може бути здійснена при дотриманні таких умов: забезпеченні мотивації ставлення студентів до самостійної роботи через розвиток їхньої внутрішньої, зовнішньої і процесуальної мотивації; проектуванні навчальних курсів як системи професійно орієнтованих завдань; методичному оснащенні навчальної діяльності студентів з використанням можливостей телекомунікаційних технологій; забезпеченні контролю за самостійною роботою студентів на основі моніторингу процесу професійного становлення особистості майбутнього фахівця.

Факторами, що сприяють активізації самостійної роботи студентів, є корисність виконуваної роботи (участь студентів у творчій, науково-методичній діяльності під керівництвом викладача); участь в олімпіадах з навчальних дисциплін; використання мотивуючих факторів контролю знань (накопичувальних оцінок, рейтингу, тестів, нестандартних екзаменаційних процедур); заохочення студентів за успіхи в навчанні і творчій діяльності (стипендії, преміювання); індивідуалізація усіх видів навчальних завдань, постійне їхнє оновлення. Мотиваційним фактором у навчальній роботі, в тому числі самостійній, є особистість викладача, який є прикладом для студента як професіонал, творча особистість.

Ефективність організації самостійної роботи студентів може визначатися такими критеріями: зміст самостійної роботи пов'язаний з формуванням компетенцій; самостійна робота цілеспрямована, контрольована як студентами, так і викладачами; завдання диференційовані і варіативні; використовується кредитно-залікова система, що включає до себе накопичувальну систему оцінювання самостійної роботи студентів; самостійна робота студентів забезпечена інформаційно-методичними засобами і матеріалами.

Посилення ролі самостійної роботи студентів передбачає принциповий перегляд організації навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти, який повинен будуватися так, щоб розвивати мотивацію до пізнавальної роботи, формувати у студента здатності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, адаптацію до професійної діяльності в сучасному світі.

І. В. Токмакова

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ГУРТКАХ

Правильно організована самостійна робота студентів має величезне освітнє і виховне значення. Вона є визначальною умовою у досягненні високих результатів у навчанні, формуванні моральних якостей; служить

головним шляхом перетворення отриманих знань у переконання і навички, виступає важливим чинником у розвитку вміння учитися, займатися самоосвітою і, отже, бути як засобом, так і метою навчання.

Необхідно враховувати, що у сучасній системі освіти одним з головних компонентів підготовки якісних фахівців є розвиток пізнавальної активності в процесі науково-дослідної роботи, а традиційною формою організації наукової студентської роботи, яка припускає і самостійну роботу, є студентські наукові гуртки.

Робота в наукових гуртках допомагає студентам розвиватися і розкривати свій потенціал, досягати успіху і професійного зростання. Більшість студентів, які беруть участь у наукових гуртках, виділяють такі мотиви своєї діяльності: пізнавальний інтерес і прагнення до самореалізації. Пізнавальний інтерес у даному випадку допомагає саморозвитку, оскільки, займаючись у науковому гуртку, студент освоює нові сфери в дослідницькому і творчому житті, а також незвичні для себе галузі знань.

Самостійна робота в студентських наукових гуртках передбачає:

- виконання індивідуальних наукових досліджень під керівництвом наукового керівника;
- участь у наукових семінарах, конференціях, конкурсах, олімпіадах за дисциплінами і напрямками;
- участь студентів у госпдогвірних наукових дослідженнях.

Важливість самостійної роботи студентів у наукових гуртках розкривається у їхній меті та завданнях.

Наприклад, метою організації економічного наукового гуртка студентів є розвиток економічного мислення, навчання самостійно набувати, засвоювати і застосовувати економічні знання, вироблення активної життєвої позиції по відношенню до економічних процесів, що відбуваються у суспільстві, використання творчого потенціалу студентів для вирішення актуальних проблем.

Завданнями такого гуртка є:

- сприяння формуванню інтересу до вивчення економічних дисциплін;
- пошук і підтримка талановитих студентів, що цікавляться наукою;
- глибше вивчення теоретичного матеріалу;
- розширення і поглиблення знань, умінь і навичок, отриманих на лекційному і практичному заняттях;
- формування навичок науково-дослідної діяльності;
- забезпечення міждисциплінарних зв'язків;
- виховання творчого відношення до майбутньої професії;
- підвищення професійного рівня підготовки;
- виховання потреби і формування уміння постійно удосконалювати свої знання.

Ефективна організація самостійної роботи в студентських наукових гуртках дозволяє студентам реалізувати свій творчий потенціал, набути

навичок ораторського мистецтва і самопрезентації, роботи в науковому колективі, написанні статей і підготовки наукових доповідей. В результаті отримуємо підвищення професійного рівня знань студентів.

А. В. Толстова

РОЗВИТОК САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Соціально-економічні зміни в країні, інформатизація суспільства, а також вимоги до навчально-виховного процесу у вищій школі, пов'язані з інтеграцією України до європейського освітнього простору, обумовлюють необхідність модернізації сучасної вищої освіти країни шляхом впровадження інноваційних підходів до професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти.

Основними напрямками вдосконалення підготовки студентів повинні стати: розвиток творчих здібностей, активності і самостійності студентів; забезпечення держави кваліфікованими, ініціативними кадрами, які будуть мати ґрунтовну теоретичну й практичну підготовку зі спеціальності, зможуть самостійно вирішувати професійно важливі проблеми; формування у студентів прагнення до неперервної самоосвіти, здатної постійно оновлювати наукові знання і вміння, швидко адаптуватися до змін і коригувати професійну діяльність.

У таких умовах основним завданням є розвиток самоосвітньої компетенції студентів. Самоосвітню компетентність студентів слід розглядати як інтегровану якість особистості, що характеризується наявністю структурованих професійних знань, умінь і навичок, мотивів, інтересу до самовдосконалення досвіду, самостійної підготовки, ціннісних орієнтацій, які надають їй змогу успішно вирішувати питання власної самореалізації, самовиховання, саморозвитку.

Самоосвітня компетентність включає: здатність до самонавчання, розробку власних прийомів самоосвіти; відповідальність за рівень власної самоосвітньої діяльності; гнучкість застосування знань, умінь, навичок в умовах швидких змін; постійний самоаналіз, самоконтроль за власною діяльністю.

Щоб створити відповідні умови для самоосвіти, самореалізації й саморозвитку студента ЗВО необхідна:

- стійка навчальна мотивація;
- здатність ставити цілі й визначати умови їх досягнення;
- вміння застосовувати знання для вирішення навчальних та професійних завдань;
- здатність до самоконтролю і самооцінки результатів.

Для досягнення зазначеного вище необхідно, перш за все, визначити потенційні можливості студентів, їх інтереси, на основі цих знань пропонувати цікаві й доступні для них завдання, участь в конкурсах, організувати на базі закладу вищої освіти ділові ігри, залучення студентів до проектної, практичної діяльності.

Професорсько-викладацькому складу доцільно використовувати сучасні методики і технології навчання (інформаційна, проектно-дослідницька, модульна, технологія критичного мислення, диференційованого, особистісно-орієнтованого, проблемного навчання тощо), які передбачають організацію активної навчально-пізнавальної діяльності студентів з освоєння змісту навчальної дисципліни.

Важливим інструментом розвитку самоосвітньої компетенції студентів є інформаційне навчальне середовище. Воно відіграє важливу роль в організації всіх елементів навчально-виховного процесу, зокрема й розвитку самоосвіти на основі самостійної роботи студентів, через інформаційну підтримку процесу навчання.

Основними умовами ефективного реалізації інформаційної підтримки процесу самоосвіти студентів є: навчально-методичне забезпечення процесу навчання, самонавчання; інформаційні технології навчання; комп'ютерні інформаційні мережі Інтернет; наявність електронної бібліотеки. Інформаційне навчальне середовище забезпечується завдяки створенню медіатеки — банку інформаційних даних, що використовуються студентами і викладачами під час навчального процесу — при проведенні лекційних, семінарських і практичних занять, а також у додатковий до лекційно-семінарських занять час.

Слід зазначити, що ефективність розвитку самоосвітньої компетенції у студентів багато в чому обумовлюється наявністю яскраво вираженого прагнення і готовності до самовдосконалення, сформованими мотивами і чітко поставленими перед собою завданнями, вміннями самоорганізації і самостійного здійснення освітнього процесу, де студент одночасно виступає як суб'єкт освітньої діяльності та її об'єкт.

О. В. Шраменко, О. М. Полякова

ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ЕРУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку вищої освіти все більше зростає роль самостійної роботи студентів. В еру інформатизації суспільства проблема самостійності переходить на якісно новий рівень. Така ситуація обумовлена двома причинами.

По-перше, в умовах високого динамізму ринку праці та появи нових інформаційних технологій випускник вищої школи має бути готовим до

регулярної самостійної професійно-освітньої діяльності. Він повинен вміти гнучко реагувати на появу професійних ризиків, оперувати великими масивами інформації, а також працювати в тимчасових проектних командах, колективах і професійно обговорювати та вирішувати складні завдання.

По-друге, розвиток глобальної комп'ютерної мережі Інтернет відкрив нові перспективи еволюційного вдосконалення освітньої системи. Сьогодні традиційні методи освіти доповнюються новими методами навчання, як-то дистанційне навчання, однією з особливостей якого є самостійність.

Ефективність самостійної роботи студента залежить від її організації. У зв'язку з цим посилення ролі самостійної роботи студентів обумовлює необхідність постановки нових завдань до організації цього виду роботи.

В еру інформатизації в процесі організації самостійної роботи мають вирішуватися такі завдання:

- поглиблення та поширення професійних знань студентів;
- формування зацікавленості до навчально-пізнавальної діяльності;
- залученість студентів до науково-дослідної діяльності;
- формування у студентів навичок організації і самоорганізації пізнавальної діяльності;
- формування у студентів навичок працювати в команді;
- розвиток самостійності, активності, відповідальності у вирішенні професійних завдань;
- розвиток професійної компетентності.

Таким чином, врахування умов сьогодення при постановці завдань організації самостійної роботи студентів дасть можливість підвищити якість освітніх послуг і забезпечити економіку України висококваліфікованою робочою силою.

Т. Г. Сухорукова

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Самостійна робота студента займає значну частину часу в загальному процесі підготовки майбутнього фахівця. Її основне завдання – формування самостійності студента, його вмінь, знань і навичок. Самостійна робота переводить студента з пасивного споживача освітніх послуг на активного учасника отримання знань, творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність.

Посилення ролі самостійної роботи студентів означає принциповий перегляд організації навчально-виховного процесу у закладах вищої

освіти, який має будуватися так, щоб розвивати вміння вчитися, формувати у студента здатності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способів адаптації до професійної діяльності у сучасному світі. У той же час самостійна робота, її планування, організаційні форми і методи, система відстеження результатів є одним з найбільш слабких місць у практиці університетської освіти й однією з найменш досліджених проблем педагогічної теорії, особливо стосовно сучасної освітньої ситуації (диверсифікація вищої освіти, запровадження освітніх стандартів, впровадження системи педагогічного моніторингу і т. д.).

Якісне здійснення самостійної роботи студента не можливе без активної участі викладача у цьому процесі. Саме тут потрібно ще раз відмітити функції самостійної роботи: пізнавальну, самостійну, прогностичну, коригувальну та виховну.

Викладач виступає відправною точкою в організації самостійної роботи студентів. Він створює умови, які сприяють найбільш ефективній роботі студента. Саме викладач має можливість коригувати хід самостійної роботи студента, враховуючи його досвід, особистий стан, внутрішні потреби до розвитку самостійності.

У тому разі, коли виконання самостійної роботи здійснюється кожне практичне (семінарське) заняття, потрібно, щоб завдання було лаконічним, мало мінімальну кількість варіантів вирішення та обов'язково було оцінено викладачем на занятті. Викладач повинен стимулювати студента читати наукову літературу й самостійно робити висновки. Важливо, щоб ці висновки були логічно обґрунтованими.

Доцільно відмітити, що саме у виконанні самостійної роботи викладач повинен максимально використовувати такі якості, як толерантність, терпимість, доброзичливість.

Роль викладача актуалізується у разі виконання індивідуальних робіт, коли студент контактує з викладачем шляхом консультацій та бесід.

Безумовно, якісна організація самостійної роботи пов'язана з підвищенням якості роботи викладача, збільшенням обсягу роботи з підготовки методичного забезпечення. Ця робота обов'язково повинна носити інноваційний характер. У сучасних умовах інформаційної насиченості важлива адаптація як студента, так і викладача до інформаційних потоків.

О. Л. Васильєв

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Рейтинговий контроль з використанням тестових завдань широко застосовується в практиці вищої освіти в останні десятиліття. Відповіді на питання тестових завдань можуть бути окремою формою самостійної

роботи, коли пошук необхідної для виконання тестів інформації передбачає вивчення і аналіз рекомендованих викладачем літературних джерел. Тести, що пропонуються для самостійної роботи з науковими текстами, формують у студентів точність, самостійність і критичність професійного мислення, прагнення до коректності подання наукової інформації, установку на уважне і вдумливе вивчення текстів. Викладач може варіювати рівень складності завдань і їхню змістовну глибину. При рейтинговому контролі знань з певної теми дисципліни тестові завдання, які пропонуються для самостійної роботи з науковими текстами, можуть включатися в загальний набір тестових завдань, що дозволить оцінити результати не лише самостійної, але й аудиторної роботи.

Самоконтроль за допомогою набору тестових завдань при неодноразовому тестуванні дозволяє студентам проводити порівняння поточних результатів виконання тестів з раніше досягнутими, особливо це зручно при комп'ютерному варіанті тестування.

Результати виконання тестів можна також пропонувати студентам для взаємоконтролю, при цьому кількість відмічених помилок відносно загальної кількості помилок у роботі, що вивчається, оцінюється викладачем окремо від виконання тестового завдання.

І. В. Волохова

КЕРОВАНІСТЬ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ ЯК ШЛЯХ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Сучасний напрям вищої освіти профільних закладів вищої освіти зорієнтовано на підготовку високоякісних фахівців, зокрема для залізничної галузі, які забезпечать високий рівень розвитку залізничного транспорту через вміння ініціативно, творчо мислити, здатність до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності.

Самостійна робота як специфічна форма навчальної діяльності спонукається адекватними мотивами: власне самоудосконалення, особисте зростання, поглиблення знань, розширення світогляду і т. д. Незважаючи на те, що самостійна робота є однією з найважливіших складових організації навчального процесу, її широке впровадження у практику закладів вищої освіти дещо гальмується. Це пов'язано з тим, що методики її організації ще недостатньо відпрацьовані і залишаються нелегкою і кропіткою роботою. Студенти, які приходять до закладів вищої освіти, як правило, мають недостатні навички самостійної роботи. Особливо це стосується першокурсників, входження яких у професійне навчання має проблемний характер, зумовлений їхньою неготовністю до системи навчання в ЗВО. Це провокує переживання студентами кризи успішності і компетентності. Організація викладачем самостійної роботи повинна

надати цим адаптаційним кризам керований характер і стимулювати студента до бажання оволодіти професією.

Керована самостійна робота – це цілеспрямована діяльність викладачів і студентів для системного засвоєння особистістю професійно важливих знань, вмінь і навичок. Під керованою самостійною роботою слід розуміти процес самостійного набуття знань, оволодіння навичками та вміннями, керований викладачем опосередковано (через методичні вказівки, посібники, інструкції, алгоритми) або самим студентом (через визначення цілей роботи, вибір ефективних шляхів їх досягнення та самооцінки). Тому одним з найважливіших завдань викладачів є допомога студентам в оволодінні цими знаннями. При цьому необхідно ретельно планувати не тільки аудиторну, але й позааудиторну навчальну роботу студентів. Якість планування, організації та контролю самостійної роботи визначає ефективність процесу навчання. Відповідальність за цю роботу покладається на викладачів кафедр. При цьому необхідно забезпечити студентів необхідними матеріалами. Останнім часом в організації самостійної роботи широко використовуються інформаційні технології. Це перш за все робота з періодичними виданнями Інтернету, електронні підручники, віртуальні лабораторні роботи, телекомунікаційні проекти, а також вказівки до інтерпретації навчального матеріалу для самостійного вивчення при проведенні занять з різних предметів. Активно впроваджується в навчальний процес кейс-метод, який передбачає формування комплексу літератури, методичних посібників і вказівок, навчальних планів, збірників завдань.

Під час аудиторних занять формування мотивації студентів до вивчення дисципліни повинно відбуватися шляхом демонстрації зв'язку основних її положень з навиками і знаннями спеціаліста залізничного транспорту, які передбачаються освітньо-кваліфікаційною характеристикою. Тобто необхідно показати, які знання і навички, набуті при вивченні дисципліни, будуть необхідні студенту в його подальшій трудовій діяльності. З урахуванням цього повинні формуватися завдання для виконання домашніх контрольних, розрахунково-графічних, курсових та інших робіт. Мотиваційна основа забезпечить ефективність виконання завдання лише за умови, що її змістом будуть мотиви, адекватні самостійній діяльності, а не зовнішні відносно неї (виконати завдання викладача, одержати оцінку і т. ін.)

Стимулювання студентів до систематичного навчання, підсилення мотивації повинно сприяти ефективному засвоєнню знань.

ПЕРЕВАГИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Особлива роль у підготовці майбутніх фахівців і підвищенні якості навчального процесу належить самостійній роботі, яка дає можливість студентам долучитися до творчих видів діяльності і розвинути свої інтелектуальні здібності. Сучасні тенденції реформування вищої освіти змушують переглядати підходи до організації самостійної роботи студентів.

Аналіз ходу реформування вищої освіти в європейських країнах у рамках Болонського процесу призводить до висновку про зростаючу роль самоосвіти як найважливішої умови розвитку особистості, її професійного і життєвого успіху, а також головного завдання підготовки студентів як майбутніх фахівців.

У міжнародному суспільстві самоосвіта часто вводиться в програми професійної освіти і навчання, щоб студенти і учні могли оволодіти вміннями вчитися і такими соціальними вміннями, як прийняття рішень, покладання на себе, почуття мети і самостійність. Так, у Британії в рамках реалізації концепції «Навчання протягом усього життя» створено Інститут освіти дорослих, де існує такий блок навчання, як «Уміння займатися самоосвітою».

Під самоосвітою слід розуміти специфічний вид діяльності, здійсненої особистістю на добровільних засадах з метою задоволення пізнавальних потреб або поліпшення своїх особистісних властивостей і здібностей. Цілі самоосвіти ставляться самою особистістю або сприймаються нею як власні.

З огляду на зміни в цільових характеристиках професійної підготовки сучасних фахівців можна вважати, що самоосвіта – це цілеспрямована, самостійна, пізнавальна, практико-орієнтована діяльність з розширення наявних знань і компетенцій, отримання нових знань і формування сучасних компетенцій в одній або декількох сферах людської життєдіяльності, самовдосконалення особистості протягом усього життя.

Зарубіжні педагоги зазначають, що процес справжнього, довготривалого та якісного придбання, структурування знань відбувається лише в результаті самоосвіти студентів. Будь-яка ініціатива з перевірки і уточнення знань виходить від самого студента, завдання викладача – порадити необхідну літературу і прояснити складні питання на співбесідах. Європейська освіта чекає від студента його особистої ініціативи, прагнення до контакту з викладачами, готовності будувати свій індивідуальний графік зайнятості. У зв'язку з цим у західних країнах обсяг аудиторного навантаження студентів знижений, що дозволяє їм використовувати вільний час для самостійної роботи і самоосвіти.

Безумовно, не варто сліпо наслідувати досвід європейського суспільства з реформування освітньої системи. Проте, безумовно, необхідно вдосконалювати організацію самостійної роботи студентів, формувати навички самостійної навчальної діяльності, забезпечити методичну допомогу і контроль з боку викладача, урізноманітнити форми самостійної роботи студентів.

Тож сьогодні пріоритетним в освіті стає створення умов для творчого розвитку особистості, формування критичного мислення та розкриття аналітичних здібностей. Уміння систематизувати знання, знаходити потрібну інформацію стають найважливішими якостями сучасного фахівця будь-якого профілю.

О. В. Громова

АКТИВІЗАЦІЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ

Одним із факторів забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому рівні є підвищення якості підготовки фахівців, формування в них позитивної мотивації до майбутньої професії, що неможливо без стійкої мотивації до навчально-пізнавальної діяльності, пов'язаною з цією професією.

Безумовно, деякі студенти мають позитивну мотивацію до навчання вже на першому курсі – вони свідомо обрали свою майбутню професію і готові отримувати нові знання як для свого професійного майбутнього, так і для особистісного зростання. Але, за даними, отриманими в результаті численних опитувань, більша частина студентської молоді, вступаючи до закладу вищої освіти, не має готовності отримувати нові знання і, як наслідок, має низьку мотивацію до навчання або взагалі не має мотивації до навчання.

Процес формування структури мотивів навчальної діяльності студента починається з перших днів перебування його у закладі вищої освіти, але ефективність такого процесу може бути різною. В основному вона залежить від того, наскільки успішно, швидко вчорашній абітурієнт адаптується, долає труднощі, з якими він неминуче зустрічається, потрапляючи в незвичне для нього середовище. Дидактична новизна навчання в закладі вищої освіти полягає у використанні інших, відмінних від школи, форм і методів організації навчального процесу, що включають подачу нового матеріалу, звітність, контроль тощо.

У процесі постановки навчальних цілей студент зобов'язаний проявляти значно більшу самостійність, вміння врахувати і розподілити час, оптимально організувати роботу і це не все студенти можуть оперативно зробити.

Лінь, зневіра у власних силах і відсутність мотивації – головні проблеми, з якими стикаються сучасні молоді люди. І справа не лише в Україні – такі проблеми, хоч і дещо в менших масштабах, можливо, поширені і за кордоном. Спільнота студентів Гарварду склала власний список мотиваційних порад, які покликані вирішити це та надихнути на зміни у власному житті.

1. Якщо ти зараз заснеш, то тобі, звичайно, присниться твоя мрія. Якщо ж замість сну ти обереш навчання, то ти втілиш свою мрію в життя.
2. Коли ти думаєш, що вже занадто пізно, насправді все ще рано.
3. Муки навчання – тимчасові. Муки незнання – вічні.
4. Навчання – це не час. Навчання – це зусилля.
5. Життя – це не тільки навчання, але якщо ти не можеш пройти навіть через цю його частину, то на що ти взагалі здатний?
6. Напруга і зусилля можуть бути задоволенням.
7. Тільки той, хто робить усе раніше, тільки той, хто докладає зусилля, по-справжньому зможе насолодитися своїм успіхом.
8. У всьому процвітати дано не кожному. Але успіх приходить тільки з самовдосконаленням і рішучістю.
9. Час летить.
10. Сидіти біля моря й чекати погоди – лишитися ні з чим.
11. Люди, які вкладають щось у майбутнє, – реалісти.
12. Твоя зарплата прямо пропорційна твоєму рівню освіти.
13. Сьогодні ніколи не повториться.
14. Навіть зараз твої вороги жадібно гортають книжки.
15. Якщо не попотиєш – не заробиш.

Студент – це не школяр, якому можна сказати "так треба", студенту необхідно пояснити, як саме знання йому знадобляться в майбутньому. І якщо викладач відповідає в душі "в житті знадобиться", то той, хто навчається, втрачає інтерес. Студент приходить до професійного навчального закладу не тільки за знаннями, а й за тим (переважно), щоб стати хорошим фахівцем у своїй галузі. Тому викладач повинен вміти довести студентам, що його предмет дійсно буде корисним у їхній майбутній діяльності.

Основним завданням навчального закладу є стимулювання інтересів до навчання таким чином, щоб метою студентів було не просто отримання диплома, а диплома, який підкріплений міцними і стабільними знаннями, що спиралися б на практику. Мотивація студентів - це один з найбільш ефективних способів поліпшити процес і результати навчання, а мотиви є рушійною силою процесу навчання і засвоєння матеріалу.

У XXI столітті доступ до інформації не викликає ніяких труднощів, виникає тільки питання про те, як мотивувати студентів до постійного вивчення матеріалів і засвоєння потрібних і корисних знань. Особливу роль для виникнення мотивації надає пробудження інтересу до обраної професії, галузі її дослідження. Відповідальність за мотивацію студентів до

навчання і її підвищення належить не тільки викладачам і сім'ї, а й суспільству. Адже саме молоді інтелігентні люди є основою стабільного розвитку нашої країни, основною рушійною силою в цьому нестабільному світі.

О. Г. Дейнека, О. О. Колесніченко

ПІДГОТОВКА НАУКОВОЇ СТАТТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наукова стаття – вид наукової публікації, який описує дослідження чи групу досліджень, пов'язаних однією темою, і виконана її науковими авторами. Наукові статті публікуються в періодичних наукових журналах або неперіодичних збірниках наукових робіт. Наукова стаття є одним з найбільш поширених способів публікації наукових результатів. Класична наукова стаття складається з таких розділів:

Вступ. У вступі автори коротко ознайомлюють читача з темою досліджень, сучасним станом наукових знань у галузі згідно з даними наукової літератури. Також там ставляться питання, на які автори намагалися знайти відповіді. Часто в кінці вступу дається коротка характеристика завдання дослідження та обраної для її вирішення методики.

Матеріали та методи. У цьому розділі автори ґрунтовно описують методи та засоби, за допомогою яких вони досягали наукових результатів. Методи розкриваються максимально детально, щоб кожний охочий науковець міг відтворити хід дослідження.

Результати. Тут детально й ілюстровано демонструються всі результати дослідження.

Обговорення або дискусія. В обговоренні автори аналізують власні результати, порівнюють їх з аналогічними результатами інших досліджень за тематикою статті, підкреслюють обмеження застосування власних висновків, пропонують подальші напрямки досліджень.

Висновки. Іноді в цьому розділі узагальнюються головні підсумки обговорення результатів.

Подяка. Необов'язковий розділ, у якому висловлюють подяку особам за певний внесок у публікацію, якого, проте, недостатньо для включення цих осіб до співавторів публікації. Також вказують наукові факти, завдяки яким виконано дослідження.

Посилання на використані джерела.

Не всі журнали вимагають від авторів подібної структури, але основні елементи зберігаються для найповнішого освітлення досліджень.

Залежно від обсягу і спрямованості дослідження наукові статті поділяють на декілька типів:

- 1) дослідницька стаття;
- 2) коротке повідомлення;
- 3) відгук або відповідь на статтю;
- 4) огляд.

Дослідницька стаття

Дослідницька наукова стаття містить результати певного дослідження. Автори обирають проблему, підбирають метод дослідження (експеримент, спостереження, аналіз тощо) та обговорюють власні результати в контексті наявного наукового знання з проблеми. Це може бути дослідження певного явища, об'єкта, наявного знання.

Окремим підвидом дослідницької статті є методична стаття. У ній автори описують новий метод або нову модифікацію методу, який вони пропонують. Відмінністю таких статей є максимальна деталізація ходу експерименту чи спостереження. Існують спеціалізовані журнали, що публікують лише методичні статті.

Коротке повідомлення

Іноді результат дослідження є невеликим, але важливим для спеціалістів. Обсягу матеріалу не вистачає на цілу статтю, але є необхідність терміново повідомити про результат без всебічного дослідження. Для цього створюють коротке повідомлення – це коротка стаття (не більше 3 сторінок), часто неструктурована за розділами.

Такі повідомлення публікуються у вигляді заміток у зоологічних і ботанічних журналах, де автор вказує нові спостереження за тваринами та рослинами певної території або незвичний випадок з практики в наукових медичних журналах. У вигляді короткого повідомлення з'явився опис експерименту Інституту Крейга Вентера з перенесення штучно створеного геному до мікоплазми.

Відгук і відповідь

Іноді редактор журналу після рецензування і прийняття статті до друку дає ознайомитися з рукописом статті додатковим спеціалістам у галузі, щоб вони написали розгорнуту відповідь у вигляді статті, яка публікується одночасно з основною. Також існує практика публікації коментарів відомих спеціалістів до конкретної статті, особливо якщо в ній висловлюються неочікувані висновки. У свою чергу автору звичайно дається право опублікувати відповідь на критику. Такі серії статей можуть бути досить довгими.

Огляд

Коли в певній науковій галузі накопичується велика кількість досліджень, виникає необхідність їх узагальнення. Для цього пишуться огляди, автори яких критично розглядають нову інформацію з певної теми, структурують її, пропонують нові напрямки й підходи досліджень. Звичайно огляди доручають писати визнаним науковцям у галузі, але є приклади оглядів від молодих науковців, зроблених за участі досвідчених керівників.

Функції наукових статей:

- дослідницька – подають наукові результати, є джерелом нового наукового знання;
- презентаційна – представляють дослідника в науковому товаристві, показують його внесок у створення наукового знання;
- оцінна – оцінюють стан наукових досліджень з певної проблеми;
- комунікативна – слугують засобом спілкування дослідників.

О. В. Дикань

ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Сучасна система освіти повинна йти шляхом фундаменталізації, для чого необхідно постійно посилювати увагу до предметів, які закладають базу освіти, формують логіку, культуру мислення, стоять на чолі наукового та технічного прогресу цивілізації.

У процесі підготовки сучасних фахівців необхідно не тільки передавати готові знання, але й формувати потребу, навички та вміння до самостійної роботи. Це обумовлено тим, що в наш час обсяг інформації настільки великий, що перше місце відводиться вмінню виділити з цього потоку необхідне.

У період перебудови вищої школи обрано напрямок на підвищення ролі та збільшення самостійної роботи студентів у різноманітних її формах, особливо з фундаментальних дисциплін.

Навчальний процес, як відомо, включає три основних компоненти – лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття і самостійну роботу студентів. Ці компоненти тісно взаємодіють, взаємодоповнюють і взаємопідтримують одне одного. Від їхнього взаємозв'язку залежить ефективність навчального процесу, роль і вплив викладача на нього.

Методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі потребує від викладача правильного розподілу тем курсу на лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття і самостійну роботу.

Провідна роль у навчальному процесі, звісно, належить лекціям, які слугують цілеспрямованому опануванню основними темами курсу, основними поняттями та категоріями. Лекції є первісною стадією процесу вивчення більшості дисциплін. Інформація не просто транслюється від викладача до студента, а через встановлення між ними певної спільності виробляється нова, спільна для них інформація. Тут носієм інформації виступає викладач. Досвід, накопичений студентами при вивченні на лекціях перших тем, успішно може бути використаний при самостійному вивченні наступних тем курсу.

Семінарські (практичні, лабораторні) заняття також сприяють розвитку пізнавальної діяльності і самостійності студентів, умінню висловлюватися і аргументувати свою думку.

Організація самостійної роботи студентів у вищій школі має свої особливості.

Самостійна робота над матеріалом курсу передбачає, що студент має достатній рівень самоорганізації та мотивації, певний стартовий рівень освіти. Викладач у цьому процесі виступає в ролі консультанта, до обов'язків якого входить координування пізнавального процесу, консультування і т. д. Під час самостійних занять, керуючись безпосередньою допомогою викладача, відповідною навчальною та методичною літературою і виконуючи завдання викладача, студенти самостійно удосконалюють свої знання, уміння та досвід, набуті на аудиторних заняттях.

У ході таких занять студент переглядає матеріал (текстову тверду копію або комп'ютерний варіант), вивчає основні поняття і категорії, визначає зв'язок між ними всередині розділів, узагальнює їх і т. д.

В організації самостійної роботи є прийнятними як звичайні книги, методичні вказівки, так і комп'ютерні підручники, навчальні посібники, мультимедійні курси і т. д. Доцільно використовувати з цією метою комп'ютерні комунікації (Інтернет, електронну пошту, телеконференції і т. д.).

Система освіти повинна швидше пристосовуватися до виникнення нових технологій і застосування їх на практиці. Вона також повинна своєчасно готувати студентів до використання технічних можливостей – теперішніх і майбутніх. У цьому аспекті використання комп'ютерів принципово відрізняється від інших його застосувань. У більшості випадків комп'ютери покращують, розширюють, посилюють методики викладання як традиційні, так і нові. Часто цього досягають завдяки пристосуванню комп'ютерів і програм до загальної методики викладання.

Самостійна робота студентів характеризується гнучкістю. Студенти дві третини навчального процесу відвідують лекції та семінари. Інший час працюють у зручному темпі. Кожний може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для оволодіння матеріалом і його засвоєння. Це дає можливість скоротити на третину перебування студентів в аудиторіях, розвинути навички систематичного вивчення навчального матеріалу, широко використовувати сучасні інформаційно-апаратні засоби в щоденній роботі, підвищити якість і ефективність навчання.

У багатьох моделях планування навчального процесу найсуттєвішим у викладанні того чи іншого курсу є організація самостійної роботи студентів у різноманітних її формах. Здійснення визначених вище напрямків у роботі зі студентами сприятиме розвитку їхньої самостійності, творчої активності та ініціативи.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ФОРМИ ОТРИМАННЯ ЗНАНЬ

З метою всебічного розуміння сутності, змісту і функцій самостійної роботи, а головне її ефективного використання в процесі навчання, необхідно розглянути ключові аспекти цієї форми отримання знань.

Це одна з важливих проблем вищої школи, де розвиток індивідуальної обдарованості і якісних особливостей студентів має істотне значення для їхньої майбутньої професійної і наукової діяльності.

Характер і якість самостійної роботи студента, світоглядні, методологічні та методичні підходи до її розуміння визначальною мірою залежать від кожного викладача і кафедри в цілому. Тому розгляд самостійної роботи студентів має здійснюватися в контексті зі з'ясуванням ролі викладача і кафедри в її організації та здійсненні. Викладач не повинен тяжіти і нав'язувати студенту свою точку зору. Його роль має полягати в рекомендаціях, відповідях на питання, що виникають у студентів під час самостійної роботи, контролі строків і якості виконання індивідуальних завдань.

Студент також повинен мати чітке уявлення про те, яку допомогу в самостійній роботі йому може надати кафедра (викладач), має здійснюватися контроль над цією роботою і звіт за нею. Студент повинен чітко розуміти, що йому потрібно робити і як це робити в систематичному, практично щоденному, самостійному пошуку знань. Цей процес повинен захоплювати студента завдяки успішній організації, для чого самостійну роботу слід правильно структурувати. Не слід давати непосильних завдань, вони повинні ускладнюватися поступово.

Можна виділити три рівні самостійної роботи: репродуктивний, продуктивний і творчий. Для засвоєння нових знань, поглиблення і повторення знань, що були раніше отримані, їхнього узагальнення та систематизації на кожному з виділених рівнів доцільно передбачити різні форми самостійної роботи.

До першого рівня слід віднести такі види робіт: сприйняття навчальної інформації з різних джерел, підготовка текстуального конспекту, репродуктивне відтворення знань.

Другий рівень передбачає вміння з підготовки вільного конспекту за результатами освідомлення студентом вивченого матеріалу; складання плану книги (статті); складання бібліографічного списку; здійснення накопичення наукової інформації у вигляді виписок і цитат тощо. Студентам, які мають ці навички, слід рекомендувати подання навчального матеріалу у формі класифікаційних та інших схем, діаграм, графіків, схематизованих і несхематизованих рисунків. Індивідуальними завданнями на цьому рівні можуть бути підготовка усних і письмових

відповідей на питання, які запропоновано викладачем, складання питань з вивченого матеріалу, підготовка тематичного словника, вирішення і складання кросвордів, що потребують знань навчального матеріалу, рецензування та оцінювання письмових робіт однокурсників.

На третьому рівні завдання ускладнюються: підготовка рефератів, оглядів, довідок, тез, доповідей, рекламних проспектів, рецензування наукової та навчальної літератури та ін. Під час збору і аналізу інформації при проведенні курсового та дипломного дослідження будуть потрібні вміння і навички щодо встановлення повноти, достовірності, доступності, системності, доказовості матеріалу з різних джерел, виявлення чинників, що впливають на те чи інше суспільне явище, процес, подію.

У якості особливих форм самостійної роботи, передбачених для формування практичних умінь і навичок, доцільно рекомендувати: на першому рівні – розв'язання задач, прикладів, ситуацій (репродуктивний характер роботи); на другому рівні – підготовка окремих фрагментів і виконання конкретної ролі в діловій грі, розроблення і виготовлення ілюстративних матеріалів, складання та розв'язання задач продуктивного характеру (з відсутніми вихідними даними, з надлишковими даними, з суперечливими даними, що припускають той чи інший ступінь імовірності розв'язання), складання міні-ситуацій, завдань, тестів, програм, анкет, участь у конкурсах, дискусіях, зустрічах за «круглим столом» та інші форми активного навчання, створення мультимедійних презентацій та ін.; на третьому творчому рівні – формування навичок самостійної постановки дослідницьких завдань, вибір методів дослідження, проведення теоретичного та експериментального дослідження.

Самостійна робота студентів здійснюється на всіх стадіях навчально-виховного процесу: під час засвоєння ними лекційного матеріалу, при вивченні навчальної та наукової літератури, підготовці до семінарських занять, теоретичних конференцій, іспитів і заліків.

О. М. Лук'янова

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний підхід до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти полягає в тому, що цей процес орієнтований на формування у студентів умінь самостійно здобувати нові знання, використовувати їх у своїй професійній діяльності.

Самостійну роботу правильно розглядати скоріше як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності, засіб її логічної і психологічної організації. Студентів треба вчити пізнавальній діяльності, озброювати їх навчально-пізнавальним апаратом.

Необхідно перевести студента з пасивного споживача знань в активного їх творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність.

Самостійна робота сприяє поглибленню і розширенню знань, інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами процесу пізнання, розвитку пізнавальних здібностей. Саме тому вона стає головним резервом підвищення ефективності підготовки спеціалістів. Самостійна робота виконується з використанням опорних дидактичних матеріалів, покликаних коректувати роботу студентів і вдосконалювати її якість.

У результаті самоосвітньої діяльності студентів відбувається процес придбання, структурування і закріплення знань. Зараз роль самостійної роботи настільки зросла, що її доводиться спеціально планувати, створювати для неї спеціальні форми і методи, виділяти час, приміщення і технічні ресурси.

В освітньому процесі вищого професійного навчального закладу виділяється два види самостійної роботи студентів: у навчальний і позанавчальний час.

Самостійна робота студентів у навчальний час включає в себе роботу на лекціях і практичних заняттях, яку можна проводити в різних формах – «мозкової атаки», дискусій, обговорення конкретних ситуацій і т. д.

Особливий інтерес для нас має самостійна робота студентів у позанавчальний час, яка дозволяє студенту коригувати раніше отримані знання (на лекціях, практичних заняттях тощо) з тими, якими він оволодів під час самостійного вивчення матеріалу. Позаурочне придбання знань може бути отримано різними способами: самостійна робота з літературою за фахом, конспектування, реферування літератури, анотування книг, статей.

Значне місце в самостійній роботі студентів займає використання Інтернет-технологій для ефективного пошуку інформації. Доступність великої кількості електронних статей, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, які викладено на сайті університету, безумовно розширюють творчий потенціал студентів за умов, що вони вміють творчо працювати з добутою інформацією. Окрім знання методів пошуку, студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації.

Таким чином, використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів дозволяє не тільки інтенсифікувати їхню роботу, а й закладає основи їхньої подальшої постійної самоосвіти, отже педагогічне інформаційно-освітнє середовище, яке створюється за допомогою інтеграції сукупності програмно-апаратних і традиційних форм навчання й визначає самостійну роботу студента як більш незалежну і творчу.

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним із вагомих завдань, що стоять перед українським суспільством на шляху до євроспільноти, є інтеграція європейських і вітчизняних стандартів, зокрема в галузі освіти, що забезпечується активним впровадженням вимог Болонського процесу в процес навчання.

Самостійна робота в умовах сьогодення виступає обов'язковим елементом навчальної та науково-дослідницької роботи студентів, а також є запорукою ефективності професійної підготовки студентів. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студентів, відведеного для вивчення конкретних дисциплін.

Слід зазначити, що в самостійній роботі студентів виникають певні об'єктивні протиріччя та обмеження.

Так, видатний мислитель М. Чернишевський відзначав: «Якщо наші діти бажають бути людьми насправді освіченими, вони повинні набувати освіти самостійними заняттями». На жаль, у багатьох випадках студенти закладів вищої освіти мають обмежене бажання до саморозвитку та поглибленого вивчення дисциплін, а більш за все орієнтовані на цікаву аудиторну роботу. Причини такого стану підчас полягають:

- у відсутності умінь самостійно працювати, пов'язувати теоретичний матеріал з практичними діями;
- невмінні організувати свій час;
- недостатньо якісному навчально-методичному забезпеченні дисциплін тощо.

Одним із кроків на шляху подолання згаданих вище перешкод є внесення на початкових курсах до навчального плану для студентів всіх спеціальностей такої дисципліни, як «Самоменеджмент», яка сприятиме:

- розвитку вміння керувати своєю особистістю, оптимально реалізовувати свої знання та навички, час, сили тіла і духу;
- створенню зрілої, стресостійкої особистості з чіткою і адекватною системою життєвих цінностей;
- постановці яasnих, досяжних цілей у короткостроковому і довгостроковому періоді;
- самовдосконаленню;
- прищепленню навичок до швидкого та адекватного оцінювання життєвих ситуацій, оперативного прийняття рішень;
- формуванню нестандартного мислення і креативного підходу до бачення реальності.

ЧИ ДОСІ ПОТРІБНІ ЛЕКЦІЇ?

Діджиталізація не тільки економіки, а й усього життя є головною ознакою сучасності. Звісно, що це впливає на методи навчання. Сумніви щодо необхідності лекцій з'являлися і раніше, але ніколи інформації не було так багато і вона не була так швидко та легко доступна, що загострилося питання: «Чи потрібна лекція взагалі?»

Крім того, провідні університети світу, зокрема Массачусетський технологічний університет, розміщують у відкритому доступі матеріали для навчання. Кожен курс містить відеозапис лекцій провідних професорів, завдання для самостійної роботи, вирішення завдань у PDF, як це прийнято у технічних спеціальностях. До кожної лекції у форматі «підкаста» (10-15 хвилин) додається текст англійською, відокремлена аудіодоріжка, а також слайди презентації. Дійсно, чи потрібна в таких умовах лекція наживо?!!!

ПОТРІБНА! Як не може телефон, Viber, Skype тощо замінити особисте спілкування, так усі гаджети не можуть замінити ЛЕКЦІЇ!

Вимоги щодо лекції майже не змінилися: вона повинна залучати студента до навчального процесу, як і раніше. Для цього недостатньо мати тільки знання, щоб вигравати конкурентну боротьбу з армадою гаджетів, треба опанувати ораторське мистецтво, як це відбувалось у Давній Греції.

Основоположними принципами викладення інформації були і залишаються:

- «логос» – тобто аргументація, інформація, логічні побудови;
- «пафос» – емоційна залученість слухачів до матеріалу, важлива не менш ніж «логос»;
- «етос» – особиста привабливість, чарівливість викладача, те, що робить його симпатичною особою.

Природа не всіх наділяє ораторським даром, і це нормально. Проте необхідно вивчити закони риторики і застосовувати їх на практиці. Ніщо інше як лекція покликана допомагати студентам у цьому.

М. В. Косич

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота – це вид розумової діяльності, за якої студент самостійно (без сторонньої допомоги) опрацьовує практичне питання, тему, вирішує завдання на основі знань, отриманих з підручників, книг, на лекціях, практичних або лабораторних заняттях.

Вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до управління навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навичок самостійної роботи.

Загальною проблемою вищої освіти є зменшення кількості годин на вивчення програмного матеріалу, тому самостійна робота студентів стає дуже актуальною.

Реформування сучасного українського суспільства супроводжується загостренням соціальних проблем. У сучасних умовах ринку праці та особливостей працевлаштування зростають вимоги до професійної компетентності випускників, що обумовлює якісно нові форми і методи вищої освіти, спрямовані на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності студентів, які формують навички самоорганізації і самоосвіти.

В умовах інформатизації суспільства й оновлюваної педагогічної системи проблема самостійності виходить на якісно новий рівень. Аналіз досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів дозволяє визначити основні напрями активного застосування інформаційних технологій у навчальному середовищі: розширення можливостей підвищення якості освіти, відкриття нових можливостей розвитку мислення студентів, підбір індивідуальних способів отримання знань шляхом самостійної роботи за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій як фактора зближення сфери освіти з реальним світом, поєднуючи традиційні і сучасні методи навчання, що сприяє створенню єдиного освітнього інформаційного середовища.

Інноваційні освітні технології спрямовані на те, щоб підвищити інтерес до навчання, привчити студента працювати самостійно, бути компетентним і мобільним, адаптуватися до вимог сучасного суспільства.

О. Ю. Александрова

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Успіх підготовки фахівців залежить від багатьох факторів, одним з яких є самостійна робота студентів. У процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у закладі вищої освіти, значна частина навчального матеріалу виноситься на самостійне опрацювання студентами. Тому основним завданням викладача у вищій школі стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів. Опанування умінь і навичок самостійної діяльності є найважливішою умовою здійснення безперервної освіти. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. Вирішення цього

завдання навряд чи можливо тільки шляхом передачі знань у готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно перевести студента з пасивного споживача знань на їхнього активного творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність.

Організація самостійної роботи вимагає від викладача ґрунтовної підготовки, навіть більшої, ніж тоді, коли навчальний матеріал він викладає сам. Якщо при цьому викладач бачить завданням сформувати в учнів уміння і навички самостійної роботи, то йому, як правило, потрібно продумати і визначити:

- мету, час і характер самостійної роботи, а також уміння і навички, що формуються у ході самостійної праці;
- спосіб повторення того мінімуму фактичних знань і вмінь, без якого неможливе виконання якої-небудь самостійної роботи;
- вид роботи з книгою або для повторення, або просто для пошуку інформації довідкового характеру, або для знайомства з новим матеріалом.

Виявивши основні поняття та ідеї, необхідно визначити, які з них мають подаватися у готовому вигляді, а які студенти повинні отримати в результаті самостійної роботи:

- вид роботи із вправами: виконання завдань репродуктивного, продуктивного характеру або завдань на повторення;
- методику усунення у студентів труднощів, які можуть виникнути у процесі виконання завдань, а також спосіб швидкої перевірки і методику аналізу допущених помилок.

Результативності самостійної роботи студентів заважають, в основному, дві групи причин, які мають місце в діяльності навчальних закладів:

- ті, що залежать від самого студента: брак працелюбності, волі, наполегливості, загальної підготовленості, здібностей, відсутність уміння самостійно працювати тощо;
- ті, що залежать від викладача, кафедр, деканатів. Дані причини передусім пов'язані з організацією навчального процесу у закладах вищої освіти, який здійснюється без належного індивідуально орієнтованого підходу, а також відсутністю необхідних навчальних посібників із диференційованими завданнями, матеріально-побутових умов тощо.

Змінюється роль викладача в організації самостійної роботи студентів. Із традиційної контролюючої функції акцент у його діяльності переноситься на функцію керування зовнішніми факторами: формування установок, визначення характеру інформаційного середовища, включення самостійного завдання до структури заняття (лекційної, семінарської, самостійної, контрольної роботи і т. д.), вибір методів роботи відповідно до намічених цілей тощо.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Головне завдання системи вищої професійної освіти на сучасному етапі визначається як підготовка затребуваних, конкурентоспроможних фахівців, якими можна стати лише за умовою отримання якісної освіти. Для світової педагогіки проблематика самостійної роботи учнів не є принципово новою. Вирішальна роль в організації самостійної роботи студентів належить викладачеві, оскільки вона ініціюється і багато в чому визначається саме ним.

Актуальною сьогодні є необхідність переорієнтації навчального процесу з навчання на процес навчальної діяльності з одночасним посиленням відповідальності студента за свою освіту. Перед викладачем постає завдання виступати не тільки носієм інформації і зберігачем відповідних норм і традицій, але й помічником у становленні та розвитку особистості студента. Тому виникає необхідність переведення студента з пасивного споживача знань на їхнього активного творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність. У сфері моделювання самостійної роботи студентів можна виділити два основних підходи сучасної освіти – гуманістичний (особистісно-центрований за К. Р. Роджерсом), спрямований на розвиток особистості, і компетентнісний, орієнтований на практичну діяльність.

Обидва підходи, з одного боку, суперечать один одному, з іншого боку, вони взаємно доповнюють один одного. Тому на практиці доцільно використовувати інтегративний підхід, який раціонально поєднує продуктивні аспекти гуманістичного і прагматичного компетентнісного підходів. На практиці таку організацію самостійної роботи студентів у закладі вищої освіти можна розглядати як варіант конвенційної моделі (Р. Селман, Ю. Хабермас, Н. Хаан та ін.). Головне в даній моделі – це зміна функцій як педагога, так і студентів у єдиному освітньому процесі. Студент не тільки навчається, але й забезпечує, планує, поширює напрямки своїх наукових пошуків, чим значно підвищує якість своєї освіти, а педагог бере участь у цьому, консулює, стає тьютором (англ. tutor – наставник, історично сформована особлива педагогічна посада). Тьютор забезпечує розроблення індивідуальних освітніх програм учнів і студентів, супроводжує процес індивідуалізації освіти в школі, закладі вищої освіти (ЗВО), в системах додаткової освіти, зберігаючи функцію викладання. Характерною особливістю конвенційної моделі організації самостійної роботи студентів у ЗВО є не оптимізація її окремих видів, а створення умов високої пізнавальної активності, самостійності і відповідальності студентів у ході всіх видів навчальної діяльності.

Вирішуючи завдання підвищення якості освіти, основним напрямком організації всього навчально-виховного процесу має стати формування стратегії самонавчання і самоосвіти у процесі узгодженої діяльності. Вищим критерієм такої узгодженості постає співпраця викладачів і студентів, спрямована на саморозвиток, навчання і виховання особистості учня.

Т. М. Гайворонська

НАУКОВИЙ ГУРТОК ЯК ФОРМА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Реформування сучасної вищої освіти потребує від викладачів активізації гурткової роботи зі студентами з проблем права і правової практики.

Традиційно студентські наукові гуртки – це основна організаційна форма залучення студентів до наукової роботи.

Участь студентів у науковій роботі, підготовка наукової доповіді і виступ на щорічних студентських наукових конференціях розвиває у них навички самостійної роботи, здатність до аналітичного мислення і є додатковим фактором, що забезпечує поглиблення теоретичних знань.

Для розвитку наукової роботи студентів визначальне значення має загальний рівень, якість викладання юридичних дисциплін, лекційні курси, які повинні зацікавити студентів, пробудити думки та бажання повніше і глибше вивчати проблеми, які поставлено в лекціях і не порушено при вивченні курсу права.

Головні, на наш погляд, умови роботи студентського гуртка можна сформулювати таким чином.

Члени кафедри розглядають план роботи гуртка, беруть участь у розробленні тематики доповідей і наукових повідомлень, яка носить рекомендаційний характер, у здійсненні різних видів наукових заходів. Залучення всіх членів кафедри до роботи студентського наукового гуртка здійснюється у формі:

а) виділення викладачами доповідачів з тих навчальних груп, де вони проводять практичні заняття;

б) роз'яснення викладачем або науковим керівником особливостей методології наукового пізнання й осмислення правової дійсності, основних прийомів і методів науково-дослідної роботи з правових проблем, що підвищують ефективність розумової праці;

в) допомоги студенту в розробленні наукової доповіді, яка виключає дріб'язкову опіку і забезпечує всебічний розвиток у нього навичок самостійної роботи;

г) участі в обговоренні доповідей на засіданні гуртка, щоб дискусія проходила в коректній, суворо науковій формі з певним виховним впливом на студентів.

У студентському науковому гуртку можна практикувати такі форми роботи:

- а) доповіді та повідомлення студентів;
- б) інформаційні повідомлення про нове законодавство;
- в) реферативні огляди новинок юридичної літератури і бібліографічну роботу;
- г) обговорення доповідей і повідомлень працівників-практиків з актуальних питань та окремих найбільш цікавих справ;
- д) виїзні засідання наукового гуртка;
- е) участь у розробленні окремих експозицій, добір ілюстративного матеріалу тощо.

Вибір тієї чи іншої роботи залежить від характеру гуртка, кількості інтересів і схильностей його членів, наукових інтересів їхніх керівників.

Методика проведення правової наукової роботи зі студентами університету має свої особливості. Студенти отримують більший обсяг спеціальних знань у сфері економіки, фінансів, аудиту, управління, опановують різні технічні знання на залізничному транспорті. Настільки широкий діапазон знань студентів, особливості правового положення галузі залізничного транспорту вимагають й особливого підходу до організації студентської наукової роботи. Студент при виборі теми наукової доповіді у сфері права повинен враховувати тематику робіт за своїми спеціальними дисциплінами і використовувати свої спеціальні знання при викладенні правового матеріалу. Такий підхід до тематики наукових доповідей, вважаємо, допомагатиме підготовці кадрів майбутніх фахівців і вчених.

Випробуваною формою підведення підсумків роботи студентських наукових гуртків є проведення щорічних студентських науково-технічних конференцій УкрДУЗТом (секція економічної теорії та права), на яких заслуховуються доповіді кращих членів студентських наукових груп. У результаті роботи гуртка відзначені роботи можуть бути направлені на конкурс наукових студентських робіт, наукову конференцію до інших закладів вищої освіти.

Іншою формою підведення підсумків роботи студентських наукових гуртків є опублікування студентських наукових робіт у спеціальних збірниках.

Крім гурткової, можуть використовуватися й інші види форм залучення студентів до науково-дослідної роботи. Наприклад, безпосередня участь студентів у роботі кафедри, виконання нескладних завдань під час проходження практики тощо.

У сучасних умовах без застосування освітніх технологій ми не уявляємо собі роботу наукового гуртка. Сьогодні науковий керівник може вести листування зі студентом на професійні та наукові теми. За допомогою пошукових систем можна отримати значний обсяг інформації про будь-який предмет; відвідувати різноманітні електронні юридичні

бібліотеки, замовляти літературу, використовувати бази даних, електронну комерцію та безліч інших послуг і різноманітних інформаційних систем.

Таким чином, наукова робота студентів – це продовження активних форм навчання. Безпосередня участь студентів у науково-дослідній роботі з актуальних проблем права, підготовка наукової доповіді та виступ повинні сприяти підвищенню професійної освіти, рівня правосвідомості і правової культури студентів, переконання необхідності дотримання законності.

І. М. Крутько

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ БАЗ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Викладання у закладі вищої освіти передбачає безпосереднє використання можливостей електронної техніки та особливо Інтернету для більш ефективного поповнення змісту навчального матеріалу.

При вивченні правових дисциплін особливо важливою є робота саме із законодавчими та нормативними актами України. Роздруковані матеріали обмежують можливість їхнього вивчення у достатньому обсязі, оскільки правова система України побудована на взаємопов'язаних галузях права і при вирішенні конкретної ситуації необхідно звертатися не до одного, а до декількох правових актів.

Враховуючи продуктивність розробників різноманітних електронних баз даних стосовно законодавства України, розкриваються можливості щодо використання цієї інформації у навчальному процесі.

Задля удосконалення навчального процесу необхідно мати доступ до Інтернету не тільки у бібліотеці, а й бажано в навчальних аудиторіях із виведенням матеріалу, що обговорюється, на огляд аудиторії на екрані.

Безпосередня робота з будь-яким законом значно підвищує рівень засвоєння матеріалу, дає можливість прокоментувати положення документа під час проведення заняття.

А. В. Колісников

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Мотивація (лат. *movere*) — спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що керує поведінкою людини, визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби.

Організація самостійної аудиторної роботи студентів має важливе значення на всіх етапах навчання у закладі вищої освіти. Перш за все студент повинен навчитися самостійно працювати і вміти добувати інформацію, виділяти основну думку, конспектувати і скорочувати матеріал великого обсягу. Навчання в університеті передбачає опанування таких навичок, як ефективна пошукова та дослідницька робота. Все це неможливо без мотивації, спрямованої на досягнення певної мети. Цією метою може бути всебічне цілісне утворення, гармонійний розвиток інтелекту, вдосконалення ментальних здібностей, пам'яті, уяви, творчого потенціалу.

Вибір прийомів для активізації самостійної роботи студентів залежить як від професійних, так і від особистісних якостей викладача. Викладач повинен не тільки досконало володіти знаннями з методичної організації заняття, а й мати чудові організаторські здібності, знання психолога, вміти встановлювати міцний контакт з групою студентів для того, щоб мати можливість особистісного підходу до студента.

Хотілося б сказати кілька слів про вплив контрольно-оціночних заходів на мотивацію і роботу студентів на заняттях. Необхідно зауважити, що багато студентів налаштовані на те, що їхню роботу оцінюватимуть; таким чином, вони не здатні по-справжньому зацікавитися роботою, а думають тільки безпосередньо про цифровий зміст контролю.

Безумовно, книга є найважливішим джерелом масової інформації. На сучасному етапі розвитку людської цивілізації найпоширенішим джерелом інформації є Інтернет. Тому кожен студент повинен вміти самостійно її опрацьовувати. Цільову спрямованість читання студента визначає тема його творчого пошуку. Передусім він має знайти ту літературу, яка б сприяла удосконаленню процесу навчання і праці, поглибленню його знань.

Контролюючи самостійну роботу студентів, слід виходити з того, що головною у ній є сама її структура як діяльності, передусім її мотиви, цілі: чим спонукається самостійна робота; на вирішення яких проблем вона спрямована; чому ці проблеми цікавлять студента тощо. Тобто основним об'єктом у самостійній роботі, який підлягає контролю, є знайдені і випробувані студентом шляхи пошуку, постановки і вирішення проблем.

Найчастіше, боячись зробити помилку й отримати низький бал, студент допускає ще більше помилок і не відчуває інтересу при виконанні роботи. Безсумнівно, система оцінок необхідна в процесі навчання і як засіб контролю, і як засіб заохочення, однак доцільно дати студентові зрозуміти, що отримання не досить високої оцінки не є негативним фактом. Важливо навчити студента об'єктивно оцінювати свою власну роботу, вміти бачити в ній як позитивні моменти, так і недоліки.

Педагогічно доцільно організована самостійна робота студентів спонукає їх отримувати навчальну інформацію з різноманітних джерел, формує у них навички самостійного планування і організації власного

навчального процесу, що забезпечує перехід до неперервної освіти (самоосвіти) після завершення навчання у закладі вищої освіти, дає змогу максимально використати сильні якості особистості завдяки самостійному вибору часу, способів роботи і джерел інформації.

О. Т. Мозгова

МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ – УСПІШНІСТЬ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА

У сучасному розумінні самостійна робота – це активні форми і методи навчання, єдність навчально-виховної, науково-дослідної та науково-практичної діяльності, тісна співпраця студента з викладачем. Провідну роль у розвитку і вдосконаленні самостійної роботи студентів, їхньої мотивації до самонавчання відіграє викладач як суб'єкт освітньої діяльності. Його професійні знання, вміння, навички і педагогічний досвід дозволяють ефективно організувати самоосвітню діяльність студентів, розвинути психологічний і професійний рівень їхнього творчого потенціалу.

Розвиток викладачами високого рівня самоосвіти студентів вирішується через різні види навчальних занять і форм навчання. Найважливіші з них такі: практичні та семінарські заняття, вирішення ситуаційних, тестових завдань, підготовка рефератів, доповідей, робота з літературними джерелами та в мережі Інтернет.

Важливою умовою розвитку самоосвітньої діяльності є навчально-дослідницька робота студентів, безпосередньо пов'язана із засвоєнням знань. Працюючи в студентських наукових гуртках, студенти вчаться самостійно підбирати і працювати з науковою літературою, планувати і проводити експерименти, аналізувати їхні результати.

Науково-дослідна робота студентів є однією з форм проблемного навчання у закладі вищої освіти. Залучаючи студентів до дослідницької діяльності, викладачі створюють сприятливі умови для самоосвіти і професійної освіти студентів.

Вона передбачає розвиток здатності формувати нові знання, отримувати фактичний матеріал, робити наукові узагальнення, розширювати і поглиблювати знання, розвивати в процесі вирішення теоретичних проблем і практичних завдань мислення.

Успішність самоосвітньої діяльності студента безпосередньо пов'язана з мотивацією навчання. Мотиваційна спрямованість у навчанні студента особливо значуща в структурі професійної компетенції випускника. Вона визначається готовністю людини до навчання, освоєння професійної діяльності і професійного зростання.

ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Метою даного дослідження є розкриття функцій професійної діяльності викладача, пов'язаних зі специфікою навчання студентів у вищій школі.

Аналіз видів і структурних компонентів професійної компетентності педагога, поданих у психолого-педагогічній літературі, свідчить про те, що вони відображують поліфункціональну професійну діяльність. Реалізація професійних функцій педагога вищої школи зумовлюється метою навчально-виховної діяльності, особливостями організації навчального процесу, віковими особливостями тих, хто навчається. Зазначимо, що поняття «функція» має декілька трактувань: від математичного розуміння будь-якої залежності між двома й більше змінними до виконання обов'язків, кола діяльності, призначення, ролі. При дослідженні соціально-педагогічних аспектів діяльності людини під функцією найчастіше розуміють якісну характеристику, спрямовану на збереження, підтримку й розвиток системи.

Проаналізуємо функції професійної діяльності педагога, які достатньо широко представлені в науковій літературі. Виходячи з основних напрямів діяльності педагога, Н. Кузьміна виокремлює гностичну, конструктивну, проектувальну, комунікативну та організаційну функції. Гностична функція педагога полягає в аналізі навчальної інформації, власного педагогічного досвіду та позитивного досвіду колег, власних ускладнень при виконанні професійної діяльності, здійсненні пошуку нових методів навчання, вивченні індивідуальних особливостей учнів. Змістом конструктивної функції є відбір і структурування змісту навчання, планування власної педагогічної діяльності, прогнозування та узагальнення її результатів. Здійснюючи проектувальну функцію, педагог має передбачати можливу поведінку учнів у різних умовах, прогнозувати ефективність упровадження певної педагогічної системи. Реалізацію комунікативної функції спрямовано на забезпечення професійно-педагогічного спілкування учителя та учня, що водночас потребує високого рівня розвитку професійних комунікативних якостей. До організаційної функції належать організація власної діяльності та поведінки в реальних умовах, безпосередня реалізація плану діяльності, мобілізація учнів на пізнавальну діяльність і використання внутрішнього потенціалу.

До переліку функцій педагогічної діяльності (за А. Бабенко) віднесено такі:

– практико-операційну (технологічну) – трансформація отриманих знань у практичній предметній діяльності у вигляді вмінь і навичок володіння, а також проектування й організації професійної діяльності;

– мотиваційно-спонукальну – розвиток і знаходження зрілої форми думок, мотивів, цінностей, усієї спрямованості особистості, самоствердження у власній професійній діяльності, реалізація творчого потенціалу, унікальних здібностей, набуття авторитету серед колег і для самого себе;

– гностичну – активізація пізнавальної, інтелектуальної діяльності особистості, засвоєння накопичених людством знань, фактів, інформації освітнього характеру, підвищення особистої поінформованості, кругозору, ерудиції, націлених на перспективний розвиток;

– контрольно-оцінювальну (рефлексивну) – усвідомлення людиною своїх знань, поведінки, моральності й інтересів, ідеалів і мотивів; цілісне оцінювання самого себе як професіонала;

– комунікативну – відкритість до спілкування, збагачення в процесі міжособистісної взаємодії.

Специфіку професійної діяльності викладача також обумовлюють особливості навчання у вищій школі. Аналіз теоретичних досліджень і власний професійний досвід дає змогу виокремити як основні вікові особливості тих, хто навчається; професійну спрямованість навчального процесу; єдність теоретичної і практичної підготовки студентів; вагому частку самостійної роботи студентів; залучення студентів до наукових досліджень.

Виходячи з того, що метою сучасної вищої освіти є не стільки наповнення студента певним обсягом знань, скільки формування в нього усвідомленості щодо необхідності проектування стратегій саморозвитку та самоосвіти як підґрунтя майбутньої професійної діяльності, головна роль при здійсненні професійної підготовки майбутніх фахівців належить самоосвіті, конструюванню власних освітніх і професійних маршрутів.

Підготовку майбутніх фахівців у вищій школі відрізняє спрямованість навчання на науку, яка зумовлює поєднання процесу пізнання з дослідницькою діяльністю студентів.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» науково-дослідна робота студентів є обов'язковою складовою їхньої підготовки в закладах вищої освіти. У багатьох випадках, досліджуючи методи професійної діяльності педагога вищої школи, автори неправомірно ототожнюють методи педагогічної діяльності вищої школи з методами діяльності шкільного вчителя, не враховуючи суттєвих відмінностей вищого навчання від загальноосвітнього. Так, на відміну від загальноосвітнього навчання, у вищій школі студент повинен оволодіти сучасною наукою, отримати професійну освіту. Тому методи навчання у закладах вищої освіти і для педагога, і для студента не є способом трансформації та осмислення знання, а методами проникнення в процес розвитку науки,

розкриття її методологічних основ, а відтак види й методи навчання у вищій школі є видами та методами наукового дослідження (особливо це стосується профільюючих дисциплін, спецкурсів і спецпрактикумів).

Таким чином, специфічні особливості навчального процесу у вищій школі зумовлюють суттєві відмінності професійної діяльності викладача закладу вищої освіти від учителя середньої школи. Професійна діяльність науково-педагогічного працівника в умовах модернізаційних процесів, які відбуваються в системі вітчизняної вищої освіти, має ґрунтуватися на єдності викладання навчальної дисципліни та власної наукової діяльності, враховувати андрагогічні принципи навчання; передбачати стимулювання самостійної роботи студентів і сприяти їхньому соціально-особистісному і професійному розвитку.

В. В. Котик

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Відмінною рисою сучасного спеціаліста будь-якої сфери є не тільки наявність фундаментальних знань у професійній діяльності, але й необхідність володіння сукупністю програмних засобів, які допоможуть йому орієнтуватися в інформаційному просторі.

Таким чином, завдання викладача закладу вищої освіти – виховати професіонала з активною життєвою позицією, компетентного у своїй сфері діяльності, з умінням орієнтуватися в умовах, що змінюються, готового вирішувати професійні завдання, здатного до самоосвіти, саморозвитку і самореалізації. Засобами, здатними допомогти в здійсненні цього завдання, стають електронні ресурси, що функціонують на базі нових інформаційних технологій і складають основу для становлення сучасного медіасередовища.

Мультимедіа являє собою інформаційну технологію, що швидко розвивається і відрізняється інтеграцією в єдину програмну продукцію різних видів інформації, роботою в режимі реального часу, а також новим рівнем інтегрованого спілкування «людина - комп'ютер».

Інформаційні технології дозволяють створювати такі електронні засоби навчання, які інтегрують властивості практично всіх традиційних засобів, використовують, коригують і зберігають досвід, що міститься в інформаційних середовищах, обмінюються ними, поєднують досягнення педагогічних та інформаційних технологій, мінімізують витрати на навчання.

Впровадження інноваційних технологій в умовах тотальної інформатизації освіти вважається на сьогодні прогресивним кроком, підвищує мотивацію навчання та сприяє інтенсифікації навчальної діяльності. Для підвищення якості навчального процесу викладач у своїй

роботі може використовувати електронні навчальні ресурси, такі як презентації, відеолекції, відеоконференції, електронні навчальні посібники, мультимедійний курс, комп'ютерні моделі, освітні портали, освітні ресурси віддаленого доступу та ін.

Зобов'язання студента полягає в тому, щоб, збагачуючи своєю творчою енергією навчальний процес, прийняти на себе відповідальність за свою результативність.

Навчально-методичний комплекс з кожної дисципліни, що спирається на використання окремих елементів інформаційних технологій, забезпечує підвищення ефективності взаємодії вченого і студента в навчальному процесі та нову якість навчального середовища.

Особливістю навчально-методичних комплексів з дисциплін, що використовують електронні навчальні ресурси, є те, що вони оптимально поєднують систематизацію теоретичних знань і практичних навичок студентів, підвищують якість поточного контролю успішності, розвивають навички самоконтролю студентів, дозволяють актуалізувати і зберегти інтерес студента до обраної професії.

Комп'ютерні інноваційні технології призначені стати не додатковою «доважкою» у навчанні, а невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищуючи його ефективність.

В. О. Котик

СТУДЕНТСЬКИЙ ПЛАГІАТ ЯК КЛЮЧОВА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Останніми роками Україна все активніше включається в процес наукової і студентської мобільності, зростає кількість обмінних програм, програм подвійних дипломів з іноземними закладами вищої освіти. У зв'язку з цим важливо, щоб оцінки, отримані студентом в українському закладі, відображували реальний рівень його знань і відповідали міжнародним стандартам. На жаль, часто ці оцінки необ'єктивні через поширеність плагіату, списування в роботах студентів і високу толерантність до нього у закладах вищої освіти України.

На наш погляд, студентський плагіат є ключовою комплексною проблемою, що поєднує в собі декілька аспектів:

- організаційний – відсутність ліцензійного програмного продукту в університетах для перевірки робіт на плагіат; обов'язковість перевірки; проблема тайм-менеджменту;
- педагогічний – викладачі через завантаженість, емоційну напругу та низьку оплату праці часто стають толерантними до несамостійно виконаних студентських робіт;
- етичний – нечесно присвоюються результати чужої праці;

- правова – порушення інтелектуальних прав власності;
- ринковий – певною мірою підринається основа підготовки для ринку праці кваліфікованого спеціаліста, здатного до саморозвитку, самостійного навчання та підвищення свого інтелектуального капіталу.

До основних напрямів боротьби з плагіатом ми відносимо такі.

1. Розроблення Міністерством освіти спільно з університетами Положення про боротьбу з плагіатом з чітким визначенням даного поняття і закріпленням його в методичних рекомендаціях щодо підготовки контрольних, екзаменаційних, курсових і випускних кваліфікаційних робіт.

2. Впровадження обов'язкової процедури перевірки студентських робіт на плагіат. Це підвищить об'єктивність і бездоганну оцінку і зніме надлишкове навантаження (включаючи психологічне та емоційне) на викладачів.

3. Посилення покарання за плагіат (публічний розголос прізвищ студентів, викритих у плагіаті, виключення їх з закладу вищої освіти, втрата репутації на довгі роки і тому подібне).

4. Удосконалення програмних продуктів у боротьбі з плагіатом, оскільки вони швидко застарівають.

5. Поступове запровадження в Україні високих етичних стандартів.

Відсутність плагіату в наукових і студентських роботах повинна стати основою для рейтингових показників закладу вищої освіти та його репутації.

6. Розроблення методики бальної оцінки самостійності студента за роки навчання з внесенням її в диплом про закінчення закладу.

7. Удосконалення методів самостійної підготовки українських студентів з акцентом саме на дослідницькі, аналітичні види робіт, у яких різко обмежується можливість запозичення чужих текстів.

Оскільки плагіат став повсюдною практикою для кількох поколінь українських студентів, його викорінювання потребує великої кількості системних заходів, колосальних зусиль, нестандартних підходів і ретельного вивчення зарубіжного досвіду.

Т. О. Тимофєєва

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «КАДРОВИЙ КОНСАЛТИНГ»

Виникнення і розвиток, а отже, і системне вивчення галузі управлінських консалтингових послуг стає практично неминучим для економіки, у якій виробничі відносини регулюються шляхом створення політичних, економічних, правових, соціально-психологічних та інших умов. Відповідно консультантів з управління залучають для того, щоб

зняти невизначеність, що виникає на різних стадіях процесу підготовки, прийняття і реалізації відповідальних управлінських рішень.

При цьому в сучасних умовах проблема управління персоналом є ключовою в перебудові системи управління будь-якого підприємства, тому виходячи з умов нової управлінської парадигми тепер персонал розглядається як основний ресурс підприємства, яким треба грамотно управляти і вкладати кошти в його розвиток.

У наш час простежується тенденція до ускладнення структурного і функціонального складу організацій, що неминуче формує запит на впровадження більш ефективних форм і методів управління персоналом. Фахівці повинні бути більш освіченими та підготовленими професійно. З'явилася потреба в якісно нових завданнях розвитку персоналу, при цьому виявляється недостатній рівень підготовки служби управління персоналом до цієї роботи.

Вирішення цих протиріч вимагає постійного оновлення систем управління персоналом, цілеспрямованої діяльності керівників організації та фахівців служб управління персоналом щодо забезпечення темпів оновлення роботи з управління персоналом у відповідності з поточними та перспективними цілями організації, професійну допомогу в якій надають фахівці-консультанти.

Кадровий консалтинг – це вид діяльності, пов'язаний з вирішенням завдань, що стоять перед менеджерами вищої ланки, у галузі управління людськими ресурсами. Основна мета консультантів у галузі управління персоналом полягає в поліпшенні якості діяльності кадрових служб, що у свою чергу має істотний вплив на ефективність діяльності компанії в цілому і збільшення індивідуальної продуктивності праці кожного працівника.

При вивченні дисципліни «Кадровий консалтинг» студенти освоюють теоретичні основи кадрового консалтингу як науки і отримують конкретні знання з таких питань:

- ведення організаційно-управлінської, інформаційно-аналітичної діяльності, яка забезпечить ефективне управління трудовими ресурсами і персоналом організацій;
- формування здатності до інноваційних розробок, обґрунтування і прийняття кадрових рішень;
- формування здатності прийняття і оцінки ефективних управлінських рішень;
- отримання навиків кадрового планування та маркетингу персоналу;
- отримання знань основних принципів організації кадрової політики.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА САМООСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Самоосвіта – це система внутрішньої самоорганізації з засвоєння досвіду поколінь, спрямованої на власний розвиток, і як соціальна взаємодія має об'єктивну і суб'єктивну складові. Об'єктивна складова полягає в тому, що особистість включена в систему соціальних відносин, що не залежать від неї, але в той же час мають вплив на зміст і характер її самоосвітньої діяльності. Суб'єктивний компонент передбачає сформованість в особистості мотиваційних настанов до самостійної пізнавальної діяльності. Мотиви, які спонукають особистість до дії, зазвичай визначені заздалегідь, оскільки індивідуум залучений до сфери знань, зумовлених основними соціальними системами (родиною й суспільством), що у свою чергу визначає технології самоосвіти, тому соціум є її носієм і соціальним середовищем.

Психологічний фактор самоосвіти студентів включає в себе мотивацію, неперервну потребу у знаннях і вміння працювати з різними джерелами інформації. Важливу роль відіграють способи самоосвітньої діяльності, використані особистістю на шляху до отримання нових знань.

Самоосвіта є продуктивним процесом розвитку особистості, основу якого складають пізнавальні потреби, що зумовлюють необхідність постійного й цілеспрямованого саморозвитку. Показником здатності людини до саморозвитку й самоосвіти є її продуктивна активність. У зв'язку з цим процес самоосвіти проходить три етапи: постановка проблеми, творчий пошук і відкриття.

Самоосвітня діяльність відіграє важливу роль для соціальної групи та суспільства в цілому, але в той же час залежить від соціальних умов. Процес самоосвіти особистості проходить через її соціалізацію, тобто включення людини в соціальні відносини певної групи та оволодіння ціннісними знаннями цієї спільноти.

У майбутньому професійна самореалізація фахівців у сучасному суспільстві повинна бути спрямована на задоволення потреб особистості в соціалізації, самореалізації, підвищенні культурно-освітнього й професійного рівнів. Платформою для професійної самореалізації студентів повинні бути сучасні методи викладення навчальних дисциплін та етичний приклад соціуму навколишнього оточення у закладах вищої освіти.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, позааудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити від 15 до 55 % навчального програмового матеріалу) і дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента.

Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залученню студентів до творчої активності.

Загальною проблемою вищої освіти є зменшення кількості годин на вивчення програмного матеріалу, тому дуже часто застосовують випереджувальні завдання. Ці завдання спрямовані на повне або часткове попереднє самостійне вивчення студентами навчального матеріалу, який буде висвітлюватися викладачем на планованих заняттях. Попередньо вивчений студентами матеріал можна використовувати на лекціях, семінарах у вигляді рефератів, наукових доповідей, обговорювати у процесі дискусії тощо.

Головну роль в організації самостійної роботи студентів мають інформаційні технології, бо вони відкривають студентам доступ до самоосвіти, нетрадиційного накопичення знань через джерела ІКТ, розширюють можливості для творчості, неординарного підходу у вирішенні виробничих ситуацій. Це не просто засоби навчання, а й якісно нові технології в підготовці конкурентоспроможних фахівців, у переході від початкового до вищого рівнів самостійності.

Слід зазначити, що саме самостійна робота студента здатна ефективно розвивати творчу активність, творче мислення з урахуванням індивідуальних можливостей, активізувати творчу самостійну роботу. При цьому відбувається адаптація навчального матеріалу до рівня знань студента, яка досягається за допомогою багаторівневої структури діяльності.

М. Д. Жердєв

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНЬОМУ

Головними передумовами для внутрішньої свободи особистості є наявність спроможності людини до пізнання та наявність самосвідомості. Усвідомлення особистістю необхідності й цінності поповнення власних

знань є запорукою її успішної самоосвітньої діяльності. Без внутрішньої потреби в самовдосконаленні, навіть за наявності відповідної здатності і зовнішніх умов, даний процес є неможливим.

Отже, самоосвіта – це процес пізнання, результатом трансформації якого є прийняття і усвідомлення особистістю необхідності самовдосконалення, наявності внутрішньої свободи, цілеспрямованості та надання можливості для їхньої реалізації.

З психологічної точки зору головне завдання самоосвіти полягає в самостійному розвитку і самовдосконаленні особистості для максимальної підготовки до майбутньої діяльності. Психологічний аспект самоосвіти сприяє розвитку аналітичних і творчих здібностей і навичок особистості, її мотиваційних настанов, а також отриманню нею задоволення від застосування набутих знань з метою досягнення успіхів.

Таким чином, самоосвіта тісно пов'язана зі свідомістю самовиховання й саморозвитком особистості та передбачає цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на вдосконалення власних умінь і навичок за умов чітко сформованої мотивації досягнень і пізнавальних потреб.

Внутрішні потреби студентів у самоосвіті повинні реалізуватися через сукупність інтересів: професійно-трудоий інтерес (професійне самовдосконалення), матеріальний інтерес (підвищення нагороди за наявні знання), соціально-статусний інтерес (усвідомлення соціального визнання) і духовний інтерес (підвищення культурно-освітнього рівня). Тому під час навчального процесу викладачам необхідно прививати ці інтереси студентам і спонукати їх до самоорганізації.

Н. Г. Челядінова

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Під самостійною роботою слід розуміти форму організації і реалізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, яку спрямовує і контролює викладач або сам студент у відповідності з програмою навчання та індивідуальними потребами на аудиторних заняттях або в позааудиторний час з метою оволодіння професійними знаннями, навичками й уміннями та для самовдосконалення.

За даними Міністерства освіти і науки України, велика кількість аудиторних занять – це «позбавлення можливості студента бути підготовленим до самостійності в його подальшій професійній діяльності». Положенням про організацію навчального процесу в закладах вищої освіти передбачається, що самостійна робота студентів як «основний засіб оволодіння навчальним матеріалом» має становити не менше 1/3 і не

більше 2/3 загального обсягу часу, відведеного на вивчення конкретної дисципліни. Співвідношення між аудиторною і позааудиторною роботою змінюється на користь останньої. У навчальних планах спеціальностей все чіткіше реалізується тенденція до скорочення аудиторних годин і збільшення кількості годин, які відводяться на самостійну роботу студента (50-60 % навчального часу). У цей час студент повинен самостійно опрацьовувати конспекти лекцій, літературу до тем, що виносяться на практичні і семінарські заняття, самостійно складати конспекти з тем, які виносяться на самостійне вивчення, виконувати реферати тощо. Останнім часом форми такої роботи урізноманітнилися пошуком інформації в системі Інтернет, виконанням найпростіших завдань на комп'ютерній техніці.

Самостійна діяльність передбачає доволі високу мотивацію, особливо внутрішню, здатність самостійно виконувати різні типи завдань, що включають творчі продуктивні уміння, здійснювати самоконтроль і самооцінку. Підвищення мотивації студента є одним з головних завдань при формуванні планів і завдань для виконання самостійної роботи. Тому з метою покращення самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти пропонується разом з забезпеченістю підручниками, посібниками, методичними вказівками для самостійної роботи впроваджувати і своєчасно поновлювати сучасні аудіо-, відео- та комп'ютерні навчальні програми, а також застосовувати системи комунікативних завдань для розвитку всіх комунікативних умінь студента. Самостійна робота студентів повинна формувати вміння усвідомлювати, визначати і формулювати свої пізнавальні та інформаційні потреби, запит інформації, навички пошуку, відбору, аналізу та систематизації, а також передачі отриманої інформації, що дозволяє створити передумови для успішної самостійної пізнавальної діяльності після завершення навчання в закладі вищої освіти, дає можливість готувати студентів до життя і діяльності в мультинаціональному, мультикультурному суспільстві.

О. І. Зоріна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються мінливістю зовнішнього середовища, перед фахівцями постає потреба в забезпеченні швидкого реагування на виникаючі потреби, вміння критично ставитися до обставин і швидко знаходити альтернативи при прийнятті зважених рішень. У таких умовах формування критичного мислення у студентів, у процесі набуття ними практичних навиків під час навчання у закладах вищої освіти, є необхідною умовою забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Необхідно зауважити, що основна мета технології критичного мислення полягає у безпосередньому залученні студентів до навчання за методом сприйняття навчального матеріалу на основі власного досвіду як результату самостійного опрацювання необхідної інформації та формування на цій основі власного аналітичного судження.

Таким чином, переорієнтація традиційного навчального процесу полягає у впровадженні таких методів, що здатні забезпечити:

- провокування допитливості студентів через спонукання до роздумів;

- стимулювання студентів до висловлювання при вирішенні ключових питань за темою навчальної дисципліни;

- заохочування студентів до вибору різних способів роботи та самостійного використання, аналізу і засвоєння найбільш раціональних з них;

- самооцінювання (взаємооцінювання) відповіді та результатів діяльності студентів, а також аналіз (самоаналіз) міркувань, навчального процесу (досліджень, дискусій), навчальних досягнень тощо.

Отже, формування критичного мислення – це варіант забезпечення конкурентоспроможності майбутніх фахівців економічних спеціальностей, що полягає у сприянні спрямованості на вдосконалення якостей особистості, яка здатна до вирішення проблемних ситуацій і прийняття виважених рішень.

О. В. Сиволовська, К. Ю. Бойко

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ

Сучасний ринок праці потребує ініціативних, цілеспрямованих і творчих спеціалістів, які мають високий рівень теоретичної і практичної підготовки, вміють самостійно приймати рішення і є джерелом розвитку і прогресу галузі науки або виробництва, в якій вони задіяні. Тому особливої актуальності набувають функції самостійної роботи.

Для підвищення ефективності самостійної роботи студента навчальна допомога повинна також доповнюватися методичними вказівками, що виконують тільки керівну й напрямну роль. Зміст цієї допомоги має вказувати, у якій послідовності варто вивчати матеріал дисципліни, звертати увагу на особливості вивчення окремих тем і розділів, допомагати відбирати найбільш важливі й необхідні відомості зі змісту навчальної допомоги, а також давати пояснення питанням програми, що звичайно викликають найбільші труднощі і призводить до помилок.

Відповідно головна ознака самостійної роботи полягає не в тому, що студент навчається без особистої участі і допомоги викладача, а в тому, що в його діяльності поєднуються функція переведення інформації у знання, уміння і функція керування цією діяльністю.

Змінюється роль викладача в організації самостійної роботи студентів. Із традиційної контролюючої функції акцент у його діяльності переноситься на функцію керування зовнішніми факторами: формування установок, визначення характеру інформаційного середовища, включення самостійного завдання у структуру заняття (лекційної, семінарської, самостійної, контрольної роботи і т. д.), вибір методів роботи відповідно до намічених цілей і т. п. Керуючи зовнішніми факторами, викладач створює умови для розвитку внутрішньої самодіяльності – цільових і вольових установок, прояснення цінностей. За розвитком готовності до самостійної роботи (розвитком мотивації) функція контролю з боку викладача замінюється різними формами самоконтролю. Від первинного безпосереднього керівництва викладача студент переходить до самоврядування власною діяльністю. Для розвитку в студентів мотивації до самостійної роботи потрібні сучасна, науково обґрунтована навчальна і методична допомога як засіб, за допомогою якого студент може вибудувати індивідуальну траєкторію до самонавчання у процесі самостійної діяльності. Тільки володіючи подібною інформацією, студент одержує можливість свідомо й цілеспрямовано відібрати доступні засоби, «вибудувати» їх у тій послідовності, що буде сприяти найбільш ефективному виконанню завдання.

На закінчення підкреслимо, що самостійна робота перестане бути формальною ланкою цілісного педагогічного процесу тільки в тому випадку, якщо буде усвідомлюватися студентом як істотно необхідний елемент власного розвитку.

А. О. Дергоусова, К. Ю. Бойко

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Як відомо, самостійність є найбільш істотною якістю людини як особистості і суб'єкта діяльності. Тому один з основних принципів, на яких побудовано увесь навчальний процес, говорить, що жодні знання, які не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини.

Найбільшу стурбованість викладачів викликає система контролю самостійної роботи студентів. Контроль знань і вмінь є формою зворотного зв'язку, джерелом інформації для викладача щодо ходу самостійного опанування студентами навчального матеріалу. Він допомагає критично

оцінювати свої досягнення та помилки, правильно організовувати подальшу роботу, забезпечувати її системність і регулярність. Контроль самостійної роботи студентів значно стимулює мотиваційну основу діяльності, сприяє підвищенню рівня їхніх знань і навчальних навичок.

У зв'язку із цим виникає ще одна складна проблема. Робочими навчальними програмами гуманітарних і суспільних дисциплін передбачаються години на самостійне вивчення студентами тих тем курсу, які не розглядаються у ході проведення аудиторних занять. Однак проконтролювати якість засвоєння ними цього матеріалу викладач не має реальної можливості, оскільки спеціальні години для виконання такої роботи в його навантаженні відсутні. У викладача залишається тільки одне – винести контроль цих тем на іспит або залік. Однак за умовами Болонської системи студент може протягом семестру одержати «автомат» з будь-якої дисципліни, що звільняє його від необхідності складати залік або іспит, а разом з тим і вивчати той матеріал, що не був проконтрольований викладачем під час занять. Виникає парадоксальна ситуація: найбільш успішні студенти не вивчають дисципліну в повному обсязі. Години, що відведені в навантаженні викладача на організацію і контроль самостійної роботи студентів, не вирішують цю проблему. По-перше, їх дуже мало, і, по-друге, вони не внесені до навчального розкладу. Таким чином, вони можуть бути реалізовані тільки у формі позааудиторних консультацій, під час яких викладач повинен ще й приймати різноманітні заборгованості студентів, надавати їм індивідуальну допомогу, консультивати тих, хто бажає взяти участь в олімпіадах, різних конкурсах та інших заходах. За таких умов неможливо проконтролювати самостійну діяльність усіх студентів, а розраховувати на їхній «навчальний героїзм» не доводиться.

Отже, без погодженої роботи МОНУ, адміністрації закладу вищої освіти, їхніх навчальних відділів, а також відповідних технічних служб, деканатів, кафедр, усіх викладачів і студентів стає нездійсненною одна з основних вимог Болонського освітнього процесу – підвищення ролі самостійної роботи студентів та її ефективності.

В. А. Волохов, І. В. Волохова

РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ САМОСТІЙНУ РОБОТУ – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Для нашого часу характерні надзвичайно активні процеси розвитку науки і техніки. Знання, отримані у профільному закладі вищої освіти, яким є університет залізничного транспорту, не залишаються незмінними, тому постає потреба вчитися упродовж всього життя.

У зв'язку з європейською орієнтацією України змінюються потреби до подання освіти. Адже за кордоном термін «освіта» означає «самовдосконалення», прагнення знати більше і вирішувати поставлені завдання самостійно. Тенденції сучасного розвитку освіти призводять до зменшення кількості аудиторних годин і збільшення годин для самостійної роботи студентів.

Важливого значення набуває якість освіти, універсальність підготовки випускника та його адаптованість до ринку праці. Кожен фахівець має бути пристосований до професійної діяльності завдяки максимальному використанню наявного у нього потенціалу. Освіта має сприяти формуванню самостійного мислення, розвитку пізнавальної активності і покращенню професійної підготовки майбутніх спеціалістів. При цьому важливого значення набувають уміння студентів самостійно здобувати та опрацьовувати інформацію, а також нестандартно вирішувати проблеми, що постають у ході роботи.

Самостійна робота – це спеціально організована діяльність студентів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, спрямована на самостійне виконання навчальних завдань різних рівнів складності як на аудиторних заняттях, так і в позааудиторний час. Метою організації самостійної роботи студентів є її спрямування на виконання соціального замовлення, тобто формування у студентів уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у потоці наукової інформації.

Також ефективною формою самостійної роботи студентів є індивідуальні завдання – поглиблене і розширене висвітлення практичних питань, пов'язаних з роботою залізничного транспорту. У ході підготовки завдання студенти вчать самостійно працювати з літературними джерелами, що сприяє підвищенню рівня професійної підготовки і самостійного мислення. Підсумком самостійної роботи є доповідь або презентація, подана на практичному занятті. Студенти у ході обговорень, дискусій вирішують поставлені завдання на підставі власних самостійних напрацювань.

Викладач має створити умови для самостійної роботи студентів: надавати консультації, спрямовувати роботу й оцінювати результат їхньої діяльності.

Розвиток професійно важливих якостей майбутнього фахівця залізничної галузі полягає у здатності постійного оновлення знань, а також у формуванні самостійності як риси характеру. Тому самостійна робота студентів є необхідною складовою частиною навчально-виховного процесу, яка істотно впливає на його ефективність і результативність. Для інтенсифікації навчального процесу у ході вивчення навчальних дисциплін необхідно стимулювати систематичну самостійну роботу студентів, використовуючи індивідуальні завдання, і підвищувати їхню мотивацію до набуття знань і вмінь.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Розглянуто особливості організації самостійної роботи студентів з урахуванням сучасних вимог та умов навчання, методи її ефективної організації як невід'ємної складової у системі освітнього середовища.

Розширення функцій і зростання ролі самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення її обсягу, а й обумовлює зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, що сприятиме самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність як особисту рису характеру. Цілеспрямована сукупність дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу передбачає самостійність – можливість здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного керування.

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, позааудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити від 15 до 55 % навчального програмового матеріалу) і дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента.

Для опанування навчального матеріалу можна пропонувати студентам різноманітні методи самостійної роботи з книгою: складання плану прочитаного, тез, конспектування, анотація, цитування, рецензування, реферування, нотування (виписування незрозумілих слів із подальшим тлумаченням).

Але на сучасному етапі підручники замінили інші джерела інформації, такі як ІКТ (інформаційно-комунікативні технології), а студенти є "мешканцями" соціальних мереж, Інтернет-простору, віртуального комп'ютерного світу.

Використання ІКТ сприяє розширенню дидактичних можливостей в організації самостійної роботи студентів, а саме:

- забезпечення гнучкості навчального процесу за допомогою варіативності;
- трансформації змісту, методів і форм навчання, організації навчальних занять, поєднанню різних методик навчання для студентів різнорівневої підготовки;

- варіювання складності та обсягу завдань, темпу їхнього виконання; активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів через моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу як реальних, так і віртуальних об'єктів, процесів і явищ;

- ігрового навчання.

Окрім самостійного засвоєння знань, студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації.

Важливим для професійної освіти є навчити студента опанувати професійну термінологію, оперувати спеціальною термінологією, аргументовано висловлювати власну думку, аналізувати факти, вміти вести дискусію. У зв'язку з цим значення набуває самостійна робота з додатковими джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, узагальнення, порівняння, аналізу, класифікації.

Раціональна організація самостійної роботи студентів з використанням інноваційних форм та ІКТ дозволяє не тільки інтенсифікувати роботу в якісному засвоєнні навчального матеріалу, а й закладає основи подальшої постійної самоосвіти та самовдосконалення, а інформаційно-освітнє середовище, яке створюється за допомогою інтеграції сукупності програмно-апаратних і традиційних форм навчання визначає самостійну роботу студента як більш незалежну, пріоритетну і творчу.

О. М. Мкртичян

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Основне завдання підготовки фахівців у закладах вищої освіти пов'язано із забезпеченням виховання молодих людей, здатних критично і глибоко мислити, готових стояти біля витоків змін та ефективно з ними працювати.

На сучасному етапі у викладача мають бути сформовані нові навички, серед яких можна визначити обов'язковість, базову педагогічну підготовку, організацію навчального процесу, толерантність, відкритість до питань, інноваційність, технологічний ентузіазм, соціальність, зацікавленість і майстерність.

Таким чином, сучасні викладачі, які ефективно використовують нові технології, мають такі характерні риси:

- завжди починають з питання «навіщо це треба», тобто не використовують технологію заради технології, але мають причину для її застосування;

- гнучкі і легко адаптуються, оскільки знають, що технології постійно змінюються, тому завжди передбачають загальну картину;
- позитивно сприймають зміни, тобто є новаторами і швидко адаптують нове, розуміючи, що тільки зміни сприяють прогресу;
- діляться новими технологіями і досвідом власних напрацювань;
- мислять у категорії win-win, тобто розуміють, що взаємовигоди мають бути для адміністрації, вчителів, батьків і студентів;
- ретельно продумують все наперед, знають відповіді на питання і мають конкретні приклади;
- активно займаються своєю справою, завжди думають про засоби залучення студентів і користуються технологіями, тому що це мотивує вплив.

Т. В. Нескуба

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти в Україні основна мета підготовки майбутніх фахівців пов'язана із забезпеченням виконання ряду завдань, що здатні інтегрувати високий рівень знань з умінням адаптуватися до потреб сучасного життя. Реалії ринку праці вимагають від студентів поєднувати процес навчання із отриманням досвіду по спеціальності за робочим місцем. Таким чином, змішані підходи до навчання виявилися одними з найпопулярніших технологій сьогодення, тому що дозволяють скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу.

Змішане навчання дуже часто називають гібридним. Це пов'язано з тим, що воно акцентує увагу на суто механічному підході до змішування різних форм навчання. Гібрид являє собою поєднання нової, передової, з використанням можливостей ІТ-технології зі старою технологією і формування нового підходу (новації), з урахуванням відомих можливостей старої технології.

Аналіз літературних джерел показує, що основними проблемами при впровадженні он-лайн або гібридних курсів є:

- підготовка факультету та підвищення кваліфікації викладачів для онлайнової освіти (з точки зору педагогіки, комунікації і технології);
- підтримка відповідного рівня навчання студентів в онлайновому середовищі ;
- створення ефективної та інтерактивної спільноти для навчання у мережі Інтернет.

Таким чином, змішане навчання як технологія змін і трансформації не може з'явитися саме по собі, необхідні додаткові зусилля як з боку

викладачів, так і з боку студентів. Подібні революційні моделі змін надають новий імпульс якісному розвитку освіти; вони ефективніші, доступніші, мають персональний підхід і з часом можуть де в чому перевершити традиційні методи.

М. В. Бормотова

ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ

Дуальна освіта (від лат. dualis — подвійний) — вид освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах вищої освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації. Термін «дуальна система» був введений у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у ФРН як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання. Дуальна освіта передбачає зміну співвідношення навчального часу. Теоретичне навчання повинно займати лише 30 %, виробниче навчання та виробнича практика – 70 % навчальних годин.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих працівників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом і підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Протягом 2015—2017 років здійснювався експеримент з організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання на базі трьох професійно-технічних училищ. У 2017-2018 роках розпочато впровадження елементів дуальної форми навчання в 52 закладах професійної (професійно-технічної) освіти в 25 регіонах за 54 професіями. Розглядається питання впровадження в системі вищої освіти.

Наприкінці січня 2018 року було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. Внесено зміни до змісту освіти і графіка навчально-виробничого процесу відповідно до запитів роботодавців з урахуванням вимог державних стандартів з конкретних робітничих професій; розроблено 19 проектів освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу та блочно-модульної побудови навчального процесу; розпочато тісну співпрацю з роботодавцями з метою розширення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти, переліку професій для упровадження елементів дуальної форми навчання у 2018-2019 навчальному році у понад

100 закладів освіти та збільшення переліку робітничих професій, за якими здійснюється підготовка з елементами дуальної форми навчання.

Перевагами дуальної освіти виступає тісний взаємозв'язок навчального процесу з потребами роботодавця та орієнтація на потреби виробництва та ринку праці. Але впровадження ефективної дуальної освіти вимагає ряду умов, а саме наявність вільних робочих місць для майбутніх фахівців того чи іншого рівня. Для організації ефективної дуальної освіти насамперед повинні бути створені відповідні економічні умови. Просте копіювання закордонного досвіду не матиме ніякого сенсу і не призведе до підвищення якості підготовки спеціалістів. Як свідчить досвід, у сучасних економічних умовах закладам вищої освіти організувати якісне проходження практики майбутніх бакалаврів вкрай важко, і вона частіше носить формальний характер без реального отримання практичних компетенцій, оскільки на підприємствах нема потреби в нових фахівцях. На наш погляд, впровадження дуальної освіти, яка потребує відведення 70 % навчального часу на виробниче навчання та виробничу практику, для підготовки бакалаврів у більшості галузях економіки України є передчасним і тільки дискредитує цю ідею.

СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНО-КЕРУЮЧИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

М. В. Ушаков

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Розвиток комп'ютерних технологій передбачає активне їх використання в навчальному процесі, у тому числі і для організації самостійної роботи студентів як в аудиторний, так і позааудиторний час.

До основних видів самостійних робіт з більшості технічних дисциплін можна віднести:

- вивчення теоретичного матеріалу;
- виконання розрахункових робіт;
- виконання індивідуальних завдань за тематикою лабораторних робіт;
- виконання курсового проекту/роботи;
- підготовка до всіх видів контрольних випробувань.

Кожен вид діяльності має специфіку і висуває свої вимоги до комп'ютерних програм, що забезпечують його проведення з максимальною ефективністю в максимально короткі терміни. На жаль, більшість навчальних дисциплін не забезпечуються на державному рівні комп'ютерними програмами та їх розроблення лежить на кафедрах, що не мають у своєму штаті фахівців з розроблення програмного забезпечення.

Створення програмного забезпечення з "нуля" з використанням загальновідомих мов програмування є економічно недоцільним, оскільки вимагає високої кваліфікації програмістів і великих витрат часу. На щастя у світі розроблено велику кількість спеціалізованого програмного забезпечення, яке може бути використане для вирішення наших завдань.

Умовно ці програми можна поділити на такі основні категорії:

- створення електронних підручників;
- організація дистанційної освіти;
- створення автоматизованих навчальних систем;
- створення тренажерів і симуляторів;
- проведення математичних розрахунків;
- організація тестового контролю.

У доповіді наведено огляд сучасного програмного забезпечення, яке може використовуватися для організації самостійної роботи студентів, і приклади створених програм.

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ І НАБУТТЯ НАВИЧОК ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

Розвиток освітньої галузі потребує суттєвих змін у підходах, методах, методиках і, що найважливіше, у завданнях підготовки фахівців. На сучасному етапі реформування системи освіти в Україні виникають декілька завдань, вирішення яких дасть можливість підвищити конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти і покращити конкурентоспроможність самого закладу. Такими завданнями є:

1. Зміна в підході до навчального процесу науково-педагогічних працівників, який мусить полягати в зацікавленості самих викладачів до підвищення якості освітніх послуг, які вони надають.

2. Зміна в підході до навчального процесу студентів, слухачів, курсантів тощо.

3. Визначення критеріїв ефективності освіти, які, вочевидь, не є лише в обсязі та міцності знань і навичок.

Зміна в підході до навчального процесу самих студентів полягає більшою мірою в психологічній і ментальній площинах. Також необхідно визначити критерії ефективності освітньої діяльності. Звертаючись лише до таких критеріїв, як обсяг і міцність знань, неможливо повною мірою оцінити сучасні вимоги до ефективності освіти. В умовах ринкових відносин, економічної кризи, глобальної ментальної перебудови головним критерієм ефективності підготовки фахівця є спроможність його працевлаштування на різних посадах, причому більше значення має здатність шукача роботи до самовдосконалення та опановування ним різних компетенцій при зміні функціональних обов'язків. Тобто шукач мусить володіти досить широким спектром знань і навичок, які дадуть йому можливість до розвитку за даних певних умов при виконанні функціональних обов'язків.

В. М. Бутенко

СУЧАСНІ СЕРЕДОВИЩА РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ГОЛОВНА ДОПОМОГА ЗАЦІКАВЛЕНИМ СТУДЕНТАМ У САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ

Сучасний ринок праці інженерів з комп'ютерних систем потребує багатьох компетенцій фахівця. Теоретична та практична підготовка до вироблення навичок програмування, відлагодження і тестування програмного забезпечення промислової, загальної та спеціальної автоматизації – це дуже тривалий процес. Концепція сучасної підготовки

кадрів початкового рівня вищої освіти передбачає перевагу самостійної підготовки перед іншими видами навчання.

Будуючи освітній процес для студентів, зацікавлених в отриманні максимуму професійних компетенцій, слід відзначити суттєве полегшення від наявності сучасних середовищ розроблення програмного забезпечення. Такі програми надають широкий сервісний спектр з індикації динамічного довідкового контекстного матеріалу, кольорового ділення різних блоків, лексем, підпрограм тощо для ефективного сприйняття студентом розробленого індивідуального завдання. Разом з тим динамічні моделі графічної індикації розроблених рішень (схем, програм, конструкцій та ін.) дозволяють студентові виявляти помилки самостійно, не звертаючись до викладачів. Така технологія навчання значно підвищує швидкість, оперативність самостійної роботи, обізнаність майбутнього інженера з сучасними програмними продуктами професійної підготовки та, як наслідок, ефективність навчання.

Недоліком такого пріоритету розвитку самостійної практичної підготовки є необхідність застосування платних середовищ розроблення програмних засобів, які застосовуються на виробництві, що важко або і неможливо реалізувати в умовах обмеженого фінансування освіти. Можливе використання безоплатних варіантів, після вивчення яких у майбутньому доведеться перевчатись на ті, які фактично працюють у конкретних роботодавців.

Таким чином, слід звернути увагу на необхідність включення до робочих програм відповідних дисциплін лабораторних робіт з вивчення сучасних середовищ програмування та видачу відповідних індивідуальних завдань для самостійної підготовки студента зі звітуванням щодо розробленого компонента спеціалізованого, технологічного профілю.

С. І. Доценко

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ФАКТОРІВ БАГАТОВИМІРНОЇ ГРАФІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕЛЮВАННЯ ЗНАНЬ

Запропоновано чотиривимірну графічну технологію моделювання знань, у якій формування архітектури моделі знань про предметну сферу здійснюється у формі проекту майбутнього результату діяльності на основі лише *чотирьох* конкретних (ізоморфних) форм вимірів знань [1]:

- домінуючої на даний момент мотивації;
- обстановочної аферентації;
- відповідної даному моменту пускової аферентації;
- пам'яті (минулого досвіду).

Виникає питання: який зміст мають елементи множин для кожної з вказаних форм факторів (вимірів знань) для предметної області «Дисципліна»?

Згідно з роботою [2] пропонується так визначати зміст вказаних форм факторів.

Обстановочна аферентація визначається як процесний фактор організаційної діяльності. До складу множини вказаного фактора входять нормативні документи, які регламентують навчальний процес. Перш за все це Закони України «Про освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність» та інші. До множини цього фактора також належить частина документів, які включено до складу навчально-методичного забезпечення дисципліни: «Робоча програма навчальної дисципліни», «Програма навчальної дисципліни».

До складу елементів множини процесних факторів технологічної діяльності (пам'яті) включено відповідні теми згідно з Програмою навчальної дисципліни.

До складу елементів множини ресурсних факторів організаційної діяльності (домінуючої мотивації) включено політику; стратегію; цілі вивчення кожної теми; навчальні завдання, які необхідно вирішити при вивченні теми; показники результату вивчення запланованої теми.

Найбільш змістовною є множина ресурсних факторів технологічної діяльності (пускова аферентація). До її складу включено такі елементи: зміст лекцій, семінарських занять, практичних занять, лабораторних робіт, самостійних занять, курсового проекту, модульного контролю, календарний план, екзаменаційні білети тощо.

Вказаний перелік факторів запропонованої чотиривимірної графічної технології моделювання знань забезпечує формування всієї сукупності знань для відповідної дисципліни, які необхідні викладачу для її викладання.

1. Доценко, С. І. Шляхи розвитку багатовимірної графічної технології моделювання знань [Текст] / С. І. Доценко // Тези науково-методичної конференції кафедр університету (29-30 листопада 2017 року). – Харків : УДУЗТ, 2017. – 182 с. – С. 107–108.

2. Доценко, С. І. Моделювання знань про предметну область на основі центральної закономірності інтегративної діяльності мозку [Текст] / С. І. Доценко // Технологический аудит и резервы производства. – 2016. — № 2/2 (28). – С. 33-41.

В. І. Мойсеєнко, Л. А. Клименко

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ

Суспільна практика останніх років показує зростаюче бажання молоді до суміщення навчального процесу з виробничою діяльністю. Не вдаючись у причини цього явища, можна стверджувати, що воно найбільш поширене саме серед магістрів. Позитивним аспектом цього процесу є те, що значна частина студентів працює за обраним фахом. Слід зазначити, що

за фахом працюють, як правило, найбільш успішні студенти, розглядаючи це як першу сходинку майбутньої професії.

Спроби адміністрації закладів вищої освіти та викладачів зламати цю тенденцію успіху не мають, тому доцільно використовувати її позитивні аспекти для підвищення якості навчання.

Останнім часом в Україні набуває все більшого значення система дуального навчання, яка передбачає суміщення виробничої діяльності і власне навчального процесу.

Як правило, для цього складається інтегрований навчальний план з залученням до навчального процесу фахівців підприємства. Подібні спроби мали місце наприкінці ХХ сторіччя при організації так званої «довгострокової практики» студентів IV курсу.

Основними перепонами навчання на виробництві, як свідчить багаторічний досвід, є:

- відсутність необхідної кваліфікації і навичок у виробників;
- недостатня мотивація керівників практики від виробництв;
- специфічні умови виробництва, окремі технологічні процеси, небезпечні для персоналу.

У зв'язку з цим необхідно шукати інші навчальні технології, у яких функції викладача-виробничника обмежується консультативною складовою.

Це може бути реалізовано шляхом видачі магістранту індивідуальних завдань для самостійного виконання, зміст яких передбачає консультативну та інформаційну участь консультантів-виробничників. Подібні завдання повинні бути адаптовані до робочого місця магістранта й мати за мету не тільки вивчення конкретної навчальної дисципліни, а й збір матеріалу та підготовку до виконання магістерської роботи.

На наш погляд, успіх реалізації вказаного підходу залежить від детальності та змісту методичних матеріалів, які будуть крок за кроком здійснювати організацію самостійної роботи студента-магістранта.

При такому підході робота магістранта буде органічно поєднувати навчальний процес в аудиторіях університету, виробничу діяльність, збір матеріалу та консультації з виробничниками, керівником магістерської роботи і викладачами.

В. М. Бутенко, О. В. Головка, Н. В. Прищенко

ІНОЗЕМНА МОВА В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Значні кроки України до стандартів ЄС, у тому числі й освітніх, «зменшують відстань» між країнами. Цьому сприяють програми Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій, наприклад

програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Однак однією з перешкод подальшого спілкування для обміну навчальними програмами, курсами та методичною літературою є мовний бар'єр. Досвід ментора гарвардського курсу CS 50 (Computer Science 50) «Основ програмування» приніс розуміння, що доступ до дидактичних матеріалів (відеолекцій) для перегляду англomовними студентами був доступний давно. А для україномовних студентів став доступним лише після перекладу, адаптації та дублювання рядом волонтерських і професійних організацій України й з запізненням на півтора року. І навіть такі зусилля дозволили зробити доступним для бажаючих слухачів лише методичні матеріали курсу, а сертифікат проходження курсу видавався не від імені Гарвардського університету, а від імені «Prometheus». Громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) «Prometheus» фактично є мовним посередником, який затримує доступ до дидактичних матеріалів, на прикладі CS50 – на півтора року. Отже достатнє оволодіння іноземною мовою підвищує не тільки комунікаційну проникливість українського суспільства в передові країни світу, але й відкриває доступ до вільного методичного забезпечення від світових лідерів освітнього ринку й розширення переліку використовуваних матеріалів для самостійної підготовки.

Революційні зміни в освіті, запропоновані МВОК «Prometheus», розширюють онлайн-доступ до найкращих навчальних курсів університетського рівня України. Однак англійська мова розширює можливість сучасної самоосвіти та професійного зростання.

Таким чином, слід звернути увагу на необхідність видавати англomовні джерела для самопідготовки не тільки для підвищення кругозору та оперативного залучення до сучасних освітніх технологій, але й для подальшої участі студентів у науковій роботі за програмою «Горизонт 2020». Це робить самопідготовку не тільки актуальною, але й фінансово мотивованою у випадку участі в міжнародних наукових проектах викладачів, аспірантів і студентів.

Л. А. Клименко, М. А. Мірошник

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

З педагогічної точки зору, самостійність – це властивість особистості, що характеризується двома якостями:

- сукупністю знань, умінь і навичок, якими володіє особистість;
- ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, зв'язків з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності.

Самостійність не є вродженою властивістю особистості. Ця якість виникає і розвивається в процесі життєдіяльності індивіда. Рівень розвитку самостійності залежить від умов, у яких розвивається особистість.

Педагогічна цінність самостійної роботи полягає в забезпеченні активної пізнавальної діяльності кожного студента, її максимальної індивідуалізації з урахуванням психофізіологічних особливостей і академічної успішності студентів, переслідуючи при цьому мету максимально сприяти розвитку індивідуальності. При плануванні та організації самостійної роботи рекомендується виносити тільки той матеріал, з якого студент має не нижче 60 балів (оцінки «задовільно»).

Самостійна робота буває як позааудиторною, так і аудиторною. Позааудиторна робота може бути виконана в читальному залі або комп'ютерних класах кафедри. Аудиторна самостійна робота може виконуватися на лекціях (10-15 хв), на практичних і лабораторних заняттях. Завдання кожного виду самостійної роботи будуть різними, але в цілому викладач повинен заздалегідь вибудувати систему цієї роботи з огляду на всі її види, мету, відбираючи навчальну інформацію і засоби педагогічної комунікації (підручники, посібники, комп'ютерні програми і т. п.). Необхідно продумувати роль студента і свою участь у формуванні необхідних студенту знань, навичок і вмінь самостійно працювати.

При організації самостійної роботи можна користуватися такими засобами і методиками:

- використовувати програмовані матеріали і комп'ютерні навчальні програми;

- у години самостійної роботи може проводитися робота і за індивідуальними завданнями, наприклад виконання курсових проектів, при цьому викладач може підказати більш раціональний шлях при виконанні завдань (розділів);

- викладач може дати консультацію окремому студенту або групі студентів, тобто поєднувати індивідуальну та колективну роботу. Консультацію може дати і один студент іншому під контролем викладача.

Важливо продумати і різноманітні види завдань, що сприяють формуванню необхідних майбутньому інженеру навичок і умінь. Так, наприклад, при роботі з текстом можна дати завдання не просто прочитати і переказати його, а урізноманітнити завдання: виділити головні думки; щось довести, повідомити, описати, охарактеризувати, визначити, обговорити, пояснити, прокоментувати, законспектувати, виписати, порівняти; скласти план, тези, конспект; зробити висновок.

Таким чином, самостійна робота має велике значення, оскільки формує самостійність не тільки як сукупність умінь і навичок, а й як рису особистості, яка відіграє істотну роль у підготовці професійних кваліфікованих фахівців.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

Велику кількість робіт у сучасній загальній і професійній педагогіці присвячено вивченню такої інноваційної освітньої технології, як дистанційне навчання. Розглянуто історію виникнення даного явища в освіті, визначено основні педагогічні категорії, виділено переваги використання і труднощі, що виникають при реалізації цієї технології. Незважаючи на високий рівень вирішення проблеми впровадження дистанційного навчання в сучасну освіту, є необхідність більш детально проаналізувати значущість і сутність цього інноваційного підходу.

В Україні даний інноваційний напрямок довгий час сприймався як заочне навчання з використанням друкованого, аудіо- та відеоматеріалу, що пересилається у вигляді кореспонденції поштовим зв'язком. Досягнення в галузі інформаційних технологій значно вплинули на процес освіти в цілому і на вдосконалення дистанційного навчання зокрема. Світовий педагогічний досвід і комерційні інвестиції дозволили навчати бізнесменів з використанням інтернет- і мультимедійних технологій. Це було початком впровадження дистанційного навчання як такого в інформаційно-освітнє середовище України.

Розширення інтернет-простору і його можливостей дозволило говорити про те, що дистанційне навчання можна і потрібно використовувати не тільки як самостійну освітню технологію. У рамках традиційних форм – очної та заочної – цей інноваційний підхід багато дослідників розглядають як метод навчання. Суть полягає в тому, що при реалізації освітнього процесу з використанням технології дистанта обмін інформацією між усіма учасниками відбувається за допомогою електронної пошти, ресурсів світової мережі Інтернет, FTP-серверів, телеконференцій, гіпертекстового середовища (WWW-сервери), відеоконференцій. Всі інформаційні ресурси мережі Інтернет дозволяють швидко і якісно отримувати доступ до будь-яких джерел знань.

Таким чином, дистанційна освіта виступає як педагогічна система, яка належить до нової форми освіти. Ця інновація здатна задовольнити освітні потреби населення незалежно від його просторового і часового розташування. Освітні заклади України взяли на озброєння перераховані можливості, що додало популярності дистанційного навчання у всіх сферах наукової діяльності.

ЗАСТОСУВАННЯ ОПТИЧНИХ ІНКРЕМЕНТАЛЬНИХ ЕНКОДЕРІВ У ФІЗИЧНИХ ЕКСПЕРИМЕНТАХ

У сучасному світі для постановки навчальних і наукових експериментів з фізики все більше і більше використовуються цифрові вимірювальні системи, що включають комп'ютер, датчики різних фізичних величин, пристрій сполучення датчиків з комп'ютером і відповідне програмне забезпечення. Основними перевагами застосування цифрових технологій є посилення методологічної складової у змісті навчання за рахунок: а) скорочення часу, необхідного для постановки навчальних експериментів; б) підвищення точності і збільшення обсягу вимірювань; в) автоматизації обробки даних із застосуванням обчислювальних, графічних, статистичних методів; г) представлення результатів дослідів у наочній формі. Однак найістотнішою перевагою є мотиваційна складова при вивченні фізики у зв'язці з мікропроцесорною технікою і різними датчиками фізичних параметрів, оскільки легко дозволяє поширити лабораторні експерименти на елементи розумного будинку і створення інтернету речей.

Розглянуто можливість використання оптичних інкрементальних енкoderів для реєстрації механічної зміни положення. Особливу цінність має той факт, що самі енкoderи дістаються майже безкоштовно, тому що можуть бути взяті зі старих струменевих або лазерних принтерів. Пропонуються до застосування енкoderи двох типів: датчик лінійного зміщення і датчик кутового переміщення. Для відстеження лінійного зміщення необхідний, по-перше, сам датчик, що являє собою інфрачервоний випромінювач і пару фотодіодів, зсунутих на деяку відстань, і, по-друге, спеціальна прозора стрічка з нанесеними на неї непрозорими смужками. Для реєстрації кутового переміщення датчик і його схема підключення не змінюються, а замість стрічки необхідно використовувати диск з прозорими і непрозорими смужками, що чергуються.

Таким чином, використання інкрементальних енкoderів і комп'ютерної техніки суттєво підвищує точність експериментів і дозволяє студентам оволодіти сучасними методами збору та обробки інформації.

К. А. Котвицька

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФІЗИКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

За останні роки поширення інформаційно-комп'ютерних і телекомунікаційних технологій на всі сторони суспільства зумовили в освітній системі істотні структурні зміни. Ці зміни обумовили появу нових тенденцій розвитку освітньої галузі та розвитку нового напрямку в освіті – дистанційного навчання.

Дистанційне навчання - це надання освітніх послуг шляхом застосування в навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти. Основною метою є реалізація інноваційно-креативної складової ідеології вивчення дисциплін, надання студентам можливості отримати поглиблені знання, набути умінь і навичок систематичного подальшого професійного самовдосконалення відповідно до обраної спеціальності.

Відповідно до такої орієнтації навчального процесу змінюються основні підходи побудови навчального процесу, які істотно розрізняються з дидактичної точки зору. Перший підхід дозволяє обмінюватись інформацією між викладачем і студентом за допомогою електронних мереж чи інших засобів телекомунікацій. Результати самостійної роботи повертаються викладачу, який оцінює якість і рівень засвоєння матеріалу (контрольні роботи, індивідуальні завдання, РГР і т. п.). Другий підхід принципово відрізняється від попереднього. У ньому основою виступає діяльність студента, яка будується за допомогою сучасних засобів телекомунікацій. Цей підхід припускає інтеграцію інформаційних і педагогічних технологій, що забезпечують інтерактивність взаємодії суб'єктів освіти і продуктивність навчального процесу. Обмін і пересилання інформації відіграють у цьому випадку роль допоміжного середовища організації продуктивної освітньої діяльності студентів. Навчання відбувається в реальному часі (чат, відеозв'язок), а також асинхронно (телеконференції на основі електронної пошти, форуми). Паралельно зі створенням студентами освітніх продуктів відбувається їхнє внутрішнє освітнє зростання.

Створений дистанційний комплект з фізики на базі сайту «Phys.do.am» відповідає першому підходу побудови навчального процесу. До комплекту входить конспект лекцій, завдання для самостійної роботи (РГР, контрольні роботи), типові тестові завдання до модульного контролю знань, екзаменаційні питання, список літератури. Протягом семестру студент має можливість самостійно в доступній формі опрацювати необхідний матеріал з предмета, виконати самостійні роботи, розв'язати ідентичні завдання до модульних контрольних робіт, підготуватись до іспиту.

Для підтвердження педагогічної доцільності використання навчального комплекту з фізики, його впливу на якість здобуття і засвоєння студентами знань, умінь і навичок досліджувались рівні навчальних досягнень студентів протягом навчального року. Експериментально досліджено позитивну динаміку оптимізації навчально-виховного процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності і самостійності студентів за умов використання дистанційного навчального комплекту з фізики та підтверджено педагогічну доцільність його впровадження. Таким чином, із зазначеного можна зробити висновок про те, що розвиток системи дистанційного навчання обумовлений сукупністю

переваг і можливостей – це насамперед більш гнучкі умови навчання для студентів, за допомогою мережевих комплексів, які дозволяють поглибленню знань зі спеціальності.

М. І. Гришанов

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВ МАТЕМАТИКИ ДО КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИКИ

Метою навчальної дисципліни "Загальна фізика" є вивчення студентами основних фізичних законів механіки, молекулярної фізики, електрики, магнетизму, оптики, атомної та ядерної фізики. Основні завдання курсу фізики – ознайомити студента з основними фізичними явищами, методами їх спостереження; дати уявлення про межі застосування фізичних моделей, законів і теорій; сформувати у студента певні навички експериментальної роботи; ознайомити з основними методами обробки результатів експерименту та основними фізичними приладами. Як відомо, фізика – наука експериментальна. Практично всі фізичні закони встановлено дослідним шляхом. Фізика – наука точна, широко використовує математичний апарат. Математика і фізика зазвичай вважаються найбільш важкими дисциплінами. У всі періоди людської свідомості ці напрямки наукової діяльності розвивалися взаємопов'язано. Слід вважати, що дуже багато елементів інтеграції з математикою можуть зробити виклад фізики більш зрозумілим і доступним на всіх рівнях її вивчення в університеті.

Спілкування зі студентами показує, що нерозуміння ними будь-якої теми з курсу фізики часто обумовлені відсутністю навичок аналізу функціональних залежностей, складання і розв'язання математичних рівнянь, невмінням проводити алгебраїчні перетворення з векторами, інтегралами та похідними. У цьому зв'язку виникає необхідність у методичних вказівках з основ математики, які потрібні для курсу загальної фізики. У цих вказівках потрібно стисло і конспективно викласти відомості з векторної алгебри, векторного числення, математичного аналізу, диференціального та інтегрального числення. Математичні вказівки до курсу загальної фізики мають за мету допомогти студенту самостійно вивчати будь-який розділ фізики та інших технічних дисциплін.

Н. В. Глейзер

СИЛЛАБУС ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Сучасний темп розвитку науки і технології, стрімко зростаючий потік інформації диктують необхідність реорганізації навчального процесу та пошуку нових форм організації пізнавальної діяльності студентів.

Особливу увагу слід приділити організації самостійної роботи студентів, оскільки обсяг матеріалу, що слід засвоїти під час навчання, такий, що неможливо обмежитися тільки аудиторними годинами. У зв'язку з цим актуальним є пошук засобів, що дозволять більш ефективно організувати самостійну навчальну діяльність студентів. Одним з таких засобів є силлабус.

Силлабус являє собою план вивчення дисципліни, своєрідну «дорожню карту» для студента, яка має за мету допомогти студенту в організації його навчальної діяльності.

Силлабус повинен містити мету і завдання вивчення дисципліни, перелік тем, що будуть вивчатися, завдання та інструкції щодо їх виконання, контрольні завдання для підсумкової атестації та список джерел інформації. Необхідно вказати графік проходження всіх етапів навчального процесу, зазначених у силлабусі, і критерії оцінювання успішності виконання. Також розміщуються особисті дані викладача дисципліни та визначаються засоби комунікації між викладачем і студентами. Силлабус доцільно розміщувати на початку навчального семестру на сайті університету, це оптимізує взаємодію викладача і студентів у ході вивчення дисципліни.

Раціональна організація самостійної роботи студентів є однією зі складових успішного засвоєння студентами навчального матеріалу. Грамотно складений силлабус буде одним з дієвих інструментів, що допоможе організувати студентам ефективну самостійну навчально-пізнавальну діяльність.

СЕКЦІЯ БУДІВЕЛЬНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

О. В. Суранов

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ПОКАЗНИКИ ПРОЦЕСУ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Розглянуто основні показники якості тесту (надійність, валідність, диференційну здатність, практичність, визначеність, однорідність, економічність), структурну модель тестового контролю з навчальної дисципліни та класифікацію навчальних тестів.

Сформульовано вимоги до тестових завдань, запропоновано рекомендації щодо форми їхнього подання (відкритої або закритої). Визначено етапи розроблення педагогічних тестів і послідовність впровадження технології тестового контролю.

Разом з головною перевагою тестового контролю знань (можливістю здійснення швидкого систематичного контролю над роботою кожного студента на усіх етапах процесу навчання) зазначені труднощі, які треба долати викладачам на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти:

- відсутність єдиних чинних вимог до оформлення та кількості тестових завдань;
- дотримання рекомендованого співвідношення тестових завдань різних форм;
- відсутність підготовки викладачів до методики проведення тестового контролю;
- складання необхідної кількості тестових завдань з окремих дисциплін;
- недостатня кількість комп'ютерів, що мають вихід на програму формування банку тестових завдань.

А. О. Шевченко

РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (BLENDED LEARNING) ЗА РАХУНОК ВСЕБІЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ І ВЕБ-СЕРВІСІВ

Студенти відомих закладів вищої освіти, наприклад, університетів Berkley, Stanford, MIT, мають можливість залучатися до аудиторних занять групи за допомогою веб-підключень (вебінарів), фізично не знаходячись в аудиторії, або спілкуватися за допомогою проведення відеоконференцій з використанням Google+ hangout. Практично у всіх провідних університетах світу під час проведення аудиторних занять активно

використовуються Facebook та Twitter для забезпечення продуктивної дискусії, підвищення рівня взаємодії у межах студентського колективу. Це особливо актуально при проведенні занять в аудиторіях з великою кількістю студентів, де відсутня можливість вислухати думку кожного під час проведення інтерактивних занять. За рахунок використання можливостей даних мереж кожен студент має змогу узяти участь у вирішенні поставлених питань шляхом здійснення записів з поясненнями та постановки питань через Facebook та Twitter, що відображується на екрані, отже ця інформація стає загальнодоступною, показує активність студента і сприяє творчому пошуку.

Активізація backchannel – інтерактивне спілкування під час аудиторних занять за допомогою смартфонів і ноутбуків. Активізує процес взаємодії в аудиторії під час проведення семінарів, лекцій, презентацій. З розвитком соціальних засобів масової інформації, зокрема Twitter та блогів, backchannel забезпечує документацію таких подій, як, наприклад, конференц-сесії, щоб студенти мали можливість не тільки брати практичну участь, але й продовжувати навчатися після закінчення аудиторної роботи.

Мобільні засоби зв'язку iPad та Alt-Tablets активно використовуються не тільки у дистанційній, але й в аудиторній роботі. Планшети під час аудиторної роботи застосовуються для пошуку в інтернеті необхідної інформації та з метою коллаборації, а за рахунок спеціальних додатків і веб-сервісів мобільні пристрої використовуються для здійснення опитувань (тобто як «клікери»).

Створена Apple програма iBooks Author є безкоштовним доступним інструментом, за допомогою якого швидко створюється інтерактивний навчальний контент. Отже, викладачі і студенти мають можливість самостійно створювати та застосовувати його як в аудиторії, так і поза її межами.

Спеціальні додатки iWork для iPad (Pages, Keynote і Numbers і, Movie і GarageBand) можуть створювати професійні документи, таблиці, презентації, записувати аудіо та відео. Використання функції дублювання відео в аудиторній роботі дозволяє застосовувати освітні додатки для iPad, фільми, відео- та інші матеріали. Новий додаток iTunes U допомагає студентам працювати із завданнями та отримувати доступ до найбільшого у світі (більш ніж 500 000 джерел) інтернет-каталогу безкоштовних лекцій, відеоматеріалів, підручників тощо. Сотні закладів вищої освіти та інших організацій публікують свої матеріали в iTunes U, серед них Лондонська школа економіки, Кембрідж, Оксфорд, Публічна бібліотека Нью-Йорка та ін.

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Модернізація вищої освіти у вимірі Болонського процесу зумовлює необхідність перебудови традиційної системи навчання висококваліфікованих фахівців. Це пов'язано з інтенсивним розвитком інформаційної бази науки і техніки, розширенням ділових і культурних зв'язків з науковими та економічними колами в міжнародному масштабі.

Українські заклади вищої освіти здійснюють модернізацію освітньої діяльності у контексті європейських стандартів. Однією з важливих умов модернізації є організація ефективної самостійної роботи студентів, яка стає суттєвою частиною навчального процесу.

Самостійна робота – це найважливіший компонент педагогічного процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних занять, так і позааудиторних, без участі викладача та під його безпосереднім керівництвом.

Майбутній фахівець повинен вміти приймати ефективні рішення. Тому навчальний процес має бути спрямований на формування самостійності мислення у студентів, підготовку їх до творчої діяльності.

У контексті сучасної парадигми навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів і дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності студента.

Студентів необхідно з першого курсу готувати до безперервної освіти, навчати їх швидко орієнтуватись у потоці наукової інформації. З огляду на це проблема пізнавальної активності студентів є однією з найголовніших проблем сучасної вищої школи. Пізнавальна активність має ґрунтуватися на сучасних інтенсивних методах навчання та контролю, з використанням комп'ютерної техніки й інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Пізнавальна діяльність є базою для самоосвіти, яка забезпечує безперервне професійне удосконалення особистості, спонукає її до творчого пошуку.

*С. М. Камчатна,
О. М. Пустовойтова (ХНУМГ ім. О. М. Бекетова)*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Сьогодні система освіти і підготовки фахівця має бути націлена на формування активного суб'єкта діяльності (навчальної, трудової, професійної), здатного до самоосвіти, самостійного отримання знань та

інформації, знаючого сфери використання і застосування отриманих даних з метою особистого розвитку та самовдосконалення.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу спрямована на реалізацію положень Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні. Основним завданням є управління самостійною роботою студентів, формування спонукальних мотивів учіння, постановка цілей і завдань навчальної та наукової діяльності, їхня організація і контроль за результатами.

Досягнути визначеної мети можливо за умов впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, забезпечення мотивації студентів, створення матеріально-методичного забезпечення і розроблення раціональних механізмів наскрізного програмування і прогнозування самостійної роботи в процесі професійного становлення фахівця від виконання індивідуального навчально-дослідного завдання до курсової та дипломної роботи. При цьому необхідно враховувати особливості освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм підготовки всіх суб'єктів навчального процесу від молодшого спеціаліста до магістра в системі ступеневої освіти.

Організація самостійної роботи студентів забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни (підручник, навчальний посібник, конспект лекцій, практикум тощо). Сучасні підходи до організації навчального процесу з позицій компетентнісного підходу актуалізують необхідність планомірної, методологічно вивіреної роботи з формування у студентів компетенцій при орієнтації на самостійну роботу студента. Сьогодні самостійну роботу можна організувати на базі комп'ютерних та інформаційних технологій і здійснювати її реалізацію такими шляхами: електронний посібник, комп'ютерні навчальні програми, контролюючі програми, демонстративні програми, комп'ютерне моделювання, що підвищує інтерес та якість самоосвіти студентів.

Отже, самостійна робота як складовий компонент процесу навчання має розвивати у студента здатність використовувати знання, вміння і навички для пошуку, обробки й використання інформації у конкретній ситуації та для вирішення конкретних професійних проблем.

Тому самостійність і самостійна робота є невід'ємною складовою професійної компетентності фахівця, основи якої закладаються у процесі безпосереднього навчання у закладі вищої освіти.

Д. Ю. Бородін

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Одним із завдань проведення реформ у системі освіти відповідно до Болонської декларації є проблема безперервної освіти «самообразу»

особистості, яку неможливо розглядати окремо від питань керованої самостійної роботи студента.

Вирішення цієї проблеми можливе із застосуванням індивідуалізації та диференціації навчального процесу.

Аналіз літератури з проблеми індивідуалізації вищої освіти показав, що організація керованої самостійної роботи студента закладу вищої освіти повинна розглядатися як поетапний процес побудови індивідуальних освітніх маршрутів (ІОМ). Індивідуальний освітній маршрут – це шлях індивідуального руху студента в ході самоосвіти до «саморозвитого» фахівця.

Мета проходження студента по ІОМ – досягнення певного рівня освіченості (грамотності, функціональної грамотності, компетентності). Основним орієнтиром і регулятором процесу формування ІОМ має бути освітня програма, на яку накладаються індивідуальні особливості студента. Система взаємодії викладачів і студентів повинна забезпечувати технологічність і динамічність процесу побудови ІОМ.

Однак, як показують матеріали дослідження даного питання, у зв'язку зі сформованою педагогічною практикою, недостатньо орієнтованою на врахування індивідуальних особливостей і потреб студентів, концепція індивідуалізації вищої освіти наразі не набула значного практичного втілення. Викладач-предметник не має інформаційних і фізичних можливостей для систематичної, оперативної обробки величезних масивів даних з урахування його психофізіологічних особливостей та особистісних характеристик студентів. У зв'язку з цим визначається актуальність завдання визначення шляхів педагогічного супроводу «самоосвіти» студента викладачем конкретної навчальної дисципліни.

Модель педагогічного супроводу визначаємо як систему професійної діяльності викладача, спрямовану на створення психолого-педагогічних умов для успішного навчання, виховання і професійно особистісного розвитку студента на всіх етапах навчання. Вона заснована на взаємодії викладача та студента, з урахуванням його особливостей і можливостей. У педагогічному супроводі можуть бути виділені три взаємопов'язані компоненти:

- відстеження статусу студента і динаміки його особистісного розвитку в процесі навчання;
- створення умов для розвитку особистості студента і його успішного навчання;
- створення спеціальних умов для надання допомоги студентам, які мають проблеми в навчанні.

Як правило, особливості студентів виявляють викладачі. Врахування їхніх особливостей дає можливість викладачеві під час складання індивідуальної програми самостійної роботи студента застосовувати такі показники, як:

- мотиваційний, що враховує потреби і ціннісні орієнтації студента до отримання освіти;
 - цільовий, що містить формулювання цілей і завдань;
 - змістовний, що включає до себе основні змістовні модулі та додатковий навчальний матеріал для розвитку і поглиблення базових знань;
 - організаційний, що містить: плановані результати самостійної діяльності, можливі форми їхнього подання, форми і терміни контролю.
- Такий підхід до індивідуальної роботи зі студентом можливий лише при усвідомленій мотивації студента до навчання, розумінні своєї ролі і оцінки своїх можливостей при виконанні програми самоосвіти.

В. В. Семенова-Куліш

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У даний час важко уявити собі навчальний процес у закладі вищої освіти без застосування інформаційних технологій. При вивченні нарисної геометрії та інженерної графіки у багатьох студентів виявляються труднощі щодо уявлення просторових об'єктів. Тому раціональна організація лекцій та практичних занять має важливе значення для підвищення якості професійної підготовки фахівців.

Саме тут доцільно використовувати мультимедійні технології - новий спосіб подачі інформації. Мультимедійне середовище має низку переваг порівняно з традиційною формою навчання:

- дозволяє досягти максимальної інформативності занять (як лекцій, так і практичних). Демонстрація матеріалів дозволяє володіти увагою аудиторії і зосереджувати увагу студентів на головному. У будь-який момент демонстрацію можна зупинити, повторити, повернутися на кілька лекцій назад, знайти і відтворити потрібний фрагмент;
- підвищує ефективність подачі інформації за рахунок її доступності. При цьому викладач ефективніше використовує навчальний час, зосередивши увагу на обговоренні найбільш складних фрагментів навчального матеріалу;
- підвищує наочність, інтерес і мотивацію. Поєднання коментарів викладача з анімацією підвищує інтерес до нової теми;
- зводить до мінімуму кількість наочних посібників за допомогою об'єднання їх в одну презентацію.

Мультимедійне забезпечення занять дає можливість урізноманітнити ілюстративний матеріал завдяки використанню нових технологій, дозволяє студентам уявити і зрозуміти складний теоретичний матеріал. Заняття проходять більш різноманітно, викликаючи підвищений інтерес аудиторії,

що формує пізнавальну активність студентів. Використання анімації та електронних слайдів сприяє підвищенню у студентів усвідомлення відображення різних просторових об'єктів на площині, розвитку просторового мислення і підвищує рівень засвоєння розглянутого матеріалу.

Г. В. Морозова

ШЛЯХИ ВИКОНАННЯ КАДРОВИХ ВИМОГ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ УНІВЕРСИТЕТУ

За останні три роки, за ініціативою МОН України, були суттєво змінені та підвищені кадрові вимоги до науково-педагогічних та наукових працівників щодо забезпечення провадження освітньої діяльності в закладах вищої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» та Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187» – далі Ліцензійні умови).

Для реалізації цих вимог в університеті проводиться робота щодо визначення і відповідності кваліфікації кожного науково-педагогічного працівника до спеціальності або спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців в університеті. Хочемо звернути увагу, що за новими вимогами, вчене звання не визначає кваліфікацію особи, а підтверджує її документ про освіту чи науковий ступінь із відповідної спеціальності або підтверджену наукову, науково-педагогічну, педагогічну чи іншу професійну діяльність за відповідною спеціальністю не менш як за сімома видами чи результатами, переліченими в пункті 30 Ліцензійних умов. Якщо науково-педагогічні та наукові працівники, які здійснюють освітній процес, мають документ про освіту чи науковий ступінь із відповідної спеціальності за профілем діяльності кафедри (факультету), вони повинні мати стаж науково-педагогічної діяльності понад два роки та рівень наукової і професійної активності, який засвідчується виконанням не менше чотирьох видів і результатів з перелічених у пункті 30 Ліцензійних умов.

При визначенні кваліфікації викладача виникає проблемне питання, а за якою ознакою її характеризувати: відповідно до спеціальності за навчальним планом, в якій він забезпечує викладання навчальної дисципліни, або безпосередньо відповідно до навчальної дисципліни, яку він викладає.

На жаль, на теперішній час від МОН України ще недостатньо вийшло роз'яснень або свого нормативного документа до Ліцензійних

умов, але нові кадрові вимоги щодо забезпечення провадження освітньої діяльності для закладів вищої освіти, що мають ліцензію на освітню діяльність, набули чинності з 1 вересня 2018 року, тому науково-педагогічному колективу університету потрібно вже сьогодні їх виконувати.

Незалежно від документа про освіту чи науковий ступінь із відповідної спеціальності, що має наш викладач, хочемо звернути їхню увагу на сім наведених нижче підпунктів пункту 30 Ліцензійних умов, виконати які може кожен:

1) наявність за останні п'ять років наукових публікацій у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз, рекомендованих МОН, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection;

2) наявність не менше п'яти наукових публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України;

3) наявність виданого підручника чи навчального посібника або монографії;

8) виконання функцій наукового керівника або відповідального виконавця наукової теми (проекту);

13) наявність виданих навчально-методичних посібників/посібників для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання, конспектів лекцій/практикумів/методичних вказівок/рекомендацій загальною кількістю три найменування;

14) керівництво студентом, який зайняв призове місце на I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або робота у складі організаційного комітету/журі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або керівництво постійно діючим студентським науковим гуртком/проблемною групою;

17) досвід практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років.

При виконанні кожним викладачем протягом останніх п'яти років цих показників або інших, але не менше семи підпунктів пункту 30 Ліцензійних умов за відповідною спеціальністю дозволить університету і в подальшому якісно та без проблем забезпечувати освітню діяльність у сфері вищої освіти.

О. І. Сухарькова

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ТА ІНЖЕНЕРНОЇ ГРАФІКИ

На сьогодні у закладах вищої освіти України спостерігається стійка тенденція щодо зменшення годин аудиторного навантаження з дисциплін «Нарисна геометрія та інженерна графіка» і суттєве збільшення годин на позааудиторну самостійну роботу студентів. Ця тенденція бере початок із

часів приєднання України до Болонського процесу і введення кредитно-модульної системи навчання. У зв'язку з цим питання ефективної організації самостійної роботи студентів набуває все більшої значущості.

Особливо гостро відчувається нестача аудиторних занять на технічних напрямках підготовки. На заняттях з інженерної графіки викладач фізично не в змозі донести всю інформацію з усіх розділів, передбачених нормативною навчальною програмою. Частина матеріалу студенти мають вивчати самостійно, а також виконувати графічні роботи. Тому викладачі кафедри нарисної геометрії та комп'ютерної графіки удосконалили зміст й організацію самостійної роботи студентів з метою підвищення ефективності навчання.

В організації самостійної роботи студентів важливо грамотно збалансувати матеріал, який виноситься на самопідготовку за змістом та обсягом, а також надати необхідні методичні рекомендації.

На кафедрі до кожної розрахунково-графічної роботи розроблено методичні вказівки, в яких є весь необхідний для виконання завдання матеріал: загальні положення, порядок виконання роботи, вихідні дані для кожного варіанта, послідовність виконання завдання та приклад, а також список рекомендованої літератури. Розроблено тести для самоконтролю і самопідготовки студентів до іспиту.

Також ефективним фактором, що активізує творчу складову самостійної роботи студентів, є їхня особиста участь у виконанні науково-дослідної роботи, науково-технічних конференціях, семінарах і робота в студентських наукових товариствах.

Таким чином, раціональна організація самостійної роботи студентів сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, є неодмінною умовою формування професійних компетенцій, а також підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

О. В. Горяїнова

ВПЛИВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА ФОРМУВАННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ

У наш час студент повинен брати активну участь у навчальному процесі та мати такі навички: вміти точно сформулювати проблему, визначити всі способи її вирішення, проаналізувати, визначити найбільш ефективний спосіб і довести його доцільність.

У сучасному житті випускник університету має постійно займатися самоосвітою у своїй професійній діяльності. В умовах, коли ринок праці постійно змінюється, з'являються нові інформаційні технології, накопичуються великі інформаційні бази, фахівець не просто повинен мати знання, а й вміти швидко реагувати на професійні ризики, оперувати великою кількістю інформації.

Мета самостійної роботи студента – навчити його самостійно працювати спочатку з навчальним матеріалом, а потім з науковою інформацією, навчити в подальшому постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Самостійна робота – це робота, яка виконується без безпосередньої участі викладача, але за його завданням. У таких умовах викладач не тільки доносить знання, а й організовує і направляє пізнавальну діяльність студентів. Викладач повинен працювати з конкретною особистістю, з її слабкими та сильними сторонами, індивідуальними здібностями. Перед викладачем стоїть завдання виявити і розвинути кращі якості студента як фахівця високої кваліфікації.

Самостійна робота проходить безпосередньо на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, консультаціях з викладачем поза розкладом, при виконанні індивідуальних завдань, участі у наукових студентських товариствах.

Важлива умова ефективності самостійної роботи студента – це методичне забезпечення навчального процесу: конспекти лекцій, методичні вказівки, навчальні посібники, збірники завдань для самостійної роботи, програми для самоконтролю, автоматизовані навчальні програми.

Важливу роль при самостійній роботі відіграє контроль, який повинен не «карати», а мотивувати студента до удосконалення своїх знань.

Використання модульного контролю мотивує студента навчатися постійно протягом семестру. Корисним є проведення поточного тестового контролю знань студентів. Він дозволяє спрогнозувати результативність навчання кожного студента.

Правильно організована самостійна робота студентів допомагає сформувати спеціалістів, які логічно мислять та ініціативні.

О. С. Борзяк

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Науково-дослідна робота студентів закладу вищої освіти є одним із напрямів їхньої самостійної роботи, важливим чинником підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Зміст і характер науково-дослідної роботи студентів визначаються проблематикою наукової діяльності кафедри або тематикою досліджень за замовленням підприємств. Для ознайомлення студентів із специфікою проведення науково-дослідних робіт їм викладається дисципліна «Основи наукових досліджень». Залучення студентів до співпраці з викладачами проводиться через аудиторні заняття, на яких вони отримують інформацію щодо наукових інтересів окремого викладача або кафедри в цілому. Наступні кроки

студент вже робить самостійно: вибір теми досліджень, терміни виконання, пошук літературних джерел, проведення експериментів, обробка та оформлення результатів. Це формує у студента важливі для подальшої самостійної роботи навички – відповідальність, критичне мислення, вміння висловлювати і відстоювати свою думку під час доповіді на конференціях та ін.

Науково-дослідна робота студентів поза навчальним процесом передбачає участь у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт; проведення досліджень у межах індивідуальних завдань під час практики; роботу в студентських наукових гуртках; написання статей, тез, доповідей, інших публікацій. Наукові розробки студенти продовжують під час навчання у магістратурі та використовують при виконанні магістерської роботи. Таким чином, науково-дослідна робота є невід'ємною складовою самостійної роботи студента, яка на відміну від вирішення типових завдань навчальної дисципліни спрямована на поглиблене вивчення матеріалу та формування таких загальних компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових ідей при діях у нестандартних ситуаціях, критичності та самокритичності при аналізі цих ідей;

- здатність самостійно опановувати знання, виконуючи пошук, оброблення та аналіз інформації з різних усних, письмових та електронних джерел;

- здатність підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти і самоосвіти, що є найважливішим для подальшого професійного зростання.

СЕКЦІЯ МЕХАНІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

А. Л. Сумцов

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Розвиток сучасного суспільства, науки, техніки та методів управління підвищує вимоги до випускників закладів вищої освіти. Особливо це стосується технічних спеціальностей, де спеціалісти повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, головним завданням навчання в університеті є формування навичок адаптації до умов роботи, розширення світогляду та методів пошуку ресурсів для самонавчання. Основним напрямком для забезпечення формування цих навичок є самостійна робота студента. Її результативність не викликає жодних сумнівів.

Виходячи з цього головними завданнями дисциплін є формування умов для стимулювання розвитку самонавчання, зокрема створення завдань з урахуванням практичного використання теоретичного матеріалу, можливості застосування сучасних математичних та інженерних рішень при виконанні завдань.

Іншим важливим напрямком розвитку адаптивних навичок особистості студента є розвиток комунікативних здібностей. Саме комунікація надає людині можливості спілкування з оточуючими. Через спілкування людина отримує велику кількість необхідної для роботи та навчання інформації. Студенту необхідно надавати можливість отримати матеріал з різних джерел і створювати умови для бажання студента висловлювати та аргументувати свою думку. Однією з першочергових проблем молодого спеціаліста на робочому місці є необхідність входження в колектив, який найчастіше вже сформувався. Тому розвиток комунікативних навичок використовується одним з перших. Для збільшення практики студента у спілкуванні доцільно проводити семінарські та практичні заняття з виступами студентів у формі лекцій і дискусій. Такі заняття стимулюють розвиток не тільки комунікації між студентами, а краще адаптують матеріал занять. Студент, отримуючи тему виступу, адаптує матеріал до своїх уподобань, формує зміст до свого світогляду та використовує зрозумілу для колег стилістику викладання. Важливою складовою такого підходу є відповіді на питання аудиторії та дискусія. Вони розширюють варіативність відповідей доповідача, розкривають підготовленість у вибраному матеріалі та надають можливість у реальних умовах перевірити свої навички та підготовку.

Студент повинен знаходитися в умовах, стимулюючих до навчання, з урахуванням перспективи працевлаштування не тільки за фахом, а й на суміжних спеціальностях. Таким чином, його універсальність буде розширюватись. А від цього виграють всі зацікавлені сторони: навчальний заклад, роботодавець і сам студент.

А. М. Зіньківський

ФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДЛЯ САМООСВІТИ СТУДЕНТАМИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні процеси у вищій освіті знаходяться в стадії глобального і локального реформування. Особливо актуальними є компаративні методи досліджень, які дозволяють найбільш контрастно і чітко диференціювати на тлі вивчення «іноземної» специфіки відмінні і значущі риси вітчизняної системи освіти.

Інженерна освіта в умовах реформування освіти - це предмет особливих дискусій. Безліч чинників формують мотивацію до навчання: рівень професійної компетентності викладача, його педагогічна майстерність, здатність не переказувати навчальний матеріал, а захопити ним учнів, що, безумовно, є ключовим моментом у розвитку пізнавальних мотивів навчання у студентів. Але було б великою помилкою вважати, що тільки вміле володіння педагогом освітніми технологіями, пов'язаними з дидактичними методами організації і проведення лекційного або практичного заняття, забезпечує ефективність процесу навчання. Багато в чому бажання вчитися визначається суб'єктивним переживанням студента свого успіху в університеті, яке пов'язане не тільки з хорошою успішністю, а й з відчуттям особистої значущості в колективі, підтвердженням уваги до своєї персони як з боку одногрупників, так і викладача. Комунікативний компонент педагогічної діяльності багато в чому зумовлює її ефективність у цілому. Характер взаємин педагога зі студентами найсерйознішим чином впливає на їхню успішність і особистісну успішність.

Інженерна підготовка і наукові дослідження в галузі залізничного транспорту повинні бути орієнтовані на сучасні технології, які мають високий рівень значущості в міжнародних контактах. Провідні тренди досліджень і навчання необхідно спрямувати на енергетичне рішення майбутнього, децентралізовані системи розподілу електроенергії, інтелектуальні електричні мережі. Велику увагу слід приділити сучасним технологіям проектування нового покоління рухомого складу та енергетичних установок, застосування біопалива, енергії вітру та інших відновлювальних джерел енергії, задіяних у процесі їхньої експлуатації та обслуговування. Важливу частину наукової та освітньої підготовки інженерів-енергетиків займають ефективна електроніка, обробка

зображень, оптимізація та комп'ютерне моделювання. Тематика досліджень диктується потенційними роботодавцями, провідними компаніями енергетичного ринку праці регіону та країни.

Методи стимулювання навчальної діяльності студентів спрямовані на формування позитивних мотивів навчання, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню навчальної інформації. До них належать методи формування пізнавальних інтересів і методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Ефективність навчальної діяльності студентів залежить від прояву пізнавальних інтересів, які направляють особистість на відповідну пізнавальну діяльність, ознайомлення з новими фактами. Ці пізнавальні інтереси піддаються стимулюванню різноманітними методами.

Зараз у закладах вищої освіти активно впроваджуються різні системи управління якістю, атрибутом якої є цілеспрямованість. Це спонукає організації до аналізу вимог споживачів і визначення процесів одержання продукції, прийнятної для споживачів, а також підтримувати ці процеси в керованому стані, визначати критерії й методи, необхідні для забезпечення результативності, вживати заходи, необхідні для досягнення запланованих результатів і постійного поліпшення цих процесів.

Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що в кожному закладі вищої освіти необхідна модель конкурентоспроможної особистості випускника на рівні тестових характеристик, що враховують у вимогах і характеристиках випускників потреби регіонального ринку праці й специфіку закладу; зацікавленість роботодавців у процесі розроблення цілей підготовки. Педагогічний процес необхідно забезпечити системою ефективних діагностичних і оцінюючих методик. Має відбутися перехід від існуючої системи оцінювання рівня підготовки фахівця до орієнтації студентів на адекватну оцінку своїх професійних навичок.

П. О. Харламов

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Дистанційне навчання, засноване на використанні технологій Інтернету, виконує ряд нових функцій і припускає реалізацію певних принципів, серед яких важливе значення має принцип розподіленого співробітництва, інтеграції, входження у світове освітнє співтовариство. Дистанційні курси є однією з найбільш зручних форм навчання для тих людей, хто з ряду причин не може відвідувати заняття наявно, наприклад дорослих людей, які бажають змінити свою спеціальність або підвищити кваліфікацію, для тих, хто обмежений у часі або через стан здоров'я. При дистанційному навчанні застосовуються різні інформаційні й

комунікаційні технології (найчастіше – комбінації різних технологій). При цьому використання кожної технології залежить від цілей і завдань, на які націлений дистанційний курс.

Такий технологічний підхід припускає, що технологію навчання визначає не тільки впровадження засобів інформатизації навчання, але й системний підхід до організації навчального процесу, що включає в себе технологічну підтримку цілого ряду інших компонентів навчального процесу. Так, у відкритому дистанційному навчанні, що успішно використовується в усьому світі протягом багатьох років, можна виділити три основні технології: *кейс-технологія*, коли навчально-методичні матеріали чітко структуровані й відповідним чином скомплектовані в спеціальний набір («кейс»); *TV-технологія* – базується на використанні телевізійних лекцій з консультаціями у викладачів-т'юторів; *мережева технологія* – базується на використанні мережі Інтернет.

Навчання дистанційно передбачає ту або іншу форму диференціації, оскільки воно споконвічно націлене на освітні послуги. Отже, безумовно, необхідні технології різнорівневого навчання там, де це можливо, або інші відомі в дидактиці способи диференціації, доступні для використання через засоби інформаційних технологій. Розроблення дистанційного курсу може базуватися на різних педагогічних положеннях і концепціях.

Наприкінці зазначимо, що дистанційний курс — це система навчання, у якій присутні й викладач і студент. Це саме навчання, а не самоосвіта. Викладач у цій системі виконує властиві йому функції управління процесом навчання. Кожна система навчання будується на певній дидактичній концепції, яка визначає відбір змісту, методів, організаційних форм, засобів навчання. Більш того, ми маємо справу з новою формою навчання — навчанням на відстані з використанням новітніх засобів інформаційних технологій. При проектуванні дистанційного курсу необхідно проаналізувати дидактичні можливості телекомунікацій, а також інших засобів нових інформаційних технологій, які будуть використовуватися як у вигляді засобів навчання, так і у вигляді технологічної основи формування освітнього середовища.

С. М. Тихонравов

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною навчального процесу. Засвоєння технічної дисципліни проходить успішно тільки при підкріпленні аудиторних занять копійкою самостійною підготовкою не тільки до лабораторних, семінарських і практичних занять, але й до лекцій. Крім того, за умови скорочення кількості аудиторних занять з переходом

до 15-тижневого семестру без скорочення робочих програм частина лекційного матеріалу завжди планово віднесена до самостійної роботи.

Успіх самостійної роботи студентів, як і успіх будь-якої діяльності, залежить від рівня її позитивної мотивації, яка у свою чергу підпорядкована різним впливам, — як позитивним, так і негативним.

До позитивних впливів, які формують мотиваційний рівень діяльності, належать:

— престижність тієї чи іншої діяльності в соціумі (у тому числі серед товаришів одного віку);

— співвідношення трудових і часових затрат на отримання результату (діяльність, яка не потребує великих затрат часу за наявності гарантії отримання того самого результату, суб'єктивно оцінюється вище);

— можливість отримати індивідуальні психологічні дивіденди серед товаришів (у тому числі протилежного полу) за рахунок високих показників у конкретній роботі (кращі за інших результати тестування, потокового контролю, перемога на олімпіаді або змаганні та пов'язані з цим матеріальні заохочення, привілеї та відзнаки адміністрації навчального закладу);

— репресивні міри, які впроваджують викладачі даної дисципліни, як покарання за невиконання графіка навчального процесу. У зв'язку з цим треба мати на увазі, що психологічні дослідження останніх років виявили той факт, що покарання само по собі має більш сильний вплив на мотивацію діяльності, ніж заохочення. Можливість деякої матеріальної втрати завжди оцінюється людиною як більш значуща подія, ніж придбання на таку саму суму.

Негативний вплив на формування мотивації самостійної роботи студентів мають:

— відсутність реального покарання за невиконання навчальних завдань у тому разі, якщо вони були декларовані на початку діяльності. Розбіжність слів і справи в педагогічній роботі – це, мабуть, найгірше з того, що можна собі уявити. Коли не відраховують студентів, які злісно не виконують графік навчального процесу, вони гублять мотивацію до навчання. При цьому об'єктивні або суб'єктивні причини, за якими впроваджено таку практику, не мають значення, — результатом буде визначена втрата мотивації;

— реальний відрив рівня оплати праці інженерно-технічних працівників відносно до державних службовців або депутатів.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Фахівець залізничного транспорту повинен володіти сучасними інформаційними технологіями, необхідними теоретичними і практичними знаннями, вміти трансформувати набуті знання в інноваційні технології і працювати в команді, мати навички самостійного отримання знань і підвищення кваліфікації. У зв'язку з цим засвоєння студентами певної системи знань і професійних умінь є недостатнім, з'являється потреба здійснити поворот до навчання, що враховує індивідуально-психологічні можливості кожного студента. Реалізація цієї мети передбачає, що в сучасній вищій школі навчальний процес повинен мати характер самостійної праці студентів, без самостійної роботи не можна підготувати активну особистість, фахівця, необхідного сучасному суспільству і виробництву.

Самостійна робота по суті передбачає максимальну активність кожного студента. Вона проявляється і в організації роботи, і у використанні цілеспрямованого сприйняття, закріплення, застосування знань, і у свідомому прагненні перетворити засвоєвані знання в переконання, неухильно керуватися ними у своїй практичній діяльності. Самостійна робота, її планування, організаційні форми і методи, система відстеження результатів є одним з найслабших місць у практиці вищої освіти, особливо стосовно сучасної освітньої ситуації. Вихід на новий, більш якісний, рівень підготовки фахівців залізничного транспорту тісно взаємопов'язаний з удосконаленням навчальної та науково-методологічної підготовки молодих фахівців, головна мета якої полягає в тому, щоб підвищити освітній, інтелектуально-аналітичний і методологічний, моральний, культурний потенціал студента, як майбутнього висококваліфікованого фахівця залізничної галузі.

Самостійна робота студентів є не просто важливою формою освітнього процесу, вона є запорукою підвищення якості вищої освіти. Це передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей студентів, перехід від поточного до індивідуалізованого навчання з урахуванням потреб і можливостей особистості. Йдеться не просто про збільшення кількості годин на самостійну роботу. Посилення ролі самостійної роботи студентів означає принциповий перегляд організації навчально-виховного процесу в університеті, який повинен будуватися таким чином, щоб розвивати вміння вчитися, формувати у студента здатність до саморозвитку, творче застосування отриманих знань, способів адаптації до професійної діяльності в сучасному світі.

Кількість і обсяг завдань на самостійну роботу і кількість контрольних заходів з навчальної дисципліни визначається викладачем або кафедрою, виходячи переважно з принципу «чим більше, тим краще». Не завжди оцінюється складність завдання і часу, необхідного на його виконання. Не завжди узгоджені за часом терміни подання завдань з різних дисциплін, що призводить до нерівномірності розподілу самостійної роботи за часом. Всі ці чинники підштовхують багатьох студентів до формального ставлення до самостійної роботи, до зменшення часу, що реально витрачається студентом на самостійну роботу. Досить поширеним стало несамостійне виконання домашніх завдань, курсових проектів і робіт, а так само списування на контрольних заходах. Іноді навчальні завдання не налаштовані на активну роботу студентів, їх виконання часто може бути здійснено на рівні ряду формальних дій, без творчого підходу і навіть без розуміння виконуваних операцій.

Активна самостійна робота студентів можлива тільки за наявності серйозної і стійкої мотивації, одним з найвагоміших мотивуючих чинників якої є підготовка до подальшої ефективної професійної діяльності.

Серед внутрішніх чинників, що сприяють активізації самостійної роботи, можна виділити такі: введення у навчальний процес активних методів навчання; участь студентів у творчій діяльності; корисність виконуваної роботи; розроблення індивідуальних завдань для кожного студента; участь в олімпіадах, конкурсах студентських науково-дослідних робіт; використання мотивуючих чинників контролю знань (накопичувальні оцінки, рейтинг); заохочення студентів за успіхи в навчанні і творчій діяльності (стипендії, заохочувальні бали) і санкції за погане навчання. Крім того, важливим мотиваційним чинником в інтенсивній навчальній роботі, у першу чергу самостійній, є особистість викладача.

Таким чином, для ефективної організації самостійної роботи студентів при вивченні навчальних дисциплін необхідно дотримання ряду умов: забезпечення правильного поєднання обсягів аудиторної та самостійної роботи; методично правильна організація роботи студента в аудиторії і в позааудиторний час; забезпечення студента необхідними методичними матеріалами з метою перетворення процесу самостійної роботи у процес творчий; контроль організації та ходу самостійної роботи і заходів, що заохочують студента за її якісне виконання. Крім того, бажано щоб остання умова була складовою частиною кожної з перших трьох, щоб контроль став не стільки адміністративним, скільки саме повноправною дидактичною умовою, що позитивно вплине на ефективність самостійної роботи студентів у цілому.

ПРАВИЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента – основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов’язкових навчальних занять, але виконує її студент за завданням і під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі.

Такий вид роботи необхідний для оволодіння дисципліною, а також для формування уміння приймати на себе відповідальність і знаходити конструктивні рішення.

Навчальний матеріал, що опрацьовується власноруч, засвоюється значно краще, ніж прослуханий під час лекції. Викладання деяких спеціальних предметів неможливо без використання лабораторних стендів, проведення практичних занять, застосування комп’ютерної техніки та прикладних програмних продуктів. Вивчення матеріалу та застосування на практиці отриманої інформації відбувається шляхом виконання практичних завдань або лабораторних робіт. Тому значна частина навчального часу повинна бути саме самостійною роботою (на навчальних заняттях або в позааудиторний час, під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі). Матеріал, викладений на лекції або на практичному занятті, є основою для доповнення та уточнення студентом під час самостійного опрацювання.

Засоби навчання нового покоління – це електронні навчальні посібники, мультимедійні курси, відеоуроки, сайти електронних бібліотек, ресурси, що містять інформаційні джерела у сканованому вигляді, графічні редактори, ресурси для створення презентацій (у тому числі відео- та он-лайн) та ін. Основні проблеми в організації ефективної самостійної роботи – це неусвідомленість змісту завдань, що пропонуються для самостійного вивчення та опрацювання, невміння працювати самостійно та презентувати свою роботу, відсутність мотивації, одноманітність запропонованих завдань, недостатнє матеріально-технічне та методичне забезпечення. Адаптація студентів до самостійної навчальної роботи буде менш складною, якщо викладач на початку курсу представить структуру дисципліни, засоби навчання та контролю. Студент має знати, який матеріал повинен бути засвоєний, критерії оцінювання знань, структуру та зміст самостійної роботи, які методичні матеріали є у вільному доступі (друкованому або електронному). Викладач повинен скласти чіткий план роботи студента. Мотивацією до самостійного навчання студента повинен бути інтерес до дисципліни, а не до отриманої наприкінці оцінки. Це може бути забезпечено високою якістю викладання і творчим підходом викладача.

Самостійна робота – необхідна і важлива складова навчального процесу. Вона сприяє формуванню інтелектуальних і творчих якостей, які необхідні майбутньому фахівцеві, виховує потребу постійного поповнення

своїх знань, сприяє розвитку працелюбності, прагнення до самоосвіти, організованості й ініціативи.

В. В. Бондаренко

РОЛЬ САМООСВІТИ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Останнім часом самостійне навчання студентів відіграє значну роль при підготовці майбутніх фахівців.

Стрімке зростання обсягу інформації, необхідної для засвоєння під час навчального процесу, вимагає від студентів закладів вищої освіти опанувати навички ефективної самоосвіти у процесі своєї професійної підготовки. Процес самоосвіти, що закладається в перші роки студентського життя, триває протягом всього часу. У принципах європейської освіти такий процес називається «освіта протягом всього життя», задекларований у положеннях Болонського процесу, до якого приєдналася й Україна.

Сучасна комп'ютеризація процесу освіти та все ширша інтеграція її до мережі Інтернет сприяє спрощенню набуття студентами навичок самоосвіти і швидкому обміну інформацією та науковими досягненнями. Можна стверджувати, що зародилася принципово нова ефективна форма самоосвіти з використанням комп'ютера та Інтернет-технологій (Інтернет–самоосвіта). На сучасному етапі для закладів вищої освіти є важливим впровадження та розвиток ефективної системи дистанційного навчання.

Центральною проблемою щодо організації самостійної роботи є проблема забезпечення високої внутрішньої мотивації до самостійного її опанування. Вважаємо, що великою мотивацією для студентів є можливість отримання подвійного диплому з іноземними навчальними закладами (наприклад, Франції і Польщі) під час навчання в університеті та можливість працювати за кордоном у студзагонах. Це буде заохочувати студентів до вивчення іноземних мов і більш відповідально ставитись до навчання, починаючи вже з першого курсу.

Р. І. Візник

ДО ПИТАННЯ ДООПРАЦЮВАННЯ ВИМОГ ЩОДО ЯКІСНОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ЧАСТИН МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ОСВІТНЬО- ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ВАГОНИ ТА ВАГОННЕ ГОСПОДАРСТВО»

При інтегруванні вітчизняної системи отримання вищої освіти в загальноєвропейську чітко визначаються критерії подальшого її становлення та розвитку.

Згідно зі створеним проектом «Положення про магістерську кваліфікаційну роботу на механіко-енергетичному факультеті», враховуючи майже 65-річний досвід еволюції і традицій підготовки і випуску кваліфікованого персоналу для галузей залізничного транспорту на кафедрі вагонів опрацьовано окремі пропозиції, внесення яких дозволить зберегти і в подальшому розвинути специфіку освітньо-професійної програми за спеціальністю, що надасть пряму можливість гармонійно поєднати результати навчальної частини бакалаврської кваліфікаційної роботи і отриманих елементів науково-практичної новизни теоретичного і прикладного характеру вирішених питань дослідницької частини при підготовці магістрів.

В. І. Мороз, О. В. Братченко, О. А. Логвіненко

УДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЗАГАЛЬНОІНЖЕНЕРНИХ ДИСЦИПЛІН

Нинішній розвиток навчального процесу зумовлює вдосконалення та осучаснення взаємовідносин студентів і викладачів, що у свою чергу спонукає та мотивує студентів до більш незалежного самостійного навчання. Слід зазначити, що правильна організація та контроль самостійної роботи студентів залежить від кваліфікації викладача, його мотивації та бажання навчати. Процес підготовки студентів до самостійної роботи і управління нею можна поділити на три блоки: мотиваційний (його функцією є цілеспрямоване акцентування викладачем значущості самостійної роботи для опанування всією системою знань дисципліни); технологічний (у його основі знаходиться завдання викладача навчити студентів вміло користуватися навчальною літературою); організаційний (полягає у вмінні студента до самоорганізації).

Відповідно до Положення про організацію навчального процесу в закладах вищої освіти самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час. Її зміст визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача, а відведений для неї навчальний час регламентується робочим навчальним планом. Важливу роль у вивченні загальноінженерних навчальних дисциплін відіграють раціональні засоби, до яких можна віднести методи організації самостійної роботи, умови праці та режим дня.

Під час вивчення зазначених дисциплін можна виокремити такі види самостійної роботи студента: робота над заданими темами теоретичного курсу; підготовка до лабораторних занять; виконання індивідуальних завдань; підготовка до модульних контролів, заліків та іспитів; робота з літературою.

При цьому вузловим моментом в організації самостійної роботи студентів є наявність відповідного комплексного методичного забезпечення, яке повинно базуватися на таких основних принципах:

- інформаційної достатності (ураховує терміни, обсяг, види аудиторних занять, зміст програм дисциплін, форми контролю та ін.);
- орієнтації на сучасні технології активного навчання та самоконтролю знань студентів з використанням комп'ютерної техніки;
- комплексності (наявність завдань для виконання запланованих видів індивідуальної роботи);
- еволюційності.

На кафедрі «Механіка і проектування машин» розроблено комплексне методичне забезпечення самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін «Основи автоматизації проектування» та «Теорії механізмів і машин».

О. В. Надтока, К. В. Іванченко

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ДЕТАЛІ МАШИН»

Сучасні вимоги до підготовки висококваліфікованих спеціалістів потребують формування у студентів достатнього професійного рівня, відповідного до вимог сучасного ринку праці. В умовах кредитно-модульної системи в освітньому процесі самостійна робота студентів має велике значення.

При вивченні курсу «Деталі машин» студенти повинні в повному обсязі засвоювати теоретичний матеріал, вміти його застосовувати на практиці при виконанні розрахунково-графічної роботи і курсового проекту. Специфіка вивчення курсу передбачає використання нормативної документації, стандартів, ознайомлення з різноманітними методиками розрахунків і конструкціями сучасних деталей і вузлів машин.

Процес вивчення курсу «Деталі машин», окрім роботи над теоретичним матеріалом, викладеним на лекційних заняттях, передбачає самостійне засвоєння студентами додаткового матеріалу, який рекомендується викладачем, пошук відповідей на проблемні питання, поставлені на заняттях, підготовку до тестового контролю. Велика частина самостійної роботи студентів проводиться при виконанні розрахунково-графічних робіт і курсового проекту. При цьому роль викладача полягає в якісному та своєчасному наданні студентам рекомендацій щодо виконання роботи і перевірки виконаної роботи.

У сучасному освітньому процесі важливе місце займає дистанційне навчання, яке може використовуватись як допоміжний фактор при самостійній роботі студентів, при цьому викладач систематично

спілкується зі студентами, відповідає на їхні питання, перевіряє виконані завдання та проводить регулярний контроль знань студентів.

Значну роль при самостійній роботі студентів відіграє застосування сучасних інформаційних технологій, у тому числі використання комп'ютерних програм, інтерактивних навчальних середовищ та отримання необхідної інформації в Інтернеті.

Н. А. Аксьонова, О. В. Оробінський

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРЕТИЧНА МЕХАНІКА»

У контексті підвищення якості освіти в умовах кредитно-модульної системи, коли обсяг аудиторних занять зменшено, самостійна робота студентів набуває великого значення та посідає визначальне місце в процесі підготовки фахівців у галузі залізничного транспорту. Значна роль приділяється підвищенню мотивації студентів до самостійної роботи як при засвоєнні та поглибленні теоретичного курсу, так і при виконанні практичних завдань, спрямованих надати досвід з обраних спеціальностей.

Розглянуто сучасні методи і технології проведення всіх видів занять з дисципліни «Теоретична механіка». Розроблено зручне за формою та змістом комплексне методичне забезпечення навчального курсу. Підкреслено актуальність розроблення комплексних індивідуальних завдань для самостійної роботи студентів з урахуванням особливостей різних спеціальностей та освітніх програм. З метою підвищення мотивації студентів все методичне забезпечення є доступним і зручним для використання в будь-яких умовах, тобто наочним, на електронних носіях і у відповідних розділах дистанційного курсу дисципліни. Сформовано банк даних на електронних і паперових носіях, який містить перелік змістових модулів навчальної дисципліни з урахуванням освітньої програми спеціальності та розподілом на навчальні модулі. Такий підхід є зручним під час підготовки до модульних контролів та іспитів. Цей інтерактивний комплекс містить лекційний курс, практикум для розв'язання задач і виконання розрахунково-графічних робіт, а також питання та завдання для контролю отриманих знань (тестові, екзаменаційні або залікові).

Складені методичні бази даних мають за мету надати всі необхідні матеріали для вивчення курсу в цілому та окремих його частин при підготовці до тестів, заліків, іспитів, а також під час роботи за обраною професією чи при подальшому науковому розвитку.

СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

В.Г. Брусенцов

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У наш час надзвичайну роль відіграє самоосвіта, що пов'язано як з лавиноподібним накопиченням інформації, так і швидкою зміною технологій. У результаті отримані в закладі вищої освіти знання швидко застарівають і для того, щоб «залишитися на плаву», фахівець зобов'язаний інтенсивно займатися самоосвітою. Ситуація ускладнюється тим, що висока динаміка ринку змушує часто змінювати професійну спрямованість. Відомо, що середній американець протягом свого професійного життя змінює професію не менше чотирьох разів. У зв'язку з цим стає зрозумілою актуальність висловлювання «завдання вищої школи – навчити студента вчитися». При цьому виникає ряд проблем, перш за все – виробити у студента розуміння цієї необхідності. Важливою перешкодою тут виступає кричуща на тлі покоління їхніх батьків відсутність інтересу до читання. Якщо їхні батьки були «найбільш читаючою нацією у світі», то сьогодні опитування показує, що студент, який прочитав до десяти книг, вважається вельми «просунутою людиною». Приблизно так само виглядає ситуація з «рівнем здоров'я», що розуміється як «рівень фізичного стану».

При вирішенні проблеми «навчити студента вчитися», високої ефективності може мати застосування засобів «проблемного навчання» як одного з методів активного навчання, що сприяє організації пошукової діяльності учнів, формуванню в них навичок продуктивного, творчого вивчення дисципліни. Суть методу полягає в тому, що знання не повідомляються студентам у готовому вигляді, а перед ними ставиться проблема для самостійного вирішення, під час якого вони набувають знання усвідомлено.

В. В. Кулешов, К. В. Крячко, О. М. Огар, Г. В. Шаповал

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ У САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАЛІЗНИЧНІ СТАНЦІЇ ТА ВУЗЛИ»

За останні роки в університеті впроваджено контролюючі системи оцінювання якості навчання дисциплін.

Навчально-методичний аспект інтеграції системи вищої освіти України до європейського освітнього простору – вдосконалення навчального процесу, пов'язане з використанням програмних продуктів.

Актуальним завданням є розроблення і використання при вивченні дисципліни «Залізничні станції та вузли» у самостійній роботі студента електронних навчальних систем, що розробляються з застосуванням гіпертекстових і мультимедійних технологій і можуть використовуватися для денної, заочної та дистанційної форм навчання, а також для самопідготовки студентів.

Використання комп'ютера як засобу навчання відкриває такі дидактичні можливості:

- формування науковості навчання;
- інтенсифікація процесу навчання;
- здійснення активних методів навчання;
- сприяння мотиваційній стороні навчання;
- здійснення систематичного та об'єктивного контролю знань і вмінь студентів.

З метою навчання самостійної роботи майбутніх спеціалістів залізничного транспорту на кафедрі «Залізничні станції та вузли» використовуються електронна навчальна система (ЕНС) для виконання розрахунково-графічної роботи «Комплексний розрахунок висоти і поздовжнього профілю сортувальної гірки», інформаційні ресурси Інтернету щодо ефективних математичних методів оптимізації конструктивно-технологічних параметрів технічних засобів та автоматизованого проектування залізничних станцій і вузлів.

В електронних навчальних системах при вивченні дисциплін застосовуються електронні підручники (ЕП). Перевагами таких підручників є мобільність, доступність зв'язку з розвитком комп'ютерних мереж, адекватність рівню розвитку сучасних наукових знань.

ЕП є однією з нових інформаційних технологій, які використовують у навчальному процесі. Розроблення ЕП дозволить удосконалити якість навчання студентів УкрДУЗТ і філій і дозволить знайти необхідну їм інформацію серед величезної кількості інформації з найбільш популярних тематик.

Впровадження комп'ютерної техніки в навчальний процес має як пізнавальний, так і економічний потенціал. Найбільш виправданим застосуванням комп'ютерної техніки при навчанні дисципліни «Залізничні станції та вузли» стали самостійні заняття, розрахунково-графічні (контрольні) роботи і курсові проекти.

При розробленні програмного продукту було визначено чотири фундаментальних принципи, які в сукупності забезпечують повноту і системність процесу навчання в умовах сучасного інформаційного суспільства: адекватність, когерентність, технологічність і розвиток.

У процесі створення освітнього порталу основною є проблема добору інформації для включення її до складу дидактичної системи відповідно до програм, планів і специфіки навчального закладу.

Запропоновано поглибити досвід застосування електронних навчальних систем у самостійній роботі студента при вивченні дисципліни «Залізничні станції та вузли».

Т. В. Бутько, М. Є. Щербина

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Якісна освіта є запорукою майбутнього країни. Відповідно до Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Формування висококваліфікованого спеціаліста, зокрема магістрів, у сучасних умовах неможливе без залучення студентів до самостійної роботи, тому виникає необхідність пошуку нових форм і методів до їхньої професійної підготовки.

Самостійна робота в університеті передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, повторення та закріплення, його застосування на практиці. Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань.

У сучасних умовах інформатизації суспільства та педагогічної системи проблема самостійності виходить на якісно новий рівень. Аналіз досліджень з проблеми використання інформаційних технологій у навчанні студентів дозволяє визначити основні напрями активного застосування інформаційних технологій у навчальному середовищі: розширення можливостей підвищення якості освіти, відкриття нових можливостей розвитку мислення студентів, підбір індивідуальних способів отримання знань шляхом самостійної роботи за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій як фактора зближення сфери освіти з реальним світом, поєднуючи традиційні та сучасні методи навчання, що сприяє створенню єдиного освітнього інформаційного середовища, on-line консультації з викладачем, доступ до закордонних баз даних тощо.

Застосування сучасних інформаційних технологій у процесі організації самостійної роботи має ряд переваг: навчальні продукти виконані на сучасному рівні, є можливість вибору студентом індивідуального режиму роботи, використання перенесення інформації на електронні носії, варіативність завдань з урахуванням потенційних можливостей і здібностей студента, підвищення професійної мотивації студентів, а також можливість об'єктивного електронного контролю за станом засвоєння студентом необхідного навчального матеріалу.

Таким чином, організацію самостійної роботи студентів слід розглядати як систему взаємодії студента і навчального матеріалу з

дисципліни, яка за умови її чіткої організації викладачем забезпечить активізацію професійної підготовки майбутніх фахівців і сприятиме формуванню творчого, самостійного мислення. Самостійна робота дає величезне поле для реалізації студентом індивідуальної відповідальності за якість професійної підготовки залежно від власних зусиль. Студент стає ініціатором пошуку знань, формування навичок і якостей, необхідних у подальшій діяльності.

*О. В. Лаврухін, В. М. Запара, С. М. Продащук,
О. О. Шапатіна, С. П. Кануннікова*

СУЧАСНА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ПРАКТИЧНА НАПРАВЛЕНІСТЬ НАВЧАННЯ

У сучасних умовах відбуваються зміни відносно процесу навчання та підготовки бакалаврів (перший освітній рівень) і магістрів (другий освітній рівень), що передбачають розроблення концепції самоосвіти.

Нова освітня система орієнтується на індивідуальний творчий підхід, самопідготовку, самостійний пошук знань та отримання кваліфікаційних навичок.

Відомо, що тільки знання, отримані самостійною працею, роблять випускника вдумливим кваліфікованим спеціалістом, що вміє вирішувати професійні завдання та відстоювати свої позиції. Самостійна підготовка студента залежить від його індивідуальної зацікавленості та участі в процесі освоєння нових знань.

Самостійна робота студентів є одним з ефективних засобів розвитку та активізації творчої направленості в підготовці, що є головним резервом підвищення якості освіти.

Основною метою самостійної роботи студентів є покращення професійної підготовки, спрямованою на формування системи фундаментальних і професійних знань, вмінь і навичок, які можна вільно застосовувати у практичній діяльності.

Самостійна робота студента – це такий вид навчальної діяльності, що виконується без безпосередньої участі викладача або під його керівництвом опосередковано через спеціальні навчальні матеріали.

З метою більш ефективної підготовки спеціалістів на кафедрах слід використовувати зв'язки з іншими провідними закладами вищої освіти України та зарубіжних країн. Слід практикувати виїзні заняття зі студентами, направляти їх для проходження практик, стажування за кордон, заохочувати брати участь у наукових конференціях фахового спрямування.

Викладач у свою чергу повинен спрямовувати студента, забезпечувати нагляд над якістю виконання самостійної роботи,

консультувати та використовувати різні форми контролю. Дотримання етапності в організації і проведенні забезпечить ефективність самостійної роботи студента.

Таким чином, самостійна робота студентів є важливою складовою, що забезпечує практичну направленість навчання. Сутність самостійної роботи полягає не в тому, що студент виконує завдання без допомоги викладача, а в тому, що він самостійно керує власною академічною діяльністю.

Є. С. Альошинський, Г. О. Примаченко, Ю. В. Шульдінер

ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО СТАЖУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ СТУДЕНТІВ

Сьогодні для підтвердження відповідності студентів вимогам щодо професійної діяльності у сфері транспорту з боку роботодавців все більшу популярність набуває стажування в рамках післядипломної освіти чи освіти під час навчання в закладах вищої освіти. Тому все більше студентів та випускників зацікавлені у проходженні курсів підвищення кваліфікації в закладах професійної освіти, прийнятті участі у стажуванні на території України чи за кордоном.

Тож перед студентами транспортних закладів вищої освіти постає питання: «де саме підвищувати кваліфікацію?». Необхідною умовою сучасного стажування є той факт, що процес навчання повинен бути цікавим з професійної точки зору, необтяжливим за часом і приносити дійсно нові знання та навички.

Однією з переваг сучасного стажування є змішана (очна, дистанційна та інтерактивна) форма навчання, що дає змогу значно заощадити час на навчання та можливість планувати навчальний процес відповідно до власних потреб. Окрім того, у програмах сучасного стажування є обов'язковий технічний візит на профільне підприємство галузі, де все, про що пишуть підручники, можна побачити на власні очі та ознайомитися з сучасними умовами ведення бізнесу.

У 2018 році кафедра транспортних систем та логістики Українського державного університету залізничного транспорту за сприяння Міжнародної академії наук та вищої освіти (Великобританія), партнерів університету Шуменського університету «Єпископ Костянтин Преславський» (Болгарія), компанії «5 PL» (Україна) і Центру стратегічних інновацій і прогресивного розвитку (Україна) організувала проходження стажування студентами та випускниками факультету «Управління процесами перевезень» у Міжнародній літній школі «Логістика: переваги та виклики» у місті Несебр у Болгарії.

Навчання у Школі тривало з 27 червня по 6 липня 2018 року. У рамках даного проекту Міжнародне стажування пройшли студенти з Києва, Харкова, Полтави. До організаційного комітету ввійшли представники з Болгарії, України, Хорватії, Польщі, Словачії, Грузії, Великобританії, Канади, США, що дозволило студентам і викладачам обмінятися знаннями та досвідом з представниками інших країн.

Під час роботи Школи модераторами (серед яких були викладачі УкрДУЗТ) проведено експертні та панельні дискусії за темами «Правові аспекти перевезень в Європі», «Підвищення рівня логістичної ефективності України за рахунок впровадження системи управління ризиками в міжнародних пунктах пропуску», «Диверсифікація ринку міжнародних пасажирських швидкісних перевезень з урахуванням показників якості логістики», «Логістика пасажирських залізничних перевезень», «Логістика: новели й виклики», бізнес-гра «Business on the move» та інше.

Усі студенти отримали Європейський сертифікат про стажування у форматі 4-ECTS (міжнародного стажування з англomовним додатком) за підписами організаторів з болгарської сторони та співорганізаторів і внесенням даних про міжнародне стажування до Єдиного реєстру сертифікатів із застосуванням QR-коду. Тож міжнародне стажування може допомогти студентам при працевлаштуванні не лише на території України, але і на території країн Європейського Союзу.

*Д. В. Ломотько, Є. І. Балака,
Д. С. Лючков, Є. С. Альошинський*

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ВИПУСКНИХ РОБІТ МАГІСТРІВ

У наш час в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці головним завданням у системі вищої освіти є підвищення кваліфікаційного рівня випускників українських закладів вищої освіти. Четвертий етап розвитку науково-технічного прогресу (Індустрія 4.0), на якому перебувають економічно розвинуті країни, характеризується стрімкою інтелектуалізацією в усіх сферах життєдіяльності людей, зростанням рівня знань у геометричній прогресії. Це диктує чіткі і конкретні вимоги до рівня фахових знань випускників технічних закладів вищої освіти і їхньої спроможності широко кваліфіковано використовувати отримані знання в практичній діяльності. Із сукупності цих вимог у якості основних можна виділити такі:

- здатність до логічного аналізу, узагальнення, володіння індикативним методом дослідження;
- виявлення найбільш суттєвих проблем і обґрунтування шляхів їх подолання;

- виявлення закономірностей розвитку процесів і факторів, що на них впливають;

- формування нових нетрадиційних організаційно-технічних рішень.

Проте динамічний розвиток інформаційних технологій, які складають основу Індустрії 4.0, і, безумовно, є її рухомою силою, несуть не тільки позитивні, а і негативні наслідки в процесі отримання вищої освіти. Згідно з одним із законів діалектики – «єдність і боротьба протилежності» – доступність користування інформаційними ресурсами, з одного боку, неочікувано розширює можливість отримання знань, а з іншого боку, створює умови для не дуже сумлінних студентів отримувати і механічно використовувати легкодоступну інформацію, не заглиблюючись у її сутність і порушуючи норми інтелектуального права, надавати її як результати особистої роботи. Перш за все такі явища мають місце під час підготовки випускних робіт. Про їхню розповсюдженість свідчить відповідне рішення Міністерства освіти і науки з вимогою впровадження контролю щодо використання плагіату в усіх випускних роботах. Не викликає сумніву, що дієвість цих заходів буде пропорційною витратам на них, які пов'язані з технічними і організаційними можливостями їх здійснення.

На нашу думку, зазначену мету боротьби з плагіатом у випускних роботах студентів можна досягти, відновивши перевірений віками досвід подання дипломних робіт у рукописному вигляді. Перевагою повернення до такого виду оформлення робіт є, по-перше (організаційно-технічний фактор), те, що рукопис суттєво ускладнює бездумне копіювання матеріалів з мережі Internet; по-друге (психологічний фактор), навіть використовуючи інформацію, студент при перенесенні її до своєї дипломної роботи мимоволі запам'ятовує основні положення цього матеріалу; по-третє (фінансово-економічний фактор), рукописна форма подання дипломної роботи не потребує додаткових капітальних і поточних витрат на автоматизацію антиплагіатної перевірки.

В. І. Храбутовський

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ НА НОВІ НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ З МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА ФАКУЛЬТЕТІ ІКСТ

При переході з 2017-2018 навчального року до 2018-2019 навчального року у навчальних планах відбулися суттєві зміни:

1. Обсяг годин з дисципліни «Вища математика» скоротився вдвічі.
2. З'явилась нова дисципліна – «Диференціальні рівняння» – для студентів, які навчаються за спеціальністю «Інформаційні системи і технології».

Це стало причиною таких наслідків: у дисципліні «Вища математика», зберігаючи всі теми, крім однієї, ми були вимушені обсяг аудиторних годин на їх вивчення зменшити вдвічі, за винятком дуже важливої для студентів факультету теми «Комплексні числа». Тема «Дискретне перетворення Лапласа» перейшла в дисципліну «Диференціальні рівняння».

Поява дисципліни «Диференціальні рівняння» на перехідному етапі має таку особливість. Студенти скороченої форми навчання вивчають її в першому семестрі. При цьому вважається, що курс вищої математики вони ґрунтовно вивчили в радіотехнікумі. Тому цим студентам треба вивчити стандартний курс диференціальних рівнянь з додаванням теорії стійкості і методів розв'язування диференціальних і різницевих рівнянь за допомогою перетворення Лапласа, а також перехідні процеси.

Студенти, які навчаються 4 роки, цю дисципліну вивчають у III семестрі після того, як вони вивчили вищезгадані теми з теорії диференціальних рівнянь (окрім дискретного перетворення Лапласа з його застосуванням), оскільки великий розділ «Диференціальні рівняння» є складовою дисципліни «Вища математика».

У зв'язку зі скороченням аудиторних часів на дисципліну «Вища математика» відмінність щодо дисципліни «Диференціальні рівняння» між звичайними студентами і студентами скороченої форми навчання спеціальності «Інформаційні системи і технології» в наступні роки знівелюється. Але у 2018-2019 навчальному році зміст дисциплін «Диференціальні рівняння» для студентів цих двох категорій буде дуже відмінним. За узгодженням з випускною кафедрою інформаційних технологій були складені НМЗД з цієї дисципліни на перехідний період.

На останок зауважимо, що за останні роки кількість аудиторних годин, які відведені на вивчення математичних дисциплін, значно скоротилась.

Ми вважаємо, що можливе подальше скорочення аудиторних годин буде мати негативний вплив на оволодіння студентами спеціальних дисциплін.

Ю. В. Куліш, О. А. Осмаєв

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Самостійна робота є необхідним елементом підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів. При вивченні всіх дисциплін планується певний обсяг самостійної роботи. Самостійну роботу можна поділити на три групи: самоосвіту, роботу в доповнення до аудиторних занять і роботу при дистанційному навчанні. Самоосвіта здійснюється за

власним бажанням людини і тому вона не може розглядатися як обов'язковий елемент підготовки студентів. Взагалі самостійна робота базується на вивченні теоретичного матеріалу, прикладів розв'язання задач і виконанні завдань. Самостійна робота стає необхідною для студентів з вільною формою навчання, тобто при необов'язковому відвідуванні занять. Для таких студентів, а також для всіх студентів при надзвичайних обставинах може стати дуже корисною дистанційна форма навчання. Можна припустити, що дистанційне навчання може замінити звичайну форму навчання з аудиторними заняттями. Але це припущення може стати реальністю тільки при виконанні деяких умов.

Можуть існувати принаймні мірі чотири такі умови: 1) наявність гарного методичного матеріалу (лекційного, практичних занять, прикладів розв'язання індивідуальних завдань); 2) наявність часу у студентів для навчання (приблизно такої самої сумарної кількості годин, як і при денній формі навчання або хоча б при заочній формі навчання); 3) наявність часу у викладача для відповіді на питання студентів; 4) надійна робота Інтернету. При вивченні будь-якої дисципліни у студентів можуть виникати питання. Ці питання можуть бути пов'язані як з лекційним матеріалом, так і з індивідуальними завданнями для студентів. При денній і заочній формах навчання викладачі відповідають на ці питання на заняттях, на перервах, а також у вільний від занять час. Звичайно, при дистанційному навчанні також викладач може відповісти на такі питання студентів. Для цього викладачі призначають певний час. Виникає питання про кількість годин, які викладач може (чи повинен) виділити для консультацій студентів. Зрозуміло, що кількість годин для консультацій перш за все залежить від навантаження викладача (кількості потоків і груп). Можна бачити, що кількість годин для консультацій при дистанційному навчанні залежить і від інших факторів. Розглянемо це на прикладі математичних дисциплін.

Математичні дисципліни, які вивчаються в УкрДУЗТ, можна розбити на дві групи: дисципліни для бакалаврів і магістрів. Деякі дисципліни для бакалаврів, наприклад «Вища математика», вивчається протягом кількох семестрів. Окрім того, зміст цієї дисципліни для загальнотехнічних спеціальностей (на будівельному, ІКСіТ та механіко-енергетичному факультетах) деякою мірою близький. Взагалі існує досить велика кількість навчальних матеріалів (підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій і методичних вказівок, у тому числі і в електронному вигляді) з математичних дисциплін для бакалаврів. Математичні дисципліни для магістрів вивчаються протягом одного семестру. З цих дисциплін існує відносно невелика кількість навчальних матеріалів. Наприклад, для студентів-магістрів недостатня кількість методичних вказівок з прикладами розв'язання завдань з математичних дисциплін. До того ж, деякі конспекти лекцій не містять прикладів для демонстрації застосування викладених математичних методів. Внаслідок цього для

студентів-магістрів потрібна більша кількість годин порівняно зі студентами-бакалаврами.

На основі викладеного можна вважати доцільними такі висновки: 1) кількість годин для консультацій студентів-магістрів всіх форм навчання повинна перевищувати кількість годин для студентів-бакалаврів у перерахунку на одну годину аудиторних занять (наприклад у півтора-два рази); 2) кількість годин для консультацій студентів при дистанційній формі навчання повинна перевищувати кількість годин при денній і заочній формах навчання (наприклад у півтора-два рази); 3) години для консультацій студентів при дистанційному навчанні повинні бути включені в навантаження викладача.

Ю. О. Акімова

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ВИЩА ТА ПРИКЛАДНА МАТЕМАТИКА»

Сучасні реалії та зміни, які відбуваються в системі вищої освіти, диктують зміну моделі підготовки конкурентоспроможних фахівців. Одним з найбільш важливих завдань у контексті підвищення якості освіти є організація самостійної роботи тих, хто навчається, при цьому діяльність викладача і студента наповнюється новим змістом. Роль викладача полягає в організації самостійної роботи з метою придбання студентом загальнокультурних і професійних компетенцій, що дозволяють сформувати у студента здатність до саморозвитку, самоосвіти та інноваційної діяльності. Роль студента полягає в тому, щоб у процесі самостійної роботи під керівництвом викладача стати творчою особистістю, здатною самостійно здобувати знання, вміння і навички, формулювати проблему і знаходити оптимальний шлях її вирішення.

Перехід на нові навчальні плани і програми з одночасним скороченням годин, відведених на аудиторні заняття, визначив збільшення частки самостійної роботи студентів при вивченні багатьох розділів і тем дисципліни «Вища та прикладна математика» і зумовив необхідність пошуку нових підходів до організації їхньої навчальної діяльності, контролю не тільки їхніх знань, а й процесу самостійної роботи.

У науковій літературі з педагогіки вказується, що ефективність засвоєння матеріалу залежно від виду навчальних занять розподіляється таким чином: на лекціях – 5 %, за підручниками – 10 %, використання аудіовізуальних засобів – 20 %, застосування демонстраційного матеріалу – 30 %, групове обговорення – 50 %, практичні дії самого студента – 70 %, «навчай інших» (безпосереднє застосування знань) – 90 %. Таким чином, понад 50 % знань, що одержуються студентом, здобуваються через його

активну самостійну роботу, яка організується, контролюється і направляється провідним викладачем дисципліни.

Оскільки головну роль в організації самостійної роботи студентів відіграє викладач, то його діяльність повинна бути спрямована на створення умов для свідомого вибору студентами «освітнього вектора руху» з дисципліни «Вища та прикладна математика», на допомогу студентам у плануванні своєї діяльності, на консультування щодо застосування конкретних підручників, засобів, прийомів і методів навчання, на активізацію пізнавальної самостійної діяльності студентів. На першому занятті важливо виявити у студентів необхідні навички самостійної роботи з метою формування і поліпшення в них різних навичок навчальної діяльності. З цією метою календарним планом дисципліни «Вища та прикладна математика» передбачено такий план виконання самостійних робіт:

– самостійна робота 1. Основи лінійної алгебри: дії з матрицями, розв'язування систем лінійних алгебраїчних рівнянь;

– самостійна робота 2. Елементи векторної алгебри: дії з векторами, геометричне застосування векторів;

– самостійна робота 3. Аналітична геометрія на площині: типи рівнянь прямих, точки перетину прямих, приведення до канонічного вигляду кривої другого порядку;

– самостійна робота 4. Границі. Похідна функції: знаходження границь функції, обчислення похідних;

– самостійна робота 5. Інтегральне числення: обчислення невизначених і визначених інтегралів;

– самостійна робота 6. Функцій кількох змінних. Частинні похідні та повний диференціал функції. Градієнт функції;

– самостійна робота 7. Перевірка гіпотез про вид закону розподілу за допомогою критерію згоди χ^2 -Пірсона.

С. Д. Бронза, О. О. Гончарова

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК ВИД САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу. Цей вид роботи є не єдиним, але досить ефективним засобом набуття студентами нових знань, вмінь і навичок. Самостійна робота вимагає від студента відповідальності, наполегливості в досягненні цілі, розвиває самоорганізацію, самодисципліну.

Самостійну роботу студентів умовно можна поділити на обов'язкову та додаткову. Обов'язкова передбачена навчальними програмами дисциплін і її необхідно виконувати всім студентам. Додаткова робота

може бути запропонована студентам з високим або середнім рівнем математичної підготовки у вигляді науково-дослідницької роботи. Для якісного результату така робота, безумовно, вимагає від викладача її ретельної організації та контролю. Роботу можна розбити на декілька етапів.

Підготовчий. Керівник вибирає тему для досліджень, яка зацікавить студента та буде відповідати рівню його математичної підготовки, підбирає навчальні та наукові матеріали.

Навчальний. На цьому етапі студент вивчає запропоновані матеріали. Керівник перевіряє, як студент ознайомився з тематикою, відповідає на запитання, якщо вони виникають, і тільки після цього формулює дослідницьке завдання.

Дослідницький. Студент спочатку разом з керівником, а потім самостійно досліджує завдання. Керівнику потрібно контролювати хід досліджень, за необхідності коригувати, уточнювати завдання або навіть змінювати напрям дослідження.

Відбірковий. На цьому етапі завдання викладача – допомогти студенту сформулювати та відібрати головні, визначні результати досліджень, не потрібно намагатися представити всі отримані результати.

Заключний. Керівник разом зі студентом обирають форму (форми) наукового представлення результатів досліджень: доповідь на семінарі, конференції, підготовка наукової статті, підготовка роботи для участі в конкурсі студентських наукових робіт тощо.

В Українському державному університеті залізничного транспорту щорічно проводиться студентська науково-технічна конференція, де студенти мають нагоду представити свої результати у вигляді доповідей і тез. Найбільш цікаві доповіді можуть бути рекомендовані для апробації на наукових конференціях і представлені до друку. Кращі роботи направляють для участі в заключному етапі всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт.

Участь студента в науково-дослідницькій роботі формує у студента нові знання та компетентності. Окрім того, розвиває пізнавальну активність студентів і є поштовхом до наукової діяльності майбутнього спеціаліста.

Також науково-дослідницька робота студентів сприяє підвищенню загальної ерудиції як студентів, так і викладачів.

Н. Г. Панченко, М. Є. Резуненко

ОРГАНІЗАЦІЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ «МАГІСТР»

Одним із засобів визначення кількісних і якісних параметрів технології навчання є контроль як один з невід'ємних компонентів процесу діагностування навчальних досягнень студентів. Комплексне використання всіх можливостей контролю і оцінювання успішності студентів дозволяє

викладачам забезпечити високу якість навчання, теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців. У процесі здійснення контролю дуже важливо вміло формулювати питання, поступово ускладнюючи їх за глибиною і узагальненістю.

Поточний контроль знань є частиною всього навчального процесу і являє собою спосіб виявлення ступеня сприйняття і засвоєння навчального матеріалу. Оцінювання успішності має здійснюватися з дотриманням об'єктивності, всебічності, систематичності, індивідуального підходу, гласності.

Ці умови передбачають високий ступінь повноти охоплення контролем змісту навчального матеріалу, регулярність його проведення, встановлення критеріїв оцінювання знань.

Особливу увагу необхідно приділити комп'ютерному модульному тестуванню, яке дає можливість перевірити засвоєння отриманих знань через тривалий період і охоплює значну за обсягом частину дисципліни. Перевагою такого виду контролю успішності є єдність вимог і економне використання навчального часу.

Однак тестування не може бути панацеєю, що варто застосовувати без будь-яких застережень, адже його недоліки можуть впливати на об'єктивність результатів індивідуального оцінювання. Також не слід вважати комп'ютерне тестування єдиним видом контролю.

На наш погляд, під модульним тестуванням слід розуміти сукупність завдань, зорієнтованих на визначення та оцінювання рівня засвоєння визначених частин даної дисципліни. У такому тестуванні всі студенти отримують однотипні за змістом завдання з однаковими правилами оцінювання відповідей.

Враховуючи все це, кафедрою вищої математики були розроблені завдання для комп'ютерного модульного тестування, які охоплюють весь матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни «Математичні методи в задачах управління транспортними системами». Тестові завдання призначені для студентів освітнього рівня «магістр» як денної, так і заочної форми навчання. Для студентів денної форми комп'ютерне тестування відбувається двічі протягом семестру на модульних тижнях, а для заочної форми – один раз. На наш погляд, такий підхід дозволить об'єктивно визначити рейтинг кожного студента.

О. І. Удодова, О. В. Рибачук, Ю. С. Шувалова

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УкрДУЗТ

Збільшення кількості іноземних студентів робить актуальною проблему навчання нерідною мовою в нерідному соціокультурному середовищі.

У цьому році в Українському державному університеті залізничного транспорту знов почало працювати підготовче відділення для іноземних студентів. Навчання проводиться не тільки з мови, але й включає пропедевтичний курс математики, фізики, хімії, біології та інформатики, що відповідає початковому рівню освоєння наукового стилю мови студентами-іноземцями.

Викладачі кафедри вищої математики, які працюють на підготовчому відділенні, зіткнулися з рядом *проблем*, вирішити які було потрібно за максимально короткий час:

1. Лише початкове знання мови студентами для засвоєння теоретичного матеріалу.

2. Неоднорідність аудиторії за рівнем знань, ступенем володіння і сприйняття дисципліни нерідною мовою. Різний рівень підготовки з математики змінює методику викладання.

3. Труднощі в освоєнні спеціальної математичної термінології.

4. Комунікативні та поведінкові проблеми, що виникають при взаємодії представників різних культур.

5. Недостатнє навчально-методичне забезпечення.

Для іноземних студентів потрібно більше часу для засвоєння теоретичного і практичного матеріалу, а викладачам – більше часу для пояснення навчального матеріалу, тому процес вирішення навчальних проблем і засвоєння відповідних знань має носити більш тривалий характер.

Виходячи з практики викладання математики іноземним студентам, пропонуємо *рекомендації* щодо вирішення зазначених проблем:

1. Складання словника математичних термінів з кожної теми для початкового ознайомлення та засвоєння проблематичної тематики з дисципліни. Це дозволяє значно скоротити час студентів на засвоєння лексики, необхідної і достатньої для підготовки до занять з математики. Англійські та французькі лексичні еквіваленти повинні враховувати специфіку математичного контексту.

2. Використання зрозумілої студентам системи позначень у математичних формулах і текстах.

3. Застосування комплексу різних візуалізацій, демонстраційного матеріалу. Виправдали себе ігри з використанням у якості невідомої «смайлика» і складання числових кросвордів з відповіддю у вигляді знайомого слова.

4. При викладанні матеріалу застосування діалогів з урахуванням національних особливостей і культури. Наявність різних культурно-релігійних цінностей в іноземних студентів дуже впливає на процес навчання.

5. Написання нових методичних розробок, посібників тощо.

Специфіка викладання математики для іноземних студентів полягає в урахуванні характерних індивідуальних особливостей, адаптації різних методик, використанні різних мовних способів навчання, подоланні мовних і комунікативно-поведінкових бар'єрів між викладачем математики і студентами.

СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

ФІТНЕС-СИСТЕМА «ТАБАТА» ЯК ІННОВАЦІЙНА ОЗДОРОВЧА ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЯ

І. О. Сапегіна, С. С. Довженко

На сьогоднішній день дуже важливим питанням навчально-виховної роботи є фізична активність студентів. Без достатньої рухової активності людина не може вести ефективну розумову діяльність. Також несприятливо на молоде покоління впливають такі пагубні фактори, як порушення режиму сну і харчування, шкідливі звички, нервово-психічне напруження, розумове стомлення і порушення режиму праці та відпочинку.

Основна мета будь-якого закладу вищої освіти – здійснювати вплив різними методами і засобами на формування професійних компетенцій майбутнього фахівця. Фізичне виховання – єдина практична дисципліна, яка розвиває і вирішує завдання зміцнення здоров'я і подальшого фізичного розвитку студента.

У зв'язку з цим на даний час у системі фізичної культури розробляється велика кількість інноваційних технологій, методик та оздоровчих програм. Також у навчальний процес активно впроваджуються фітнес-технології.

Фітнес-система «Табата» – це високо інтенсивний інтервальний тренінг, метою якого є виконання максимальної кількості рухів за мінімальний час. Даний тренінг призначений для тих, хто хоче:

- швидко схуднути і привести себе у відмінну форму;
- уникнути застою у тренуваннях, у тому числі прискорити ріст м'язів;
- отримати нові відчуття від тренувань;
- хоче розвинути витривалість і покращити фізичну підготовку.

Існує декілька різновидів тренувань:

- інтервальні тренування – методика чергування часу навантажень і відпочинку, наприклад, 20 с активних дій і 10 с відпочинку;
- силове тренування – вправи за системою «Tabata Protocol» можна ускладнити за допомогою м'яча або гантелей;
- кардіотренування як будь-яка кардіограма. На відміну від традиційних кардіотренувань заняття за системою «Табата» займає всього кілька хвилин часу.

Основні переваги системи «Табата»:

- заняття займають мало часу, але за ефективністю не поступаються повноцінним годинним програмам;
- аеробні (витривалість) й анаеробні (м'язова маса) показники стають вище;

- підвищується чутливість м'язової тканини до інсуліну, а отже, спрощується процес спалювання жирів;
- тренуватися можна в домашніх умовах, на вулиці, на майданчику, в залі;
- для тренувань не знадобиться додатковий інвентар, заняття проходять із вагою власного тіла (але можна займатися і з обтяженнями);
- регулярні заняття знижують ризик розвитку діабету і допомагають боротися із депресією;
- тренування дуже прості, зрозумілі, чіткі за своєю структурою і неймовірно зручні.

Проаналізувавши літературу з результатами досліджень і відгуки тих, хто тренується за фітнес-системою «Табата», визначилося, що після впровадження нової фітнес-методики зацікавленість молодих людей до фізичної активності зростає.

Д. І. Золотарьов

ВПЛИВ РОЗВИТКУ СТИБУЧОСТІ НА РІВЕНЬ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СТУДЕНТІВ-БАСКЕТБОЛІСТІВ

Сучасний баскетбол – це атлетичний вид спорту, що вимагає розвитку як фізичних якостей, так і технічної підготовленості.

Сучасні фахівці з баскетболу, детально розглядаючи різні види підготовки баскетболістів, практично не зосереджуються на методиках поєднаного розвитку швидко-силових якостей, зокрема стрибучості, з технічною підготовленістю гравців, зокрема з точністю кидків.

Баскетбол вміщує велику кількість спеціальних прийомів і дій, які роблять гру непередбачуваним і захоплюючим видовищем.

Але в баскетболі атлетичні якості повинні органічно поєднуватись із блискавичною технікою, високою точністю цільових дій, що проявляються у точності влучень м'яча у кошик.

Стрибучість є однією з найважливіших фізичних якостей баскетболістів і характеризує здатність гравця максимально високо вистрибувати під час різних ігрових ситуацій.

Специфічними особливостями стрибучості є вибухова сила, швидкість і ритм рухів.

Специфіка розвитку швидкості, сили, витривалості істотно впливає на опанування техніки фізичних вправ і є фундаментом, що визначає рівень спортивних досягнень.

Науковець Аль Кхатіб Ахмад на підставі проведеного ним дослідження, яке спрямовано на вивчення механізмів управління рухами під час кидка м'яча у кошик, довів, що цілеспрямований педагогічний вплив на окремі механізми управління рухами людини дозволяє підвищити їхню точність у спортсменів.

Точність кидків м'яча в стрибку залежить на 68-72 % від дистанції, на 17-28 % від напрямку і на 3-13 % від способу кидка. Найбільшої результативності баскетболісти досягають при виконанні кидків з ближньої дистанції. Зі збільшенням відстані до кільця точність влучень зменшується. У дослідженнях деяких авторів доведено, що протидія з боку суперника сильно впливає на висоту стрибка при виконанні кидка в стрибку та його ефективність.

Інформація про ступінь реалізації гравцем своїх стрибкових можливостей дозволяє підвищити ефективність виконання технічних прийомів, структурно пов'язаних із проявом стрибучості.

Оскільки стрибучість визначається багатьма фахівцями як комплексна здатність людини проявляти зусилля максимальної складності в найкоротший проміжок часу, то головними критеріями, що визначають керуваність стрибка, є час відштовхування і додані при цьому сила, висота стрибка та його тривалість.

Т. В. Шепеленко

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ

Важливою проблемою сучасного закладу вищої освіти є питання підготовки конкурентоспроможного спеціаліста, який володіє інформаційними технологіями, навичками самостійного отримання знань, здатний саморозвиватися, має високий рівень загальної культури і фізичного здоров'я.

Важливі навички самостійної діяльності можуть бути сформовані й у процесі вивчення дисципліни «Фізичне виховання». Освітній процес, побудований на основі активного, компетентного й особистісно орієнтованого підходу, може створити сприятливі умови для виховання у студентів самостійності на заняттях фізкультурно-оздоровчими заходами. Підвищення самостійності студентів на заняттях фізичною культурою сприяє формуванню засобів фізичного самовдосконалення, підтримці оптимального здоров'я, вихованню творчої і соціально-активної особистості.

Форми організації самостійної діяльності студентів включають до себе: вивчення навчальної, наукової і методичної літератури, матеріалів періодичних видань із застосуванням електронних засобів інформації; підготовку до теоретичних і практичних занять, контрольних заходів; написання науково-дослідних робіт; участь у наукових студентських конференціях; виконання фізичних вправ і рекреаційних заходів у режимі дня; заняття у спортивних секціях; масові оздоровчі, фізкультурні і спортивні заходи.

У навчальному плануванні на лекційні заняття з теорії і методики фізичного виховання не надається часу. У деяких випадках на практичних заняттях важко реалізувати цілі теоретичного і методичного розділів у повному обсязі, що у свою чергу відображується на якості знань, умінь і компетенцій студентів. Тому інформаційні технології мають далеко не останнє значення у фізичному вихованні студентів. Їхнє активне використання у навчальному процесі сприяє підвищенню інтересу і мотивації до навчання, є гарною підготовкою майбутнього фахівця до самостійної діяльності і самоосвіти. Впровадження у навчальний процес автоматизованих навчальних і контролюючих систем дозволить студенту самостійно вивчати дисципліну й одночасно контролювати рівень засвоєння матеріалу.

Для формування електронно-елективного курсу з дисципліни «Фізичне виховання» необхідно приділити увагу розробленню дидактичних матеріалів і методичних рекомендацій з їхнього використання у процесі самостійної роботи студентів і ввести такі розділи: теоретичний, методико-практичний, контрольний. Навчальні матеріали для студентів мають бути у вільному електронному доступі.

Впровадження у традиційний навчальний процес з фізичного виховання електронного елективного курсу сприятиме формуванню у студентів самостійності, навичок працювати з інформацією, ставити цілі, планувати роботу, моделювати й оцінювати результати своєї діяльності.

А. М. Буц

НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС ЯК ВИД ЗАНЯТТЯ РЕКРЕАТИВНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Фізична рекреація – це одна з форм організації самостійної діяльності студентів. Самостійні заняття рекреативної спрямованості є не додатковим навантаженням, а розвантаженням. Регулярні, правильно дозовані фізичні вправи розширюють функціональні й адаптаційні можливості систем організму. Фізична рекреація не має жорсткої регламентації за часом, тривалістю, місцем занять, складом тих, хто займається. Це найважливіший варіативний, нерегламентований вид рухової діяльності. Рекреативний ефект включає до себе такі аспекти: оздоровчий ефект (оптимізація функцій організму людини); освітній ефект (розширення рухових і пізнавальних здібностей); виховний ефект (формування позитивного відношення до необхідності ведення здорового способу життя). Фізкультурно-рекреативна діяльність – це процес організації рухової активності за особистою ініціативою.

Настільний теніс – захоплююча гра, навантаження якої цілком дозволяє використовувати даний вид спорту з оздоровчою спрямованістю.

Він вартий уваги, бо кожна людина може грати з інтенсивністю, яка відповідає її самопочуттю, фізичній і технічній підготовленості. Тому даний вид спорту широко застосовується у рекреативній діяльності.

Сучасне суспільство переживає епоху інформатизації, що пояснює необхідність все більш широкого використання інформаційних технологій в освіті. Тому вивчення матеріалів з методики занять настільним тенісом з фізкультурно-рекреаційною спрямованістю (основи фізичної культури та рекреації, правила гри у настільний теніс, техніка безпеки, обладнання місць занять) студенти здійснюють самостійно за допомогою інформаційних технологій і під керівництвом тренера-викладача, що є підготовкою студентів до використання засобів настільного тенісу для оздоровлення і підвищення емоційного стану тих, хто займається. Серед засобів, які спрямовані на набуття навичок та умінь, – це безпосередні заняття фізичними вправами з елементами настільного тенісу у визначеній послідовності, використання тренажерних пристроїв, які беруть на себе функції навчання техніки рухів і контролю за діями того, хто займається.

У процесі занять розширюються межі самоосвіти, ерудиції, пізнання, широко використовуються змагання на рівні рекреаційного спорту.

У доповіді розглянуто методику ігор з елементами настільного тенісу рекреативного характеру («Командами», «Млин», «Не ігровою рукою», «Гра кистю», «З піднятою сіткою», «Сидячи на стільці»), які використовують для студентів з різним рівнем фізичної підготовленості та станом здоров'я, незалежно від місця гри.

В. А. Горчанюк

КЕРУВАННЯ ЗМАГАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВОЛЕЙБОЛЬНИХ КОМАНД

Змагання є невід'ємною частиною навчально-тренувального процесу. Змагальна атмосфера спорту спонукає спортсменів до занять фізкультурною діяльністю, стимулює підвищувати свою майстерність, потребує фізичних і психологічних зусиль, дисциплінує новачків. Саме змагання стимулює популярність спорту.

Що стосується волейболу, гри з достатньо високими вимогами до володіння технічними прийомами, то змагання, а точніше непереможне прагнення до перемоги, будуть заважати підвищенню технічної майстерності. Але це не говорить про те, що треба відмовитися від змагань. Чи можливо подолати цю суперечність?

Слід всі змагання, починаючи з дитячих рухових ігор, проводити за відповідними правилами, які стимулювали б використання спеціальних волейбольних навичок, а саме для досягнення перемоги.

ВИХОВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ РЕЗЕРВІВ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В ХУДОЖНІЙ ГІМНАСТИЦІ

Сучасна художня гімнастика – один з найгарніших і найпопулярніших видів спорту завдяки вишуканості, граціозності, які супроводжуються приголомшуючими каскадами елементів.

За кожним вдалим або невдалим виступом у гімнастиці простежується робота тренера-викладача з його індивідуальними професійними особливостями, які вимагають знань, умінь і т. п.

Художня гімнастика має вплив на розвиток окремих сторін психіки спортсменок, але у той самий час труднощі, притаманні художній гімнастиці, необхідні для розвитку психічних якостей і функцій, які мають конкретну специфіку. Це потребує від тренера необхідності вивчення психологічних особливостей діяльності гімнасток, що надає можливість визначити конкретні завдання і методики психологічної підготовки спортсменки, виховати якості і функції для успішної змагальної діяльності.

Дані методики передбачають спеціально розроблений і засвоєний гімнастками план дій. До нього входять прийоми ідеомоторної підготовки, контроль і корекція своєї поведінки, емоційного стану протягом усього часу від підготовки до виступу.

Безумовно, сучасний тренер повинний мати знання і навички з психологічної підготовки та працювати у цьому напрямку. Тренер має донести до спортсменок методи психологічної підготовки.

Завдяки цьому виступи гімнасток стануть більш стабільними, а тренер буде мати змогу повністю втілювати свої педагогічні та спортивні методики.

А. Я. Єфремова

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ПРОФІЛЮ

В умовах розвитку України як самостійної незалежної держави, розбудови національної системи виховання та освіти з особливою гостротою постає проблема зміцнення фізичного здоров'я нації. Одним з пріоритетних завдань, що визначені Національною доктриною розвитку освіти та державними програмами з фізичної культури і спорту, є виховання гармонійно розвиненої, морально і фізично здорової особистості, яка відповідально ставиться до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і державної власності. З метою

вирішення цього завдання ведуться інтенсивні пошуки нових змісту, форм і методів підвищення якості підготовки викладацьких кадрів з фізичного виховання, що є важливим шляхом покращення фізичного розвитку та зміцнення здоров'я тих, хто навчається.

В організації та проведенні навчального процесу підготовки фахівців залізничного транспорту використовують рухливі ігри.

Рухливі ігри є дійовим засобом всебічного виховання студентської молоді. Вони широко застосовуються у різних ланках системи фізичного виховання. Саме заняття рухливими іграми сприяють вирішенню оздоровчих, освітніх і виховних завдань, підготовці студентів до складання нормативів оцінки фізичного розвитку.

Майстерність проведення рухливих ігор з освітніми та виховними цілями є важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців-залізничників.

Питання організації та проведення навчальних занять з використанням рухливих ігор з позиції бачення цілісного педагогічного процесу розглядається недостатньо і рухливі ігри на заняттях з фізичного виховання не знаходять відповідного застосування.

Для того щоб рухливі ігри відігравали важливе значення у покращенні фізичного виховання студентів, викладачі фізичного виховання мають бути готові проводити їх на високому професійному рівні. Під готовністю викладача слід розуміти систему послідовних дій, які засновані на знаннях змісту, методів і прийомів, що можуть бути реалізовані шляхом теоретичних і практичних занять з фізичного виховання.

Отже, рухливі ігри необхідно розглядати як один з найважливіших розділів програми з фізичного виховання у закладах вищої освіти. В системі навчальної роботи їм необхідно приділяти більше уваги, проводити їх як основний матеріал, що вимагає попереднього вивчення, закріплення з метою подальшого самостійного використання ігор у різних формах фізичної активності.

С. М. Черніна

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ОЗДОРОВЧОЇ ТА СКАНДИНАВСЬКОЇ ХОДЬБИ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП (СМГ)

Організація занять у спеціальних медичних групах потребує одночасного врахування багатьох факторів. Основні з них – загальний функціональний стан студента, рівень фізичної підготовленості, зміни у самопочутті згідно із захворюванням.

Є студенти в групах СМГ, яким зовсім або на деякий час не рекомендовані біг, стрибки, підскоки. Таким студентам була

запропонована оздоровча ходьба з різним темпом і ходьба на килимку «іплікатор Кузнецова». Ходьба – циклічна вправа, в якій існує зміна режимів напруження і розслаблення. Під час ходьби відбувається природний масаж стоп та її активних зон. Як відомо, кожна зона (точка) стопи пов'язана з роботою різних органів. Темп рухів встановлюється як голосом, так і ритмічною або повільною музикою. Регулярні заняття оздоровчою ходьбою активізують обмін речовин, посилюють окиснювальні процеси в організмі, покращують діяльність серцево-судинної і дихальної систем. М'язи під час роботи відіграють роль «периферичного серця».

Під час використання «іплікатора Кузнецова» ходьба підсилюється дією акупунктури (за рахунок голок килимка).

Енергетична користь ходьби залежить від швидкості, ваги тіла, рельєфу місцевості, характеру ґрунту. Заняття ходьбою включають до підготовчої частини заняття (у русі – темп від середнього до швидкого) і заключної (темп повільний). Ходьба з однаковою швидкістю висуває нерівнозначні вимоги до організму студентів з різною вагою, тобто виконане навантаження різне. Тому рекомендується залежно від ваги тіла регулювати навантаження.

Заняття ходьбою на свіжому повітрі вирішує завдання загартування. Для різноманіття можливо застосовувати скандинавську ходьбу (ходьба з лижними палками). Завдяки опорі на палки знижується навантаження на суглоби та хребет. Під час занять скандинавською ходьбою треба дотримуватися деяких правил: спину треба тримати прямо і не нахилитися вперед; палки повинні бути з розрахунку – $зріст \times 0,68$; одночасно працюють права нога та ліва рука або ліва нога та права рука; ноги слід ставити на п'яту, а потім на носок; на початку заняття темп має бути рівномірно середнім; необхідно слідкувати за ритмом дихання – вдих на 1-2, а видих на 3-6 кроків.

Впровадження оздоровчої і скандинавської ходьби, ходьби на «іплікаторі Кузнецова» підвищує мотивацію студентів до занять фізичною культурою самостійно.

А. Є. Паршев

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СИЛОВОГО ЖОНГЛЮВАННЯ ГИРЯМИ В ОЗДРОВЧОМУ НАПРЯМКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах якісного перетворення усіх боків життя суспільства збільшуються вимоги до фізичної підготовленості студентів закладів вищої освіти, які необхідні для подальшої успішної трудової діяльності. Поряд із

загальними вимогами до навчального процесу, які визначають державний освітній стандарт і навчальна програма, кафедра фізичного виховання УкрДУЗТ має свою специфіку проведення методико-практичних і навчально-тренувальних занять з фізичного виховання, що пов'язані з різноманітними методами педагогічного впливу на контингент студентів.

Особливістю сучасного етапу фізичного виховання студентської молоді є зростання її інтересу до нетрадиційних та екстремальних видів фізкультурно-спортивної діяльності. Однією із привабливих форм залучення студентів до регулярних занять фізичною культурою є силове жонглювання гирями (СЖГ). Воно сполучає у собі привабливі для сучасної молоді модність і новизну, високий емоційний фон, естетику рухів, елементи екстриму та шоу під час виконання вправ. На нашу думку, ця нова форма фізичної культури перспективна для розроблення на її основі фізкультурно-оздоровчих педагогічних технологій, які будуть формувати стійку мотивацію студентів до занять фізичною культурою і самовдосконалення.

Суть вправ СЖГ полягає у різноманітних варіантах підкидання і ловлі гирі у визначеному ритмі. Вправи виконуються як індивідуально, так і групами. Вага гирь варіюється залежно від ступеню підготовленості студентів та обсягу навантаження (жінки – від 4 кг, чоловіки – від 8 кг).

Оздоровчий ефект динамічних вправ з гирями (ривки, махи, підкидання, нахили з енергійним випрямленням) доведений багатьма науковцями та практиками (О. І. Воротинцев, В. А. Лепйошкін, В. Л. Ануров).

Вправи СЖГ у теперішніх соціально-економічних умовах є тим засобом фізичного виховання, який за співвідношенням загального оздоровчого ефекту та витрат на його досягнення є найбільш доступним. Основними позитивними факторами занять СЖГ, крім варіабельності навантаження і можливого точного дозування, є доступність матеріальної бази, широкий віковий діапазон тих, хто займається, індивідуальні вправи. Додаткові переваги СЖГ перед традиційними вправами атлетичної гімнастики та гирьового спорту – видовищність та емоційність, а також багатовалентність дій з гирями. Важливість багатовалентності рухів з обтяженням полягає у руховій програмі, яка постійно змінюється, що сприяє набуттю «спритної сили». Саме акцент на координаційно-силовій підготовленості приводить вправи СЖГ у ряд унікального засобу оздоровчого тренування. Різноманітність цих вправ і їхнє сполучення – це шлях постійного поновлення рухового досвіду, що сприяє формуванню спритності й удосконаленню фізичних якостей.

СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ

С. В. Панченко, Д. С. Козодой

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ «ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ»

Система спеціального навчання працівників суб'єктів перевезення небезпечних вантажів, яка існує в Україні, характеризується певними особливостями. Однією з таких особливостей є наявність значного обсягу інформації, яким слухач повинен оволодіти на професійному рівні в досить короткий термін, як правило, не більше 36 годин. Відповідно в такій ситуації на перший план виходить самостійна робота слухачів і форми навчання, при яких буде зменшена залежність якості навчання від кількості аудиторних занять.

Одним із шляхів вирішення цього завдання може стати застосування в системі спеціального навчання моделі «перевернутого навчання», яка належить до форм змішаного навчання і покликана вирішити комплекс проблем, характерних для традиційної системи навчання.

Сутність моделі «перевернутого навчання» полягає в тому, що підхід до вивчення матеріалу кардинально змінюється за допомогою впровадження в освітній процес відеолекцій. Слухач здійснює теоретичну підготовку до аудиторного заняття з використанням мультимедійних освітніх ресурсів, а безпосередньо в аудиторії здійснюється процес практичного закріплення отриманих знань.

Такий підхід націлений на самостійне засвоєння інформації, поглиблення в тематику, а також оптимізацію використання часу, відведеного на опрацювання кожної конкретної теми.

Основним завданням викладача при цьому є не викладання поточної теми, а актуалізація уваги на складних проблемних питаннях. Викладач стає консультантом і учасником обговорень, що забезпечує ефективну підтримку слухачів у засвоєнні нового матеріалу.

Практична реалізація моделі «перевернутого навчання» передбачає впровадження такого циклу: навчальні відеоролики – співробітництво в аудиторії – зворотний зв'язок – оцінка.

Активне впровадження моделі «перевернутого навчання» на сучасному етапі може зіткнутися з перешкодами, пов'язаними з необхідністю підтримки навчальним закладом значних обсягів медіаресурсів для дистанційного доступу слухачів, що є значним недоліком. Але, незважаючи на це, перспективи подальшого розвитку такої моделі навчання не викликають сумнівів.

АТЕСТАЦІЯ ЩОДО ВІЛЬНОГО ВОЛОДІННЯ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ В УКРДУЗТ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління» від 24 червня 2016 року № 474 схвалено Стратегію реформування державного управління України на 2016-2020 роки та затверджено план заходів з реалізації цієї Стратегії.

Із набранням чинності Закону України «Про державну службу» зазнав змін порядок вступу на державну службу. Зокрема однією з вимог до осіб, які претендують на вступ на державну службу, встановлених положеннями статей 20 та 25 зазначеного Закону, є вільне володіння державною мовою та наявність відповідного посвідчення.

Порядок атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 301.

Для виконання цієї постанови наказом ректора УкрДУЗТ була створена атестаційна комісія. До її складу увійшли викладачі кафедри історії і мовознавства, кафедри іноземних мов. Обов'язки з організації роботи взяли на себе співробітники НН ЦПК ІППК.

Атестація складається з двох частин: письмової та усної. До письмової частини були розроблені тестові завдання і тексти для написання переказу. В усній частині учасники атестації готують мовну презентацію на задану тематику та моделюють діалог з членами комісії.

Реєстрація учасників відбувається або on-line, або безпосередньо в місці проведення атестації. За рік роботи комісії посвідчення отримали більше 1000 осіб.

А. О. Каграманян, О. В. Кравченко

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Сучасні студенти (бакалаври, магістри, аспіранти) – молоді люди, які виростили в умовах відкритого багатомовного суспільства, активні, мобільні, амбітні, цілеспрямовані. Зростанню студентської мобільності сприяє отримання Україною безвізового режиму з країнами Європейського Союзу. Завдання університетської освіти полягає в тому, щоб допомогти молоді розкрити свій потенціал, навчити вчитися, бути самостійними, наполегливими, відкритими, відповідальними за себе та за країну. Програми академічної мобільності, особливо міжнародної, дозволяють пройти навчання (семестр або навчальний рік у партнерському університеті), удосконалити практичні навички володіння іноземними

мовами та встановити міжкультурні діалоги, ознайомитися з досвідом закордонних освітніх систем, врешті-решт підвищити конкурентоспроможність випускника на внутрішньому та міжнародному ринку праці.

Що собою являє студентська академічна мобільність? За Законом «Про вищу освіту», *академічна мобільність студентів* – це можливість навчатися, стажуватися або проводити наукову роботу в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) в Україні чи поза її межами без відрахування з основного місця навчання.

Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, затверджене Постановою Кабінету Міністрів (12.08.2015 р., № 579) закріплює принцип перезарахування отриманих кредитів на основі Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), зокрема шляхом порівняння змісту навчальних програм, а не назв курсів; збереження місця навчання та стипендії для студентів, які беруть участь у програмах академічної мобільності.

Основними видами академічної мобільності є:

- ступенева мобільність — навчання в закладі вищої освіти (науковій установі), відмінному від постійного місця проживання/навчання учасника освітнього процесу, з метою здобуття ступеня вищої освіти, що підтверджується документом (документами) про вищу освіту або про здобуття ступеня вищої освіти від двох або більше закладів вищої освіти (наукових установ) (у межах спільних чи узгоджених програм або договорів чи з власної ініціативи);

- кредитна мобільність — навчання в закладі вищої освіти (науковій установі), відмінному від постійного місця навчання українського чи іноземного учасника освітнього процесу, з метою здобуття кредитів ЄКТС або відповідних компетентностей/результатів навчання (без здобуття кредитів ЄКТС), що будуть визнані в закладі вищої освіти (науковій установі) постійного місця навчання українського чи іноземного учасника освітнього процесу. При цьому загальний період навчання для учасників програм кредитної мобільності в закладі вищої освіти (науковій установі), що направляє за програмою мобільності, залишається незмінним.

Формами академічної мобільності для учасників освітнього процесу, що здобувають освітні ступені молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії в українських закладах вищої освіти (наукових установах), є навчання, мовне стажування, навчально-наукове стажування, практика, літні та інші школи.

Академічна мобільність реалізується на основі міжінституційних угод між закладами вищої освіти за програмами «Два дипломи» / «Подвійний диплом», у рамках програми Європейського Союзу Еразмус+, угод між університетами та підприємствами.

Зазвичай відбір студентів для участі в програмах академічної мобільності здійснюється на конкурсній основі, за нижченаведеними

критеріями, але не обмежуючись ними: з урахуванням рейтингу їхньої успішності (відсутність академічних заборгованостей впродовж останнього навчального року, високий бал успішності, що підтверджується візою декана чи координатора академічної мобільності відповідного факультету/інституту на рекомендаційному листі), участі в науковій роботі (наявність наукових публікацій (тези конференцій, наукові статті тощо)), перемоги в освітніх, наукових конкурсах та олімпіадах (дипломи переможців I-III ступенів), рекомендаційних листів, наданого мотиваційного листа та рівня володіння іноземною мовою (не нижче рівня B1 або B2). Університети мають право на встановлення додаткових критеріїв відбору учасників для участі в програмах академічної мобільності.

До участі у програмах академічної мобільності допускаються студенти, які навчаються за освітнім рівнем магістра, а також студенти денної форми навчання, які успішно завершили 1-й рік навчання за освітнім рівнем молодшого бакалавра чи бакалавра.

УкрДУЗТ за останні три роки набув практичного досвіду реалізації програм академічної мобільності студентів у рамках програми Еразмус+: на семестрове навчання до польського університету виїжджали студенти механіко-енергетичного факультету. Для магістрів відкриті програми «Два дипломи» зі спеціальності «Залізничний транспорт» з Познанською політехнікою та «Транспортні технології», «Менеджмент» з Вищою школою управління охороною праці у Катовіце.

Отже, академічна мобільність студента — це можливість упродовж періоду навчання в університеті провчитись один або більше семестрів у закордонному навчальному чи науковому закладі, де готують фахівців за цією ж спеціальністю, із зарахуванням дисциплін (кредитів) і періодів навчання.

СЕКЦІЯ КРАСНОЛИМАНСЬКОЇ ФІЛІЇ

Р. О. Яровий

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАОЧНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ

Актуальною проблемою сучасного стану заочного навчання є підвищення ефективності освіти. Актуальність обумовлена не тільки різким зростанням складних завдань в управлінні, виробництві, техніці, науці та інших сферах діяльності, що є загальною тенденцією світового розвитку, але і економічною та соціальною ситуацією в Україні. Застосування комп'ютерних технологій у навчанні при формуванні комплексного підходу до освіти дозволяє спиратися на індивідуалізацію навчального процесу, підвищення наочності викладення матеріалу, тобто забезпечувати візуалізацію освіти, більш глибокий і всебічний аналіз процесів, що протікають у різних системах. Очевидними є такі можливості комп'ютерних технологій при навчанні:

- автоматизація навчання;
- використання комп'ютерів як засобу демонстрацій різних процесів за допомогою відповідних моделюючих програм;
- реалізація активних навчальних систем;
- доступ до баз даних і баз знань, у тому числі і до унікальних;
- використання «спілкування» з викладачем на відстані у зручний для нього час і т. д.

При формуванні необхідних навчальних матеріалів потрібна не тільки диференціація вирішуваних завдань навчання, а також і диференціація методики навчання, методики використання комп'ютерних технологій у заочній освіті. Ці аспекти впровадження комп'ютерних технологій в освіту повинні бути далеко не на останньому місці, стимулюючи розроблення орієнтованих на конкретну сферу використання систем навчання. У цьому випадку в явній формі повинна вирішуватися ще одна важлива проблема впровадження комп'ютерних технологій – підготовка викладачів, здатних розвивати, впроваджувати і активно використовувати комп'ютерні технології в освіті.

Використання комп'ютерних технологій в заочній формі навчання призводить не тільки до підвищення ефективності викладання, а й може бути корисним для індивідуальної дистанційної освіти, яка поєднується з роботою.

До програмних засобів для забезпечення високої ефективності навчання повинні висуватися певні вимоги. В основному вони повинні стосуватися:

- інтерфейсу, що містить розташуванні матеріалу на екрані, способах і обсягах подання інформації в кожен момент часу і т. п.;
- можливостей настроювання навчання на індивідуальні особливості, що дозволяє встановлювати темп подання навчального матеріалу з урахуванням можливостей його засвоєння;
- забезпечення можливості використання для вирішення різних за глибиною завдань розглянутого напрямку;
- структури побудови, що забезпечує ознайомлення з основними теоретичними положеннями досліджуваної теми.

Одним із напрямів удосконалення навчального процесу, що спонукає і стимулює підвищення активності студента і ступеня засвоєння матеріалу, є створення комп'ютерних електронних підручників.

Традиційні форми і методи викладання дисциплін студентам-заочникам, мала кількість аудиторних годин на освоєння фундаментальних основ предмета вже не відповідають сучасним уявленням про зміст і методику заочного навчання. Головним завданням системи заочного навчання є адекватне, гнучке і ефективне подання освітніх послуг відповідно до конкретних потреб різних категорій студентів. Але програми навчання повинні визначатися рівнем попиту і відповідати сучасним принципам надання освітніх послуг, запитам студентів щодо часу, місця, частоти контактів з викладачами. Пошук нових форм отримання освіти пов'язаний з розвитком нових інформаційних технологій на базі сучасних телекомунікаційних засобів зв'язку. Серед пріоритетних принципів можна виділити можливості навчання в будь-який зручний час, у будь-якому місці і темпі, тобто стільки, скільки необхідно для засвоєння курсу, дисципліни. Крім того, є можливість формувати навчальні курси за своїми потребами, навчатися без відриву від основного виду діяльності.

В. І. Павлов

БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКА ТЕНДЕНЦІЯ ТА ВИКЛИК ТРАДИЦІЙНИМ НАУКОВИМ ЦІННОСТЯМ

З 2005 року Україна, як відомо, робить певні кроки щодо реалізації основних положень Болонської декларації освіти. Сьогодні можна стверджувати, що всі вітчизняні заклади вищої освіти не тільки увійшли в кредитну модульно-рейтингову систему, але й з успіхом видають випускникам дипломи європейського зразка, законодавчо погодивши з МОНУ систему стандартів для кожного рівня освітньої кваліфікації і профільної галузі знань. Стандарти, розроблені для напрямків (кваліфікацій), містять всі вимоги до кваліфікаційно-компетентнісних характеристик і системи якості освіти.

Втім до останнього часу в Україні не існувало системи безперервної вищої освіти, а саме, як і в більшості пострадянських держав, наука (особливо фундаментальна) традиційно залишалась прерогативою Національної академії наук. Те саме можна сказати і про підготовку висококваліфікованих дослідників – кандидатів і докторів наук. Але у світі найбільш ефективною в науково-професійному плані визнано безперервну систему підготовки фахівців в університетах, а не через Вищу атестаційну комісію (ВАК). Перехід до такої системи також закладено в Болонський процес, який вимагає забезпечення нерозривного та прозорого зв'язку програм підготовки двох етапів – ступеня бакалавра і ступеня магістра. При цьому перший етап повинен забезпечувати повний доступ до другого етапу, який у свою чергу дає право продовжити післядипломну освіту і здобути ступінь доктора філософії (PhD), еквівалентом якого в Україні є ступінь кандидата наук. Таким чином, ми вже бачимо перехід України до європейської схеми та критеріїв освіти і науки.

Наша система наукових ступенів міцно укорінилася, але вона скоріше гальмує розвиток науки. Відповідно до неї програма підготовки аспірантів (з написанням кандидатської дисертації від трьох до п'яти років, потім десятиліття роботи над докторською дисертацією) не реагує на швидкий розвиток технологій у світі, втрачає свою актуальність і не дає стимулу до розвитку науки в країні. Але бакалаврат і магістрат в Україні, на нашу думку, – це саме ті концепції навчання, які забезпечать крок на шляху до подальшої наукової кар'єри.

Для забезпечення безперервності освіти не можна також нехтувати наслідками реформування середньої школи, які передбачають знання іноземних мов ще до вступу в закладах вищої освіти, що гарантує абітурієнтам у їхньому студентському майбутньому бути мобільними в Європейському просторі.

Для того щоб повністю інтегруватися в європейську систему освіти, замало формального запровадження її принципів. Одним з головних завдань тут є забезпечення прозорого і суворого контролю якості освіти, особливо для ліцензування і акредитації. В Україні такі схеми введено давно, але вони не є досконалими, постійно перероблюються і доповнюються.

Як на наш погляд, справа тут у тому, що моніторинг якості освіти вищих закладів також повинен здійснюватись за міжнародними стандартами, які дозволять залучити до перевірки іноземних фахівців, що також стане чинником позитивного впливу на якість підготовки студентів. І, звичайно ж, не можна нехтувати найважливішим питанням – працевлаштуванням випускників. Створення Європейського простору вищої освіти сприятиме високій мобільності та конкурентоспроможності знань і навичок громадян України. Але слід пам'ятати, що сьогодні, враховуючи слабе соціально-економічне становище, у якому опинилась Україна (тотальне безробіття, низька заробітна плата, відсутність соціального

захисту), соціальна інтеграція випускників закладів вищої освіти до Європейського простору вищої освіти може стати загрозливою: вона може перетворитись у міграцію з України до Європи в пошуках гідної роботи, спричиняючи тим самим витік майбутньої інтелектуальної еліти з країни.

Відтак вирішення проблем безперервності освіти в Україні вимагає інтенсивного розвитку виробництва, створення значної кількості нових робочих місць для молоді, повернення позитивного іміджу вищої освіти тощо.

А. М. Зубов

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Під активізацією самостійної роботи студентів розуміється підвищення ефективності самостійної роботи в досягненні якісно нових освітніх цілей через надання їй проблемного характеру, мотивуючого суб'єктів (студентів) на ставлення до неї як до ведучого засобу формування навчальної та професійної компетенції.

У традиційному процесі навчання, заснованому на передачі готових знань від викладача до студента, досягти необхідного рівня розвитку майбутнього фахівця практично неможливо, оскільки основна діяльність студента полягає у вирішенні теоретичних і практичних задач, з чітким формулюванням і готовим алгоритмом і не потребує глибоких творчих роздумів і зачасти зводиться до стандартних дій. Таким чином, проблема полягає в необхідності якісної підготовки майбутніх фахівців, у формуванні цілісної і гармонійної особистості. Цього можна досягти шляхом систематичного включення студента в самостійну діяльність, яка в навчальній діяльності виражається в самостійній роботі і набуває характеру проблемно-пошукової діяльності.

Саме самостійну роботу провідні педагоги завжди вважали одним з найбільш ефективних шляхів активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку самостійності, відповідальності і творчих здібностей. Студент повинен працювати на занятті і вдома по можливості самостійно, а викладач повинен лише організовувати, контролювати цей процес і керувати ним.

Виходячи з поняття «самостійна робота», можна виявити важливу і необхідну умову організації самостійної роботи студентів – це формування умінь самостійно здобувати знання, навички і можливість організації навчальної та наукової діяльності. А отже, провідна мета організації і здійснення самостійної роботи студента повинна збігатися з метою навчання студента – підготовкою фахівця з вищою освітою і сформованими професійними компетенціями.

Тоді завданнями самостійної роботи студента щодо мети є:

- систематизація та закріплення отриманих теоретичних знань і практичних умінь студентів;
- поглиблення і розширення теоретичних знань;
- формування умінь використовувати нормативну, правову, довідкову документацію і спеціальну літературу;
- розвиток пізнавальних здібностей та активності студентів: творчої ініціативи, самостійності, відповідальності і організованості;
- формування самостійності мислення, здатності до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;
- розвиток дослідницьких умінь.

Таким чином, можна зробити висновок, що самостійна робота студента відіграє важливу роль у процесі навчання і повинна стати основою підготовки сучасних фахівців до їхньої подальшої професійної діяльності. Тому її організації повинна приділятися особлива увага. Але, на жаль, саме самостійна робота студентів є одним з найслабкіших місць у сучасній професійній вищій освіті, незважаючи на те, що в наш час існує достатня кількість інноваційних технологій, що дозволяють дуже ефективно організувати самостійну роботу студента.

Самостійна робота має величезний дидактичний потенціал, оскільки в її ході відбувається не тільки засвоєння навчального матеріалу, а і його розширення, формування вміння працювати з різними видами інформації, розвиток аналітичних здібностей, навичок контролю і планування навчального часу.

Особливі вимоги слід висувати до змісту і форми завдань для самостійної роботи: завдання повинні бути спрямовані на формування компетенцій і мати проблемний характер; збільшення різноманітності форм і методів самостійної роботи для надання їй диференційованого і варіативного характеру і більш повного врахування індивідуальних можливостей, потреб та інтересів студентів. Це створює умови для більш широкого використання завдань за вибором студентів. Необхідно збільшити кількість завдань для самостійної роботи, що будуються на основі інтегративної (внутрішньопредметного і міжпредметного змісту), необхідної для інтеграції окремих компонентів компетенцій у досвід і формування широких загальних і предметних компетенцій. Потрібно також розширювати самостійну роботу, проведену у формі навчально-професійної діяльності студентів.

Для підвищення відповідальності студентів за якісне і неформальне виконання самостійної роботи необхідно змінити систему контролю, наприклад оцінювати навчальні досягнення студентів за допомогою бально-рейтингової системи.

Новою формою самостійної діяльності студентів, що підвищує їхню відповідальність за отримання освіти, має стати проектування власного

освітнього маршруту. За спрямованістю виділяються такі варіанти індивідуальних маршрутів студента:

- орієнтований на отримання знань;
- формування себе як людини освіченої;
- формування себе як майбутнього фахівця;
- орієнтований на наукову діяльність.

Створення системи самостійної роботи повинно здійснюватися за принципом зростання її значення, обсягу, складності і творчого характеру. На останніх курсах більший обсяг самостійних завдань повинен виконуватися в рамках навчально-професійної діяльності.

Самостійна робота не тільки сприяє формуванню професійної компетентності, а й забезпечує процес розвитку методичної зрілості, навичок самоорганізації і самоконтролю освітньої діяльності. Це є особливо важливим, оскільки передбачає становлення майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності, здатного до саморозвитку, проектування і перетворення своїх дій.

В. В. Гладиков

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота студентів — це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний і позааудиторний час. Мета самостійної роботи студентів — сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодого людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги та контролю викладача. Завданнями цієї роботи можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їх застосування при вирішенні практичних завдань і виконанні творчих робіт, виявлення прогалів у системі знань з предмета. Самостійна робота дає можливість студенту обирати оптимальний темп роботи і умови її виконання.

Самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи і певного керування викладачем. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, необхідних для успішного її застосування.

Переважаюча кількість дій студента має бути самостійною, що забезпечується переліком вихідних даних, умовами задачі та необхідністю

отримання різноманітних умов. Кожен з елементів завдання має спонукати студента до того, щоб він сам приймав рішення, порівнював умови, здійснював необхідний інформаційний пошук тощо.

Вирішальну роль також відіграє вміння студента працювати на лекції та вести конспект, що в наступному процесі відіграє позитивну роль при самостійному опрацюванні теоретичної інформації.

Значення самостійної роботи відображується в реалізації її функцій:

- освітньої функції, яка забезпечується у процесі самостійної роботи студентів, сприяє формуванню професійних знань, більш глибокому вивченню предмета, застосуванню знань на практиці, посиленню зв'язку між навчальною та науковою працею;

- розвиваючій, що забезпечує формування чітких цілей, мотивів, світоглядних знань; оволодіння новими способами та методами діяльності; зростання захопленості обраною професією; розвиток навичок самостійної праці, а також творчих умінь;

- виховній, що зумовлює виховання почуття обов'язку та відповідальності, старанності, ретельності, наполегливості і досягненні мети.

Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залученню студентів до творчої активності. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента і повинна домінувати серед інших видів навчальної діяльності студентів.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	3
СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	42
СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНО-КЕРУЮЧИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ	100
СЕКЦІЯ БУДІВЕЛЬНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	112
СЕКЦІЯ МЕХАНІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ...	123
СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	135
СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ	149
СЕКЦІЯ ІНСТИТУТУ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ	158
СЕКЦІЯ ЛИМАНСЬКОЇ ФІЛІЇ	162

Організація самостійної роботи студентів
у контексті підвищення якості освіти

ТЕЗИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
КАФЕДР УНІВЕРСИТЕТУ

(28–29 листопада 2018 року)

Відповідальний за випуск Агеєва Т. Б.

Редактори Ібрагімова Н. В., Третьякова К. А.

Підписано до друку 4.12.2018 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 10,0. Тираж 120. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.